ΠΕΤΡΟΥ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΙΣ

ΕΛΛΗΝΑΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΡΙ ΦΩΤΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ

[Μετατυπωσις εκ του ΙΑ΄ Τομου της Αθηνας]

ΑΘΗΝΗΣΙΝ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ
1899

BIBLIOTHECA APOSTOLICA VATICANA

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΦΩΤΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ

---

1) Sanctissimi Patriarchae Photii archiepiscopi Constantinopoleos epistolae XLV. E codicibus montis Atho nunc primum edidit A. Papadopulos-Kerameus. Petropoli, 1896.

2) Φωτιακὰ ὑπὸ Ἀ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως. Ἐν Πετρουπόλει, 1897.

3) Berliner philologische Wochenschrift 1897 № 33/34 (14 August) σελ. 1014-1021 ὑπὸ Aug. Heisenberg.

4) Zu Photios, Byzantinische Zeitschrift VII Band (1898) σελ. 299-308 ὑπὸ Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου.

5) Ἀπόσπασμα Βυζαντιακῶν Χρονικῶν Πετρουπόλεως ἔτους 1898 σελ. 1-12 ὑπὸ Ed. Kurtz.

«. . . Τὰς ἐπιστολὰς [ὧν τρεῖς, 3, 5 καὶ 7, εἶναι τοῦ Ταρασίου ἀδελφοῦ τοῦ Φωτίου] ὁ εὐτυχὴς εὑρετὴς ἀντέγραψε τὰς μὲν 21 (σελ. 1-38) ἐν τῇ κατ᾿ Ἄθω μονῇ τῶν Ἰβήρων ἐκ κώδικος τοῦ ις΄ αἰῶνος, τὰς δὲ 24 ἄλλας (σελ. 39-49) ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Διονυσίου ἐκ κώδικος τοῦ ιζ΄ αἰῶνος. Ὡς ἐφόλκια παρηρτήθησαν ταῖς ἐπιστολαῖς σχόλιά τινα τοῦ Φωτίου εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον (σελ. 50-54) ἐκ κώδικος τῆς πρώτης τῶν εἰρημένων μονῶν τοῦ ια΄ αἰῶνος καὶ ἰαμβικοὶ Ἀκολουθίας στίχοι (σελ. 55-57) ἐκ κώδικος τῆς μονῆς τῆς Λαύρας τοῦ ι΄ αἰῶνος . . .

Αἱ νέαι αὗται ἐπιστολαὶ τοῦ Φωτίου προβάλλουσι πάλιν ἡμῖν τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον γίγαντα τῆς δογματικῆς μαθήσεως καὶ τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας καὶ τὸν ἀριστοτέχνην τῆς διαλεκτικῆς δεινότητος καὶ τῆς ἐπιστολικῆς εὐγλωττίας, εἰς τοὺς θέλοντας δὲ νὰ ἐντρυφήσωσιν ἅμα μὲν εἰς θαυμαστὴν ἁδρότητα νοημάτων καὶ εἰς ὑπερφυὲς ὕψος ἰδεῶν, ὅσας ἀφθόνους ἐκχέει ὁ φιλόσοφος καὶ θεολόγος Φώτιος, ἅμα δὲ εἰς ἀνθηρὰς χάριτας λέξεως καὶ εἰς ποικιλίαν σχημάτων, δι᾿ ὧν τερπνῶς κατακοσμεῖ τὸν λόγον αὐτοῦ ὁ φιλόλογος καὶ ῥήτωρ πατρι-

ἀρχῆς, συνιστῶμεν θερμῶς μάλιστα τὰς ἐπιστολάς· 17 «Ἰωάννῃ ἐπαγγειλαμένῳ τὸν μονάδα βίον, ἐναντία δὲ πολιτευσαμένῳ»· 21, τὴν μακροτάτην (σελ. 19-38), «Παύλῳ ἀρχιεπισκόπῳ Θεσσαλονίκης» (περὶ τῶν ἄρτι, ἔτει 885, προσιόντων τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ), ἀληθὲς ἀριστούργημα . . . Μελαγχολία ἄρρητος καταλαμβάνει τὸν ἀναγινώσκοντα τὴν ἐπιστολὴν 13 «Μιχαὴλ ἄρχοντι Βουλγαρίας». Res quantum ab illis mutatae!

. . . Ἀσφαλὴς καὶ ἐντριβὴς περὶ τὴν γνῶσιν καὶ ἀκριβὴς καὶ ἐπιμελὴς περὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν κωδίκων ὁ κύριος Παπαδόπουλος ὡπλισμένος εἶναι καὶ λεπτομερῆ ἐμπειρίαν τῆς τε Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Διαθήκης ὥστε καὶ ἀπηκριβωμένως νὰ ἀναγράφῃ ἡμῖν τὰς γραφὰς τῶν κωδίκων, ἀποφεύγων τὰ ἀστειότατα παθήματα ἄλλων ἐκδοτῶν, καὶ ἀσφαλῶς νὰ διακρίνῃ τὰς ἐν τοῖς συγγράμμασι λανθανούσας ῥήσεις καὶ λέξεις τῶν Ἱερῶν Γραφῶν, μὴ ἐμπίπτων εἰς ἀσύγγνωστον διαστρέβλωσιν αὐτῶν εἰς ἣν ῥᾳδίως ἐμπίπτουσιν ἄλλοι ἐκδόται.

Ὑπετυπώσαμεν διὰ βραχυτάτων τὸ πρῶτον ἔργον τοῦ ἐκδότου· δεύτερον ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐκείνου σπουδαῖον εἶναι ἡ διόρθωσις τῆς στίξεως . . . καὶ ἡ βεβαία ἢ (ὅπου τὸ βέβαιον δὲν εἶναι δυνατὸν) πιθανή γε ἐπανόρθωσις τῶν ἀναμφιλέκτως ἡμαρτημένων χωρίων τῶν κωδίκων, ὅπως τὰ Κείμενα ἐπαναχθέντα εἰς αὐτῶν τῶν συγγραφέων τὴν σύνταξιν ἀπὸ αἰνιγματικῶν καὶ γριφωδῶν κατασκευασμάτων, οἷα ἐποίησεν ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ ἄλλη ἀβελτερία τῶν ἀντιγραφέων, ἀποβῶσιν εὐσύμβλητα καὶ εὐδιανόητα ἀναγνώσματα.

Δὲν ἔχομεν λόγους ἱκανοὺς νὰ παραστήσωσι τοῦ πρώτου κριτικοῦ κανόνος (τοῦ εἰς τὴν στίξιν ἀναφερομένου) τὴν σπουδαιότητα εἰς τὰ Βυζαντιακὰ συγγράμματα ὧν πολύπλοκος καὶ πολυδαίδαλος καὶ αὐτὸ τοῦτο λαβυρινθώδης εἶναι ἡ συντακτικὴ κατασκευή· ἡ ὀρθὴ τῶν καθ' ἕκαστον μερῶν τοῦ λόγου διάκρισις, ἣν συγχέει ἡ ἀνόητος τῶν ἀντιγραφέων διάστιξις ἐν τοῖς κώδιξι καὶ ἡ ταύτῃ συνήθως παρομαρτοῦσα ἄστοχος διαίρεσις ἐν ταῖς ἐκδόσεσιν, εἶναι κατὰ τὴν ἡμετέραν κρίσιν ἡ ἀσφαλεστάτη θεραπευτικὴ μέθοδος εἰς ἀδιανόητα χωρία ἅτινα ἐπιπολαία μελέτη καὶ βεβιασμένη ἀντίληψις δύναται νὰ νομίσῃ ὡς πολλήν τινα καὶ μεγάλην καὶ δεινὴν τὴν φθορὰν παθόντα καὶ οἰκτρῶς παρανοήσασα ἔτι οἰκτρότερον νὰ παραδιορθώσῃ, μεῖζον τῆς νόσου ἐπιφέρουσα τὸ φάρμακον.

. . . Ἀλλὰ πολλὰ ὅμως τῶν ἡμαρτημένων χωρίων Βυζαντιακῶν συγγραμμάτων τὴν ἀρχὴν τῆς φθορᾶς ἔχουσι καὶ τὴν αἰτίαν ἀναφέρουσιν εἰς πυκνήν τινα καὶ συχνὴν τῶν ἀντιγραφέων συνήθειαν καθ' ἣν λέξεις σύνθετοι διασπῶνται εἰς τὰ μέρη καὶ ἁπλαῖ χωρίζονται εἰς ἀσυναρτήτους συλλαβάς, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς μετέωρα, οὕτως εἰπεῖν, γράμματα . . . Συχνὸς μάλιστα εἶναι ὁ εἰς συλλαβὰς χωρισμὸς τῶν λέξεων ᾧ παρέπεται, ὡς εἰκός, καὶ διάφορος τῶν συλλαβῶν γραφή· οἱ τρὶς καὶ τετράκις ἀμαθεῖς ἀντιγραφεῖς ἄλλα ἔβλεπον ἀναγινώσκοντες, ὅσα οὐκ ἐγίνωσκον, καὶ ἄλλα φανταζόμενοι ἔγραφον ἢ ἄλλα ἤκουον ἄλλων προαναγινωσκόντων (κακῶς καὶ τούτων) καὶ ἄλλα ἐξεδέχοντο. Πολλάκις καὶ πολλαχοῦ ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ παρατηρήσωμεν τοιαῦτα σφάλματα καὶ ἐν κώδιξι καὶ ἐν ἐκδόσεσι καὶ νὰ καταστήσωμεν προσεκτικοὺς τοὺς ἐκδότας, διδακτικώτατα δὲ εἶναι τὰ ἑξῆς παραδείγματα ἅτινα, τρία ἐκ σωροῦ ὅλου, κατελέξαμεν ἐν τῇ τῆς Τεργέστης Νέᾳ Ἡμέρᾳ 1895 (ἀριθμ. 1064) ἐκ τῶν «Γραικοβυζαντιακῶν Ἀνεκδότων» τοῦ μακαρίτου Vassiliev (Mosquae 1893)· «εἰς τὸν δυνατὸν (δεῖνα τὸν) συγγενῆ»· «Πέτρε, οὐχὶ ἐποίησε (ἐπὶ σὲ) ᾠκοδόμησε τὴν ἐκκλησίαν;»· «μὴ ἄναντα (μιάναντα) τὴν ἁγίαν πίστιν». Δὲν νομίζει τις ὅτι ἔχει πρὸ ἑαυτοῦ τοὺς λογογρίφους τῶν καθ' ἡμᾶς διασκεδαστικῶν περιοδικῶν συγγραμμάτων;».

Πλὴν ἄλλων ταῦτα ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ ἐφημερίδι τῆς Σμύρνης Ἁρμονίᾳ τῆς 12 Ἰουνίου τοῦ 1897, γεγραμμένα ὑφ' ἡμῶν τῇ 1 Ἰουνίου, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐν τῷ ἀριθμῷ 1 ἀναγεγραμμένου πονήματος τοῦ κ. Παπαδοπούλου ὅ ἡμεῖς ἐλάβομεν μηνὶ Ἀπριλίῳ τοῦ 1897· ἐν τῷ αὐτῷ δὲ τόπῳ κατεχωρίσαμεν ὀλιγίστας κριτικὰς παρατηρήσεις (τὰς τῆς προκειμένης πραγματείας 1, 2, 6, 7). Ταύτας δὲ καὶ πολλὰς ἄλλας, Γερμανιστὶ πάσας γεγραμμένας, ἀπεστείλαμεν τῷ αὐτῷ μηνὶ Ἰουνίῳ εἰς Μόναχον ὅπως δημοσιευθῶσιν ἐν τῷ συγγράμματι τῷ καλουμένῳ Byzantinische Zeitschrift ἔνθα καὶ κατεχωρίσθησαν μόλις ἐν τῷ β' τεύχει τοῦ ζ' τόμου (1898), τῷ ἐκδεδομένῳ μηνὸς Ἀπριλίου τῇ 17/29.

Ἐν τῇ σελίδι 299 τοῦ Περιοδικοῦ κεῖται τὸ ἑξῆς τοῦ φίλου διευθυντοῦ Krumbacher ὑποσημείωμα· «Da einige der folgenden Emendationen (13 von 54) von *A. Heisenberg*, Berl. philol. Wochenschrift vom 14 August 1897 (Nr. 33/34) vorweg-

genommen worden sind, so bestätigt die Redaktion dem H. Verfasser, dass sein Aufsatz schon am 14. Juni 1897 eingelaufen ist.»· ἐν δὲ τῇ σελίδι 308 τὸ ἑξῆς· «Hier folgten im Ms des Herrn Papageorgiu noch einige Emendationen zu den Briefen, die nachträglich als Gut des Isidor von Pelusion erkannt worden sind. Vgl. A. Papadopulos-Kerameus, Φωτιακά,» καὶ τὰ λοιπά.

Τῶν ὑποσημειωμάτων τὸ πρῶτον ἐγράφη κατ' ἀξίωσιν ἡμῶν ἰδόντων ἐν τῷ δυσὶ μησὶν ὕστερον τῆς εἰς Μόναχον ἀποστολῆς τῆς πραγματείας ἡμῶν ἐκδεδομένῳ τεύχει τοῦ συγγράμματος Berl. phil. Woch. τινὰς τῶν παρατηρήσεων τοῦ Heisenberg, ἀνδρὸς γνωστοτάτου τοῖς φιλολογοῦσιν, ἤτοι ὅλως τὰς αὐτὰς ἢ σχεδὸν τὰς αὐτὰς ἐνίαις τῶν ἡμετέρων οὔσας. Αἱ 13 τῶν ἡμετέρων 54 παρατηρήσεων αἱ διὰ τῆς προδημοσιεύσεως προκαταληφθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Heisenberg εἶναι αἱ ἑξῆς· 3 ἐν σελ. 301 τῆς πραγματείας ἡμῶν (p. 8, 4 = Heis. 8, 4· p. 8, 9=8, 9 καὶ 8, 13), αἱ ἐν τῷ κεφαλαίῳ 15 τῆς προκειμένης πραγματείας μνημονευόμεναι· 1 ἐν σελ. 302 (p.8,19= 8, 20), ἡ ἐν κεφ. 16· 3 ἐν σελ. 303 (p. 14, 30=15, 1· p. 16, 27=16, 27· p. 18, 14=18, 16 καὶ 18, 18), αἱ ἐν τοῖς κεφαλαίοις 25, 27 καὶ 31· 3 ἐν σελ. 306 (p. 30, 30=30, 31· p. 32, 32=32, 32· p. 33, 12=33, 13), αἱ ἐν κεφ. 60, 62 καὶ 64· 2 ἐν σελ. 307 (p. 34, 18=34, 21 καὶ 34, 25), αἱ ἐν κεφ. 68· 1 ἐν σελ. 308 (p. 52, 5=52, 6), ἡ ἐν κεφ. 73.

Τὸ δὲ δεύτερον ὑποσημείωμα ἐγράφη ἐπειδὴ ὁ Krumbacher εἶχε πρὸ ἡμῶν μαθὼν ὅτι αἱ ἐν σελ. 39-49 τῆς ἐκδόσεως (κατὰ τὸν κώδικα τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Διονυσίου) κείμεναι ἐπιστολαί, εἰς ἃς ἡμεῖς εἴχομεν 5 παρατηρήσεις (p. 39, 1· 41, 6· 42, 1· 45, 10· 45, 26), ἦσαν ἐπιστολαὶ οὐχὶ τοῦ Φωτίου ἀλλ' Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου. Οὕτως αἱ εἰρημέναι 5 παρατηρήσεις παρελείφθησαν ὑπὸ τοῦ Krumbacher, ἡμεῖς δὲ ἐπίδωρον λαβόντες τὰ Φωτιακὰ ἐμάθομεν ἔπειτα τὴν ἀφορμὴν τῆς πλάνης τοῦ ἐκδότου.

Πεντεκαίδεκα ἡμέραις ὕστερον τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἐκ Λιψίας ἐλάβομεν τὸ τεῦχος τοῦ Περιοδικοῦ Byz. Zeitschr., τὸ περιέχον τὰς ἡμετέρας παρατηρήσεις, ἀνὴρ εὐδοκίμως διατρίβων περὶ τὴν κριτικὴν τῶν Κειμένων, τῶν τε τῆς ἐθνικῆς καὶ τῶν τῆς Χριστιανικῆς σοφίας,

ὁ Kurtz ἀπέστειλεν ἡμῖν τὸ ἐν ἀρ. 5 ἀναγεγραμμένον φυλλάδιον, ἀπόσπασμα τοῦ α' καὶ τοῦ β' τεύχους τῶν Χρονικῶν ἃ τεύχη ἐκδεδομένα εἶναι μηνὶ Μαρτίῳ τοῦ 1898. Ἐν τῷ φυλλαδίῳ ὁ Kurtz ποιεῖται (δυστυχῶς Ῥωσιστὶ γεγραμμένας) παρατηρήσεις εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Παπαδοπούλου ἐκδεδομένα ἔργα, ἃς ἔγραψε μηνὶ Σεπτεμβρίῳ τοῦ 1897 γινώσκων τὰς παρατηρήσεις τοῦ Heisenberg καὶ τὰ Φωτιακὰ τοῦ κ. Παπαδοπούλου, ἀγνοῶν δέ, ὡς οἴκοθεν ἐννοεῖται τὸ πρᾶγμα, τὰς παρατηρήσεις ἡμῶν. Καὶ ὁ Kurtz, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἐνιαχοῦ ἤκασεν ἤτοι ὅλως ἢ σχεδὸν τὰ αὐτὰ ἡμῖν.

Ἡμεῖς δὲ χαρέντες τότε ἐπὶ ταῖς συνεμπτώσεσι, ταῖς ἐκτεθειμέναις, οὐχ ἧττον ἢ ὁ Heisenberg καὶ ὁ Kurtz προστιθέμεθα νῦν, καὶ μετὰ τὰς παρατηρήσεις ἀμφοτέρων τῶν φιλολόγων, εἰς τὰς ἐν τῷ συγγράμματι Byz. Zeitschr. κατακεχωρισμένας παρατηρήσεις πολλὰς ἄλλας νέας ἐν τῇ προκειμένῃ πραγματείᾳ.

Περιέχει δ' ἡ προκειμένη πραγματεία ἡμῶν καθόλου παρατηρήσεις ἐν κεφαλαίοις 91· τῶν κεφαλαίων δὲ 86 (1-78 καὶ 82-89) πραγματεύονται χωρία τοῦ Φωτίου καὶ 5 (79-81 καὶ 90-91) χωρία τοῦ Ἰσιδώρου.

Αἱ παλαιαὶ εἰς Φώτιον παρατηρήσεις ἡμῶν, λέγομεν τὰς ἐν τῷ συγγράμματι Byz. Zeitschr. ἐκδεδομένας 54, κεῖνται νῦν ἐν τοῖς κεφαλαίοις τῆς προκειμένης πραγματείας· 1, 2, 5-10, 12-16, 18, 20-25, 27-29, 31, 35-43, 45, 50, 51, 56, 60, 62-71, 73, 78, 83, 84, 87 καὶ 88.

Τὰ λοιπὰ κεφάλαια, 37 ὄντα, εἶναι ὅλως νέα κεφάλαια περιέχοντα τὰς νέας παρατηρήσεις ἡμῶν, τὰς εἰς ἄλλα χωρία ἀναφερομένας· 3, 4, 11, 17, 19, 26, 30, 32-34, 44, 46-49, 52-55, 57-59, 61, 72, 74-77, 79-82, 85, 86 καὶ 89-91. Εἰς τοὺς 37 τούτους ἀριθμοὺς τάσσομεν καὶ τὰς εἰς Ἰσίδωρον παρατηρήσεις 79 καὶ 91, δύο περιλειφθείσας ἡμῖν ἐκ τῶν ἀνεκδότων 5· τὰς λοιπὰς τρεῖς προκατέλαβε δημοσιεύσας ὁ Kurtz· ὅθεν καὶ παραλείπονται ὑφ' ἡμῶν.

Ὁ κυριώτατος λόγος δὲ δι' ὃν ἐπαναλαμβάνομεν νῦν ἐν τῇ Ἀθηνᾷ τὰς παλαιὰς παρατηρήσεις ἡμῶν εἶναι ὅτι ἅμα μὲν ἐν τοῖς αὐτοῖς χωρίοις, εἰς ἃ ἀναφέρονται αἱ παρατηρήσεις ἐκεῖναι, ἔχομεν νῦν πολλὰ ἄλλα τῶν κωδίκων σφάλματα καὶ τοῦ ἐκδότου ἀστοχήματα νὰ θε-

ραπεύσωμεν, τὰ πλεῖστα καθ' ἁπλῆν ἐξέτασιν καί τινα καὶ κατ' ἀντεξέτασιν πρὸς τὰς γνώμας τοῦ Heisenberg καὶ τοῦ Kurtz, ἅμα δὲ ὅτι ἐν τῷ συγγράμματι Byz. Zeitschr. κατελέξαμεν τὰς παρατηρήσεις διὰ βραχυτάτων, νῦν δὲ διασαφηνίζομεν καὶ ἐπεξηγούμεθα αὐτὰς πλατύτερον, εἰ καὶ γινώσκομεν ὅτι ἐν πράγμασι μάλιστα δήλοις οὖσι δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη καὶ πολλῶν λόγων. Καλὸν δὲ εἶναι καὶ νὰ παρατεθῶσι καὶ τὰ εὑρεθέντα ἤτοι ὑπὸ τοῦ Heisenberg καὶ ἡμῶν ἢ ὑφ' ἡμῶν καὶ τοῦ Kurtz, εἴτε τὰ αὐτὰ ἀλλήλοις εἴτε διάφορα ἀλλήλων ὄντα, καὶ τὰ εὑρεθέντα ἤτοι ὑπὸ μόνων ἡμῶν ἢ ὑπὸ μόνου ἑκατέρου τῶν ἄλλων.

Πλὴν δὲ τῶν 37 νέων κεφαλαίων, τῶν περιεχόντων τὰς νέας παρατηρήσεις, ὑπάρχουσι καὶ παλαιὰ κεφάλαια ἐν οἷς ἀναγράφονται μὲν αἱ παλαιαὶ εἰς χωρία παρατηρήσεις ἡμῶν, προστίθενται δὲ νῦν εἰς αὐτὰς ἄλλαι ὅλως νέαι παρατηρήσεις, ἀναφερόμεναι εἰς χωρία ἀμέσως πρὸς τὰ πρῶτα συνεχόμενα· ταῦτα δὲ εἶναι τὰ ἑξῆς 24· 5-10, 18, 20, 21, 24, 25, 31, 35-37, 39-42, 56, 60, 62, 65 καὶ 69.

Περιέχουσι δὲ τὰ κεφάλαια πάντα, παλαιά τε καὶ ἤτοι ὅλως ἢ κατὰ μέρη νέα, μάλιστα μὲν διορθώσεις, τὰς πλείστας κατορθουμένας δι' ἁπλῶν καὶ εὐκόλων μεταβολῶν γραμμάτων, διὰ νέας στίξεως καὶ δι' ἀνακλήσεως τῶν γραφῶν τῶν κωδίκων ἃς πλανηθεὶς μετέβαλεν ὁ ἐκδότης, ἐν μικρῷ δὲ μέτρῳ (κεφ. 82-91) παρατηρήσεις περὶ ξένων ῥήσεων ὑφασμένων ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Φωτίου καὶ τοῦ Ἰσιδώρου ἃς παρεῖδεν ὁ ἐκδότης.

Οὐχὶ δὲ πάντα τὰ κεφάλαια 1-81 περιέχουσι μίαν καὶ μόνην διόρθωσιν ἀλλὰ πολλὰ αὐτῶν καὶ δύο καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρας, τινὰ δὲ καὶ πέντε καὶ ἓξ διορθώσεις κατὰ τὸν ἑξῆς πίνακα.

Καθόλου μὲν αἱ διορθώσεις ἡμῶν εἰς τὰ μέρη τῶν παρατιθεμένων χωρίων εἶναι 152, τούτων δὲ παλαιαὶ μὲν 75 νέαι δὲ 77. Τῶν παλαιῶν συνεφωνήσαμεν ἀλλήλοις ὁ Heisenberg καὶ ἡμεῖς, ὡς ἤδη εἴπομεν, ἐν 13· κεφ. 15 (τρίς), 16, 25, 27, 31, 60, 62, 64, 68 (δὶς) καὶ 73· ἡμεῖς δὲ καὶ ὁ Kurtz ἐν 19· κεφ. 1, 8, 9, 10, 12, 18 (τρίς), 21, 25, 29, 43, 45, 50, 60, 65, 68, 70 καὶ 71. Διεφωνήσαμεν δὲ πρὸς τὸν Heisenberg ἐν 9· 2, 7, 9, 15, 21 (δίς), 27 (δὶς) καὶ 28· πρὸς δὲ τὸν Kurtz ἐν 4· 10, 25, 37 καὶ 56. Ἐν οἷς δὲ διεφωνήσαμεν προτιμῶμεν νῦν μιᾶς ἡμετέρας διορθώσεως μίαν τοῦ Hei-

senberg, τὴν ἐν κεφ. 21, καὶ δύο ἡμετέρων διορθώσεων δύο τοῦ Kurtz, τὰς ἐν κεφ. 10 καὶ 56. Ἁπασῶν τῶν ἄλλων παλαιῶν διορθώσεων ἡμῶν ἀνακαλούμεθα ὡς ἄστοχον μίαν, τὴν ἐν κεφ. 24. Τῶν νέων διορθώσεων διαφωνοῦμεν πρὸς τὸν Heisenberg ἐν 3· 69, 76 καὶ 77· πρὸς δὲ τὸν Kurtz ἐν 4· 3, 72, 80 καὶ 81.

Ξένας ῥήσεις εὗρεν ὁ Kurtz ἐνίας, ἡμεῖς δὲ 10· τούτων δὲ 4 μὲν εἶναι παλαιαὶ (83, 84, 87 καὶ 88), 6 δὲ νέαι (82, 85, 86, 89-91) παρατηρήσεις ἡμῶν.

Χωρία διορθούμενα.

1.

Φωτίου ἐπιστολὴ 2, σελ. 1, 9-2, 7.

Οὐδ' ἂν τὸν ἀφ' ἱερᾶς, ὡς ἡ παροιμία, κινήσῃς, ἔσται σοί τι πλέον ὧν προείπομεν, ἕως ἂν ὀφθείης τὸν ἐν τοῖς λόγοις ἀγῶνα εἰς τὸν ἐπ' αὐτοῖς τοῖς ἔργοις πόνον ἀμείβων· τὸ γὰρ λόγῳ πειρᾶσθαι τὰς αἰτίας λύειν, τῶν ἔργων ἀντιφθεγγομένων, οὐ μόνον οὐκ ἔστιν ἀποσκευάζεσθαι τὰ δίκαια ὀνείδη ἀλλὰ καὶ προστίθεται ἕτερα. Καὶ ⟨τοῦ⟩ τὸ κάλλιστον τῶν ἐν ἡμῖν χρημάτων εἰς τὸ κάκιστον ἀλλασσομένου καὶ καταφυγὴν ἁμαρτημάτων καὶ ἀπάτης ὄργανον ἀποφαίνοντος τὸν λόγον καὶ οὐκ ἔχοντος οὐδ' ἄν ποτε μεταβολὴ γένηται τῶν τρόπων· δι' οὗ μηδ' ἐπ' αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ λύσῃς τὰς ὠδῖνας τῆς γλώσσης μὴ λίαν ἀσχημόνως καὶ ἐπισφαλῶς.

Ἐν τῷ μέρει Καὶ ⟨τοῦ⟩ τὸ κάλλιστον — ἐπισφαλῶς, ἐν ᾧ τὰ δι' οὗ — ἐπισφαλῶς κακῶς εἶναι κεχωρισμένα ἀπὸ τῶν προηγουμένων διὰ τῆς ἄνω στιγμῆς (τὸ ἑξῆς εἶναι οὐκ ἔχοντος δι' οὗ), αἱ γενικαὶ πτώσεις ⟨τοῦ⟩ ἀλλασσομένου, ἀποφαίνοντος καὶ οὐκ ἔχοντος εἶναι πάσης συντακτικῆς σχέσεως πρὸς τὰ παρακείμενα ἐστερημέναι.

Ἐτάραξε τὸ χωρίον καὶ ἡ κακὴ τοῦ ἀντιγραφέως στίξις καὶ τὸ ἄτοπον τοῦ ἐκδότου παρέμβλημα τοῦ, τὴν ταραχὴν δὲ ηὔξησε τὸ προστίθεται εἰς ὃ ὁ ἐκδότης μετέβαλε τὸ ἐν τῷ κώδικι κείμενον προετίθεντο. ο

Τὸ προϵτίθεντ, παρετηρήσαμεν ἡμεῖς καὶ ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ καὶ ἐν τῷ συγγράμματι Byz. Zeitschr., δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ καὶ προετίθεντο καὶ προϲτιθέντος·

τὸ γὰρ λόγῳ πειρᾶσθαι τὰς αἰτίας λύειν — οὐ μόνον οὐκ ἔστιν ἀποσκευάζεσθαι τὰ δίκαια ὀνείδη ἀλλὰ καὶ (sc. ἔστι) προστιθέντος ἕτερα καὶ τὸ κάλλιστον τῶν ἐν ἡμῖν χρημάτων εἰς τὸ κάκιστον ἀλλασσομένου κ.τ.λ.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐθεράπευσε τὰ σφάλματα ὁ Kurtz ὃς καὶ τὸ λύσης μετέβαλεν εἰς τὸ λύσῃ.

2.

Ἐπιστ. 2, σελ. 2, 13-17.

Ἃ σὺ νῦν, ἐπεὶ μὴ πρότερον κατὰ σεαυτὸν μελετήσας καὶ διασκεψάμενος, ῥῖψον μέν, ⟨ἂν⟩ τὴν διὰ λόγου τῶν αἰτιαθέντων ἀποστροφὴν — συγκεχωρήσθω γάρ μοι τανῦν καὶ κρεῖττον εἰπεῖν — εὐτυχῆς, ἀπάλειψον δὲ τὰ πρότερον τοῖς ὕστερον ἀγαθοῖς.

Παρεμβληθέντος ὑπὸ τοῦ ἐκδότου τοῦ ἂν συνδέσμου τὸ ῥῆμα ῥῖψον προσέλαβεν ἀντικείμενον τὸ ἅ· ἀλλὰ τὸ ἅ εἶναι ἀντικείμενον τῆς μετοχῆς μελετήσας, τοῦ δὲ ῥῖψον τὸ τὴν ἀποστροφὴν (ῥῖψον μὲν τὴν — ἀποστροφὴν) ὃ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου συνήφθη πρὸς τὸ ⟨ἂν⟩ εὐτυχῆς (⟨ἂν⟩ τὴν ἀποστροφὴν — εὐτυχῆς).

Ἡμεῖς καὶ ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ καὶ ἐν Byz. Zeitschr. ἐκβαλόντες τὸν πρόσθετον ἄν, μεταβαλόντες τὴν στίξιν καὶ μεταγράψαντες εὐτυχῶς διωρθώσαμεν·

Ἃ σὺ νῦν, ἐπεὶ μὴ πρότερον, κατὰ σεαυτὸν μελετήσας καὶ διασκεψάμενος ῥῖψον μὲν τὴν διὰ λόγου τῶν αἰτιαθέντων ἀποστροφὴν (συγκεχωρήσθω γάρ μοι τανῦν καὶ κρεῖττον εἰπεῖν·) εὐτυχῶς, ἀπάλειψον δὲ κ.τ.λ.

Ὁ Heisenberg παρετήρησεν· «ist ῥῖψον μὲν ⟨ἂν⟩ eine falsche Ergänzung; zu verbinden ist ῥῖψον μὲν τὴν . . . ἀποστροφὴν . . . . . ἀπάλειψον δὲ τὰ πρότερον, und statt εἰπεῖν-εὐτυχῆς, ἀπάλειψον ist zu schreiben εἰπεῖν· εὐτυχῆς-ἀπάλειψον». Δὲν ἠδυνήθημεν ἡμεῖς νὰ ἐννοήσωμεν τὸ ῥῖψον μὲν τὴν — ἀποστροφὴν-συγκεχωρήσθω γάρ μοι τανῦν καὶ κρεῖττον εἰπεῖν· εὐτυχῆς-ἀπάλειψον δὲ τὰ πρότερον, εἰκάζομεν δὲ ὅτι ὁ ἀνὴρ ἤθελεν ἄλλο τι νὰ γράψῃ ἢ ὅτι τυπογραφικόν τι σφάλμα διέστρεψε τὴν παρατήρησιν αὐτοῦ.

3.

Ἐπιστ. 3, σελ. 2, 19-29.

Ταράσιος πατρίκιος Φωτίῳ τῷ ἐμῷ δεσπότῃ καὶ ἀρχιερεῖ τοῦ Θεοῦ.

Καὶ πῶς ἂν δεξαίμην εὐγενεῖ τόκῳ νόθους γονὰς ἐπεισάγειν καὶ κιβδηλεύειν κάλλος ἔμφυτον βαφαῖς ἐπεισάκτοις; Ἀλλ' ἐμοὶ μὲν οὐδὲν οὐδαμῶς ἐνδεῖν παρίσταται δόξα. Καὶ τί δεῖ λέγειν ἐνδεῖν; ἀλλὰ μή, σὺν παρρησίᾳ φάναι, μηδ' ἄλλοις ὅσοις ὁ βίος λόγος, μή τί γε ἡμῖν, προσθήκην τινὰ ὑπολείΠΕΙ. Εἰ δ' ὅσα γε πρὸς τὸ ἔνθεον καὶ ὀξυωπὲς τῆς σῆς διανοίας ἐνδεῖ, τοῦ ⟨μὲ⟩ν ἑωρακότος τὸ λεῖπον ἐκείνου ἂν εἴη προσαναπληρῶσαι καὶ τὸ παρεωραμένον, ἡμέτερον δὲ χαίρειν ὁρῶντας τὴν χάριν καὶ διδασκομένους ἃ πολλοὶ τῶν πρὸ ἡμῶν ποθήσαντες μαθεῖν οὐκ ἔτυχον (ἐρρέτω φθόνος) ἢ ἐνδεέστερον τῆς ἐπιθυμίας.

Ὁ Kurtz μετέστιξεν ὧδε· «Καὶ τί δεῖ λέγειν ἐνδεῖν, ἀλλὰ μὴ σὺν παρρησίᾳ φάναι; μηδ'. . .».

Ἡμεῖς δὲ πρῶτον νῦν περὶ τῆς ἐπιστολῆς πραγματευόμενοι ἔχομεν διάφορον γνώμην· κατὰ τὴν στίξιν τοῦ Kurtz τὸ μέρος μηδ' ἄλλοις ὅσοις ὁ βίος λόγος — προσθήκην τινὰ ὑπολείπει κεῖται πλῆρες ὂν κατὰ τὴν ἔννοιαν· οὕτω δ' ὅμως κείμενον ἐπιφέρεται ἀνωμαλώτατα εἰς τὰ προηγούμενα καὶ δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸν ὅλον τῆς ἐπιστολῆς νοῦν (ἐμοὶ μὲν οὐδὲν οὐδαμῶς ἐνδεῖν παρίσταται δόξα — μηδ' ἄλλοις — προσθήκην τινὰ ὑπολείπει, sc. ὁ σὸς τόκος, ὁ σὸς λόγος)· παραλείπομεν ὅτι κατὰ τὴν τοιαύτην

σύνταξιν οὐχ ἧττον ἀπροσδόκητον εἶναι τὸ μηδ' ἀντὶ τοῦ οὐδ' ἢ τὸ μὴ ἀντὶ τοῦ οὐ (οὐδ' ἄλλοις, οὔ τί γε).

Καθ' ἡμᾶς ὁ Ταράσιος, ὃν ὁ ἀδελφὸς Φώτιος προσεκάλεσεν εἰς τὸ δι' ἐπιστολῶν συμφιλοσοφεῖν, ἀπωθεῖται τὸ τολμηρὸν ἐγχείρημα λέγων τὰ Ἀλλ' ἐμοὶ μὲν οὐδὲν οὐδαμῶς ἐνδεῖν παρίσταται δόξα εἰς ἃ ἀντιτιθεὶς ἐπιφέρει τὰ Εἰ δ' ὅσα γε πρὸς τὸ ἔνθεον — ἐνδεῖ, τοῦ — ἑωρακότος — ἂν εἴη προσαναπληρῶσαι καὶ τὸ παρεωραμένον· μέσα μεταξὺ τούτων κεῖνται τὰ Καὶ τί δεῖ λέγειν ἐνδεῖν; ἀλλὰ μή, σὺν παρρησίᾳ φάναι, μηδ' ἄλλοις ὅσοις ὁ βίος λόγος, μή τί γε ἡμῖν, προσθήκην τινὰ ὑπολείπει, ὧδε ῥητέα· «καὶ τί δεῖ λέγειν ἐνδεῖν ἀλλὰ μὴ σὺν παρρησίᾳ φάναι ὡς οὐδ' ἄλλοις ὅσοις ὁ βίος λόγος, οὔ τί γε ἡμῖν, προσθήκην τινὰ ὑπολείπει (sc. ὁ σὸς τόκος);». Τοῦτο τὸ ὡς — ὑπολείπει εἶναι ἡ ἀπαρέμφατος ὑπολείΠΕΙΝ εἰς ἣν ἡμεῖς μεταβάλλομεν τὸ ὑπολείπει τοῦ κώδικος.

Ἀλλ' ἐμοὶ μὲν οὐδὲν οὐδαμῶς ἐνδεῖν παρίσταται δόξα· καὶ τί δεῖ λέγειν ἐνδεῖν ἀλλὰ μὴ σὺν παρρησίᾳ φάναι μηδ' ἄλλοις ὅσοις ὁ βίος λόγος, μή τί γε ἡμῖν, προσθήκην τινὰ ὑπολείπειν (sc. τὸν σὸν λόγον); εἰ δ' ὅσα γε κ.τ.λ.

Χάριν τοῦ ὅσοις ὁ βίος λόγος (sc. ἐστίν), ἴσον δυναμένου τῷ ὅσοις ὁ βίος ἐκ λόγου ἐστὶν ἢ τῷ ὅσοι τὸν βίον ἐκ λόγου ἔχουσιν ἢ τῷ ὅσοι βίον τὸν λόγον ποιοῦνται, παράβαλε τὸ ἐν ἐν σελ. 31, 25 ἐξ ὧν αὐτοῖς ὁ βίος καὶ τὸ ἐν σελ. 12, 18 ὁ ταῦτα βίον ποιούμενος. Δὲν ἐνόησαν τὸ ἑξῆς τῶν λέξεων οἱ ἀντιγραφεῖς καὶ πρὸς τὸ ὅσοις ὁ βίος λόγος συνῆψαν τὸ ῥῆμα ὑπολείπει εἰς ὃ διεφθάρη τὸ ὑπολείπειν· διαφθορὰν δὲ ἀπαρεμφάτου εἰς ῥῆμα ὁριστικῆς ἐγκλίσεως θὰ ἴδωμεν καὶ ἐν τῇ ἀκολουθούσῃ παρατηρήσει (ἀρ. 4· τὸ ἀντίστροφον πρᾶγμα ὅρα ἐν ἀρ. 65).

Καὶ ἄλλο δὲ παρατηροῦμεν, τὸ ἑξῆς· ἀντὶ τοῦ τοῦ ⟨μὲ⟩ν ἑωρακότος κεῖται ἐν τῷ κώδικι τὸ τοῦ νεωρακότος ὃ ἡμεῖς μεταγράφομεν τοῦ ⟨ἐ⟩νεωρακότος· «τοῦ ἐνεωρακότος τὸ λεῖπον ἐκείνου (sc. τοῦ σοῦ λόγου)»· εἶναι δὲ τὸ τὸ λεῖπον ἴσον τῷ τὸ παρεωραμένον· «τοῦ ἑωρακότος τὸ παρεωραμένον ἐν ἐκείνῳ (sc. τῷ σῷ λόγῳ) εἴη ἂν προσαναπληρῶσαι (αὐτό)».

4.

Ἐπιστ. 5, σελ. 3, 9-15.

Ταράσιος Φωτίῳ ἀρχιερεῖ τοῦ Θεοῦ, τῷ ἐμῷ — ἀδελφῷ.

Εἰ γνησίους καὶ ἀδελφοὺς τόκους αἱ τῶν ἀδελφῶν γοναὶ ποιοῦσι, τοῦτό με μᾶλλον, ὦ θειότατε δέσποτα, τοῦ ἐγχειρήματος ἀποτρέπει, ὅτι καὶ μᾶλλον ἐμοὶ τὴν κατηγορίαν ἐπιτείνει· καὶ γάρ, δι' ὧν τὸ γνήσιον φύεται, ἐμὲ τὸ νόθον προβάλΛΕΙ. Τίς δ' οὐκ ἂν ὑποβολιμαῖος πρὸς τὰς σὰς γονὰς ἐλεγχθείη; πῶς οὐ χαλεπωτέραν ἐστὶ τὴν ὕβριν ἐπισπᾶσθαι;

Ἠστόχησεν ὁ ἐκδότης τοῦ ἀληθοῦς τὸ τὸ γὰρ τοῦ κώδικος μεταβαλὼν εἰς τὸ καὶ γάρ, ἵνα δὲ μὴ μακρηγορῶμεν λέγομεν ἁπλῶς ὅτι μεταγραπτέον προβάλΛΕΙΝ·

καὶ μᾶλλον ἐμοὶ τὴν κατηγορίαν ἐπιτείνει· τὸ γὰρ δι' ὧν τὸ γνήσιον φύεται ἐμὲ τὸ νόθον προβάλλειν (τίς δ' οὐκ ἂν ὑποβολιμαῖος πρὸς τὰς σὰς γονὰς ἐλεγχθείη;) πῶς οὐ χαλεπωτέραν ἐστὶ τὴν ὕβριν ἐπισπᾶσθαι;

Ταῦτα πάσης ἑρμηνείας σαφέστερον ἐξηγεῖται αὐτὴ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Φωτίου πρὸς ἣν ἀποκρίνεται ὁ Ταράσιος· ἡ ἐπιστολή, ἀπόκρισις τοῦ Φωτίου πρὸς τὴν πρώτην ἐπιστολὴν τοῦ Ταρασίου (τὴν ἐν ἀρ. 3 παρατεθεῖσαν), εἶναι ἥδε·

Φώτιος Ταρασίῳ πατρικίῳ ἀδελφῷ. Οὐ νόθοι γοναὶ ἀδελφῶν αἱ γοναὶ οὐδὲ κάλλους ἐπιβολὴ τὸ συλλαβέσθαι πόνων, ὧν κοινὸν τὸ κέρδος, οὐδ' ἡ ἀέναος πηγὴ τῶν καλῶν σου καὶ σοφῶν ῥημάτων τε καὶ θεωρημάτων ἀπορήσει ποτὲ προβολῆς τοιούτων ναμάτων. Ὥστε σοι πρόφασις ἡ ἀναβολὴ καὶ τέχνη μὴ βουλομένου μᾶλλον ἢ μὴ δυναμένου.

5.

Ἐπιστ. 6, σελ. 3, 17-22.

Φώτιος Ταρασίῳ πατρικίῳ ἀδελφῷ.

Ὁρᾷς οἷα πράττεις μὴ θέλων συμπράττειν; εἰ γάρ, οἷς προ-

τρεπόμεθά σε συνεργὸν γενέσθαι, τὴν κατηγορίαν ὠδίνεις τὴν ἴσην, ἵνα μὴ λέγω τὴν μείζω, εἰς τὸν ἐπιτάξαντα ἀναφέρεις. Ὥστε μηκέτι προσφιλονεικήΣΕΙΣ δι' ὧν σαυτὸν καὶ ἡμᾶς αἰτίας οὐκ ἀπολύσεις.

Διωρθώσαμεν προσφιλονεικήσῃς. Παρατηροῦμεν νῦν ὅτι τὸ χωρίον μεταστικτέον·

Εἰ γὰρ οἷς προτρεπόμεθά σε συνεργὸν γενέσθαι τὴν κατηγορίαν ὠδίνει, τὴν ἴσην, ἵνα μὴ λέγω τὴν μείζω, εἰς τὸν ἐπιτάξαντα ἀναφέρει. Ὥστε μηκέτι προσφιλονεικήσῃς κ.τ.λ.

Ὅτι αἱ γραφαὶ τοῦ κώδικος ὠδίνει καὶ ἀναφέρει εἶναι ὀρθαί, τοῦτο παρετήρησεν ὁ Heisenberg.

6.

Ἐπιστ. 7, σελ. 3, 24-29.

Ταράσιος πατρίκιος Φωτίῳ — ἀδελφῷ·

Ἀλλὰ γάρ, εἰ καὶ τὸ δικαιότατα λέγειν ἔχω πρὸς πάντας ἀνθρώπους, οὐδὲ τὰ μέτρια ἔχειν ἐξελέγχομαι πρὸς σέ, τί ἄν τις δρῴη; πῶς δ' οὐ σιγῴην μᾶλλον; καὶ τίς ἂν ὀφθείη τοῦ παραιτεῖσθαι ταύτης μείζων αἰτία καὶ τοῦ μὴ βούλεσθαι συνάπτειν τῇ σῇ τὰ ἡμέτερα σοφίᾳ;

Ὁ ἐκδότης τὸ ἔχων τοῦ κώδικος μετέγραψεν ἔχω ὃ καὶ συνέταξε τοῖς εἰ καί. Τὴν ταραχὴν τῆς συντάξεως τὴν ἐπισκοτίσασαν τὸν νοῦν τοῦ χωρίου ἐθεραπεύσαμεν ἡμεῖς μεταβαλόντες τὸ ΤΟ εἰς τὸ ΤΑ, ἀνακαλέσαντες τὸ τοῦ κώδικος ἔχων καὶ μεταστίξαντες·

Ἀλλὰ γὰρ εἰ, καὶ τὰ δικαιότατα λέγειν ἔχων πρὸς πάντας ἀνθρώπους, οὐδὲ τὰ μέτρια ἔχειν (ἔχων?) ἐξελέγχομαι πρὸς σέ, τί ἄν τις δρῴη;

Ἐν τούτοις ἄριστα ἀντίκειται τῷ καὶ τὰ δικαιότατα λέγειν ἔχων τὸ εἰ οὐδὲ τὰ μέτρια ἔχειν (sc. λέγειν) ἐξελέγχομαι.

Νῦν λέγομεν ὅτι τὸ ΤΑΥΤΑΣ κακῶς ὁ ἐκδότης μετέβαλεν εἰς τὸ ΤΑΥΤΗΣ, δέον εἰς τὸ ΤΑΥΤΑ (τουτέστιν ὅσα ἂν λέγειν ἔχοιμι πρὸς σέ, τὰ ἡμέτερα)·

Καὶ τίς ἂν ὀφθείη τοῦ παραιτεῖσθαι ταῦτα μείζων αἰτία καὶ τοῦ μὴ βούλεσθαι συνάπτειν τῇ σῇ τὰ ἡμέτερα σοφίᾳ;

Τούτων τὸ ἑξῆς· «τίς ἂν ὀφθείη αἰτία τοῦ παραιτεῖσθαι ταῦτα καὶ τοῦ μὴ βούλεσθαι συνάπτειν τὰ ἡμέτερα τῇ σῇ σοφίᾳ μείζων (sc. τῆς εἰρημένης αἰτίας, εἰ, καὶ τὰ δικαιότατα λέγειν ἔχων πρὸς πάντας ἀνθρώπους, οὐδὲ τὰ μέτρια ἔχειν ἐξελέγχομαι πρὸς σέ);».

7.

Ἐπιστ. 7, σελ. 4, 4-9.

Διπλοῦ μοι περιστοιχίζοντος φόβου, δι' οὗ μοι τὸν μείζω διαλύσασθαι νομίζω τῇ σῇ πεισθῆναι προστάξει, τοῦτο νῦν καὶ ἄκων ἀναιροῦμαι, οὐκ ἰδίας τινὰς ἐπιχειρημάτων νεουργῶν εὑρέσεις (πόθεν γὰρ τοσαύτη ῥώμη καὶ τίς δύναμις;), ὥσπερ δέ τινας ἀποσπάδας ἐκ τοῦ σοῦ τῶν λόγων παραδείσου ὑφέλκων καίπως ὑπάρδων, εἰ καὶ θολεροῖς τοῖς νάμασι καὶ ἀμηγέπη φυτοκόμῳ.

Παρετηρήσαμεν ἡμεῖς καὶ ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ καὶ ἐν Byz. Zeitschr. ὅτι α') ἀντὶ τοῦ πρώτου μοι ἴσως ἔκειτο τὸ με· β') γραπτέον καί πως· γ') τὸ φυτοκομω ὁ ἀντιγραφεὺς ἀνέγνω δοτικὴν πτῶσιν φυτοκόμῳ, δέον ῥῆμα φυτοκομῶ·

οὐκ ἰδίας τινὰς ἐπιχειρημάτων νεουργῶν εὑρέσεις —, ὥσπερ δέ τινας ἀποσπάδας ἐκ τοῦ σοῦ τῶν λόγων παραδείσου ὑφέλκων καί πως ὑπάρδων, εἰ καὶ θολεροῖς τοῖς νάμασι καὶ ἀμηγέπη φυτοκομῶ.

Ὁ Heisenberg παρετήρησε τάδε· «schreibt Tarasios an den Patriarchen: ich will gleichsam einige Schösslinge aus dem Garten deiner Gedanken nehmen καί πως ὑπάρδων εἰ καὶ θολεροῖς τοῖς νάμασι καὶ ἀμηγέπη φυτοκόμῳ. Statt diesses letzten Wortes ist φυτοκομῶν zu schreiben» κ.τ.λ. Νῦν μόλις παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Heisenberg, προτείνας τὸ φυτοκομῶν (ἀντὶ τοῦ ἡμετέρου φυτοκομῶ), ἄνευ παρατηρήσεώς τινος ἐν τῷ παρατεθέντι χωρίῳ ἔγραψε τὸ καί πως ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ ἐκδόσει κειμένου καίπως.

Παρετηρήσαμεν ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ καὶ ὅτι τὸ τῇ σῇ πεισθῆναι

προστάξει εἶναι ἐπεξήγησις· «(ἐκεῖνο) δι' οὗ — νομίζω, τὸ τῇ σῇ πεισθῆναι προστάξει, τοῦτο νῦν καὶ ἄκων ἀναιροῦμαι»· ὑποστικτέον ἄρα καὶ μετὰ τὸ νομίζω. Ἴσως δέ, προστιθέμεθα νῦν, πρὸ τοῦ Τῇ ἐξερρύη τὸ Τὸ ἄρθρον.

8.

Ἐπιστ. 7, σελ. 4, 10-16.

Φημὶ τοιγαροῦν, ΩΣ, ἐπεὶ φῶς ἐστιν ὁ Χριστὸς («ἐγὼ γὰρ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήθυθα»), χρέος εἶναι τοὺς ὅσοι κήρυκες αὐτοῦ καὶ τῆς εὐσεβείας ἐτάχθησαν ὑφηγηταὶ τοῦ διδασκαλικοῦ καθαρῶς καὶ σπουδαίως προΐστασθαι λόγου, ὥστε λάμπειν καὶ καταυγάζειν τοὺς μαθητὰς καὶ διὰ τῆς ἐν τῷ κηρύσσειν ἐργασίας καὶ λαμπρότητος πρὸς δοξολογίαν ἐπιστρέφειν αὐτοὺς καὶ λατρείαν Θεοῦ.

Παρετηρήσαμεν ὅτι ἀνακλητέα ἡ τοῦ κώδικος γραφὴ αὐτούς· ὑποκείμενον τοῦ ἐπιστρέφειν εἶναι τὸ τοὺς κήρυκας καὶ ὑφηγητὰς ταχθέντας (ὅσοι κήρυκες — ὑφηγηταὶ) καὶ ἀντικείμενον τὸ τοὺς μαθητὰς (αὐτούς). Τὸ αὐτὸ παρετήρησεν ὁ Kurtz.

Νέα ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι α') ἀντὶ τοῦ ὡς ἴσως γραπτέον τὸ ΠΩΣ· φημὶ τοιγαροῦν πως — χρέος εἶναι· β') τὸ γὰρ εἶναι ἀλλότριον τοῦ ῥητοῦ τοῦ παρατιθεμένου (κατὰ Ἰωάννην ιϐ' 46 «ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα»)· μεταστικτέον ἄρα καὶ ἴσως ἀναπληρωτέον· 'ἐγὼ' γάρ ⟨ΦΗΣΙ⟩ 'ΦΩΣ εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα'· παραϐλητέα δὲ τὰ ἑξῆς χωρία· σελ. 35, 15 'ψυχὴν' γάρ φησιν 'ὁ σώσας ὡς ὁ κτίσας'· 51, 22 'καὶ' γάρ φησι 'πάντες οἱ ἀκούοντες ἐθαύμαζον'· ἐν ἀμφοτέροις ἀπεχωρίσαμεν τὸ γάρ φησι(ν).

9.

Ἐπιστ. 7, σελ. 4, 16-5, 5.

Καὶ ἴσως ἂν εἴη τὸ μὲν «οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων» πρὸς τοὺς ἐργασίαν ποιουμένους τὸ θεῖον κήρυγμα καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὔξειν τὸ πλήρωμα καὶ τὴν εὐσεβῆ διδασκαλίαν εἰς τὰς τῶν ἀνθρώπων κατασπείρειν ψυχὰς —· τὸ δέ γε «μὴ ποιεῖν

τὴν ἐλεημοσύνην ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων» καὶ ὅσα σύστοιχα ⟨ἔοικε⟩ περὶ ὧν ἑαυτοὺς ταῖς ἀρεταῖς στοιχειοῦν ἀπαιτούμεθα εἰΡΗΣΘΑΙ καὶ καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς εἶναι συνεισάγομεν σπουδήν. Φαίη δέ τις οὐ χεῖρον ἴσως ὡς πράττει μέν τις εἰς μίμησιν ἑτέρους ἐκκαλούμενος, ἄλλως οὐκ ἔχων ἀνάγκην τελεῖν μιμητάς*. Ὁ μὲν πρότερος οὕτω πραττέτω, ὅπως ἴδωσιν οἱ μαθηταὶ τὰ καλὰ αὐτοῦ ἔργα καὶ δοξάσωσιν — τὸν πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς —. Ὁ δὲ τῆς δευτέρας τάξεως διωκέτω τὸ κρύφιον, μυστικαῖς ἐργασίαις ἑαυτὸν οἰκοδομῶν καὶ καταρτιζόμενος καὶ τὸ συνιέναι μὴ δυνατὸς εἶναι διδάσκειν ἄλλους ἑαυτὸν περιστέλλων καὶ τῶν κατορθωμάτων ἀσφαλιζόμενος τῷ λανθάνοντι.

Ἐὰν πράττῃ τις ὅπως κινήσῃ ἑτέρους εἰς μίμησιν, τότε δὲν δύναται νὰ μὴ ἔχῃ ἀνάγκην τοῦ τελεῖν (ἴσου τῷ εἶναι) ἑτέρους μιμητάς. Καὶ ἄλλως δέ, ἐν τῇ ἀκολουθούσῃ ἑρμηνείᾳ τοῦ λεγομένου διακρίνονται δύο τινὲς διαφόρως πράττοντες, ὁ μὲν πρότερος, καὶ ὁ δὲ τῆς δευτέρας τάξεως· ἀλλὰ περὶ τοῦ δευτέρου δὴ τούτου οὐδὲν λέγεται ἡμῖν ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅπως ταῦτα διεσκευάσθησαν ὑπὸ τοῦ ἐκδότου. Τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἠνάγκασε, φαίνεται, τὸν ἐκδότην νὰ παρεγγράψῃ μετὰ τὴν λέξιν μιμητὰς τὸν ἀστερίσκον, σημεῖον τοῦ χάσματος τοῦ ὑποτεθέντος («post μιμητὰς lacunam esse suspicor» ὑπεσημειώσατο ὁ ἐκδότης·). Εὐτυχῶς, παρετηρήσαμεν ἡμεῖς, καὶ ἐνταῦθα ὁ κῶδιξ ἐφύλαξε τὴν ὀρθὴν γραφὴν ἄλλος ἣν ὁ ἐκδότης μετέγραψεν ἄλλως· οὗτος ὁ ἄλλος εἶναι ὁ δεύτερος, ὁ τῆς δευτέρας τάξεως·

Φαίη δέ τις οὐ χεῖρον ἴσως ὡς πράττει μέν τις εἰς μίμησιν ἑτέρους ἐκκαλούμενος, ἄλλος οὐκ ἔχων ἀνάγκην τελεῖν μιμητάς· ὁ μὲν πρότερος οὕτω πραττέτω —. Ὁ δὲ τῆς δευτέρας τάξεως διωκέτω τὸ κρύφιον κ.τ.λ.

Ἴσως δὲ ἀντὶ τοῦ ἄλλος οὐκ ἔχων γραπτέον τὸ ἄλλος ⟨δ'⟩ οὐκ ἔχων. Ὁ Heisenberg παρετήρησεν ἁπλῶς τὸ «scheint mir keine Lücke vorhanden zu sein», οὐδένα δὲ περὶ τοῦ ἄλλος (ἄλλως) ἐποιήσατο λόγον.

Ἀντὶ τοῦ συντακτικῶς μετεώρου ὄντος καὶ ΤΟ συνιέναι ἡμεῖς ἐγράψαμεν τὸ καὶ ΤΩΙ συνιέναι κατὰ τὴν ἑξῆς ἔννοιαν· «ὁ δεύτερος (ὁ οὐκ ἔχων ἀνάγκην τελεῖν μιμητὰς) διωκέτω τὸ κρύ-

φιον, μυστικαῖς ἐργασίαις ἑαυτὸν οἰκοδομῶν — καὶ περιστέλλων ἑαυτὸν διὰ τῆς συνειδήσεως ὅτι δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ διδάσκῃ ἄλλους καὶ ἀσφαλίζων ἑαυτὸν διὰ τοῦ λανθάνοντος τῶν κατορθωμάτων (διὰ τούτου, ὅτι λανθάνουσι, δὲν γίνονται γνωστὰ τὰ κατορθώματα)». Τὸ αὐτὸ ἡμῖν ᾔκασεν ὁ Kurtz.

Νέα ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν δύο· ὁ Heisenberg εἶπεν ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἀναπληρωθὲν ἔοικε ῥῆμα εἶναι ἀσαφὲς καὶ ἡμαρτημένον (unklar und falsch), συντάσσει δὲ αὐτὸς ὧδε· ἴσως ἂν εἴη τὸ μὲν . . . . πρὸς τοὺς κτλ., τὸ δὲ . . . . περὶ ὧν κτλ. εἰρῆσθαι. Εἰκάζομεν ἡμεῖς ὅτι τὸ μὲν πρῶτον μέρος ἐξηνέχθη ὧδε· ἴσως ἂν εἴη τὸ μὲν — πρὸς τοὺς (κατὰ τὸ τοῦτό ἐστι πρὸς ἐκεῖνο)· τὸ δὲ δεύτερον μέρος διὰ τὰ πολλὰ παρεγκείμενα προσέλαβε νέον ῥῆμα, τὸ εἰΡΗΣΘΩ ὃ ὁ ἀντιγραφεὺς πλανηθεὶς μετέγραψεν εἰρῆσθαι (πρὸς τὸ ἀπαιτούμεθα). Ἐπειδὴ δὲ ὁ νοῦς εἶναι «τὸ μὴ ποιεῖν τὴν ἐλεημοσύνην ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων εἰρήσθω περὶ τούτων (ἢ πρὸς ταῦτα) ὅτι (ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ) ἀπαιτούμεθα (πρῶτον) νὰ στοιχειῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ταῖς ἀρεταῖς καὶ (δεύτερον) νὰ συνεισάγωμεν σπουδὴν (νὰ σπουδάζωμεν) ὅπως γινώμεθα καλοὶ καὶ ἀγαθοί», διὰ τοῦτο τὸ συνεισάγομεν δεχόμεθα ὡς ἀφομοιωθὲν ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως, τοῦ μὴ κατανοήσαντος τὸ ἑξῆς τῶν λέξεων, πρὸς τὸ ἀπαιτούμεθα καὶ μεταγράφομεν αὐτὸ συνεισάγειν·

τὸ δέ γε «μὴ ποιεῖν τὴν ἐλεημοσύνην ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων» καὶ ὅσα σύστοιχα περὶ ὧν ἑαυτοὺς ταῖς ἀρεταῖς στοιχειοῦν ἀπαιτούμεθα εἰρήσθω καὶ καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς εἶναι συνεισάγειν σπουδήν.

10.

Ἐπιστ. 7, σελ. 5, 8-16.

Ὁ Χριστὸς φραγελλίῳ τοὺς ἱεροκαπήλους καὶ τὸν πατρικὸν οἶκον εἰς ἐμπορεῖον βεβηλοῦντας ἀπήλαυνε. Καὶ Παῦλος τὸν ἐμποδὼν αὐτοῖς (sc. τῷ Παύλῳ καὶ τοῖς περὶ τὸν Παῦλον) ἱστάμενον Ἐλύμαν τὸν μάγον καὶ τὸν δρόμον κωλύειν ἐπιχειρήσαντα τοῦ κηρύγματος πλυνόν τ' ἐποίει καὶ ὕβρεσιν ἔβαλλε καὶ τὸ φῶς τῶν ὀμμάτων

ἐξέκοπτε. Καὶ τὸν ἐπὶ διαβολῇ πάλιν τοῦ θείου διδάγματος τύπτειν αὐτὸν ἐπαρθέντα, τὴν Ῥωμαίων αὐτῷ πολιτείαν ἐπισείσας, τὸ θράσος εἰς δέος συνέστειλεν, οὐκ αὐτὸ τοῦτο ἐξέλκων μαστίγων, τοῦ δόγματος δὲ τὴν ἐπιβουλὴν ἐκλύων.

Τοῦ ἐκδότου τὸ λεγόμενον «ἀπόγραφον» ἔχει ἀντὶ τοῦ δέος τὸ δέον ᾧ ἠκολουθήσαμεν ἡμεῖς, διότι καλῶς λέγεται τὸ συστέλλειν τὸ θράσος (τινὸς) εἰς δέον ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «δεόντως, ἱκανῶς (ἢ ἐν καιρῷ) περιορίζειν τὸ θράσος».

Νῦν παρατηροῦμεν ὅτι ἐὰν ἀντικείμενον τοῦ συνέστειλεν λάβωμεν τὸ τὸ θράσος, τότε ἡ αἰτιατικὴ πτῶσις τὸν — ἐπαρθέντα κατ' ἀνάγκην μένει μετέωρος· καὶ δύναταί μέν τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ὁ λόγος (ὃς ὁμαλὸς θὰ ἦτο ὧδε· καὶ τοῦ ἐπὶ διαβολῇ — ἐπαρθέντος — τὸ θράσος εἰς δέον συνέστειλεν) ἐσχηματίσθη ἀνωμάλως συνταχθέντος τοῦ συνέστειλεν ἀντικειμένῳ τῷ τὸ θράσος, ὡς εἰ μὴ προηγήθη τὸ ἀντικείμενον τὸν — ἐπαρθέντα· ἀλλ' ἡμεῖς προτιμῶμεν νὰ νομίζωμεν ὅτι μετὰ τὸ ἐπισείσας ἐξερρύη ῥῆμά τι οὗ ἀντικείμενον εἶναι τὸ τὸν — ἐπαρθέντα, ῥῆμα πρὸς ὃ διὰ τοῦ συνεκρυέντος καὶ συνδέσμου συνεδέετο τὸ τὸ θράσος εἰς δέον συνέστειλεν. Ὅρα Πράξεων Ἀποστόλων κϐ' 24-29.

Ἀντὶ τοῦ ἐξέλκων μαστίγων ᾐκάσαμεν τὸ ἐξέλκων, μαστιγῶν (Λουκᾶ β' 15 «καὶ ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοινίων πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ») καὶ τὸ ἐξέλκων ⟨διὰ⟩ μαστίγων. Τὸ μαστιγῶν εὗρε καὶ ὁ Kurtz οὐ δεχόμεθα νῦν τὸ ἐξελκῶν.

11.

Ἐπιστ. 8, σελ. 5,28-6,5.

Φώτιος Ταρασίῳ πατρικίῳ ἀδελφῷ.

Ὡς γλυκύς μοι καὶ λαμπρὸς ὁ ἀγών! Διπλῆν καὶ καλὴν νενίκηκα νίκην καὶ νενίκημαι τὴν ἡδυτέραν· ἔχω μὲν γὰρ τὸν ἀνταγωνιστὴν ὑπὸ χεῖρας τὰς ἐμὰς αὐτῆς μοι τῆς ἱερᾶς σοφίας, ἣν καθ' ἑαυτὸν ἐπέχων οὐκ ἐβούλετο κοινωνεῖν τοῖς φίλοις, — τῷ κράτει μάλιστα συναραμένης, ἔχω δὲ καὶ τὰς ἐμὰς ψήφους οὐχ ὅτι πάσας αἰτίας

ἀφειμένας, ἀλλὰ καὶ τὰ κάλλιστά τε καὶ λυσιτελέστατα θεμένας· ἃ δὲ ἥττημαι (πῶς τὸ ἡδὺ τῆς ἐμῆς ψυχῆς καταστάζει!), ὅτι λόγοι με καὶ θεωρίαι τοῦ φιλτάτου παρευδοκιμοῦσιν κ.τ.λ.

Καλῶς ὁ Kurtz μετέγραψε πάσης.

Ἡμεῖς δὲ ἔχομεν νῦν νὰ παρατηρήσωμεν τὸ ἑξῆς· κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν στίξιν ἡ πρώτη τοῦ Φωτίου πρὸς τὸν Ταράσιον νίκη ἐκτίθεται καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἡδονὴ ἑρμηνεύεται ἐν τοῖς «ἔχω μὲν γὰρ τὸν ἀνταγωνιστὴν ὑπὸ χεῖρας τὰς ἐμὰς αὐτῆς μοι τῆς ἱερᾶς σοφίας — τῷ κράτει μάλιστα συναραμένης», ἡ δὲ δευτέρα νίκη καὶ ἡ γλυκύτης αὐτῆς ἐν τοῖς «ἔχω δὲ καὶ τὰς ἐμὰς ψήφους οὐχ ὅτι πάσης αἰτίας ἀφειμένας ἀλλὰ καὶ τὰ κάλλιστά τε καὶ λυσιτελέστατα θεμένας»· πάλιν ἡ πρὸς τὸν πατριάρχην νίκη τοῦ Ταρασίου ἐπεκτίθεται ἐν τοῖς «ἃ δὲ ἥττημαι»· τὰ τούτοις ἄρα ἑξῆς «ὅτι λόγοι — παρευδοκιμοῦσιν» κατ' ἀνάγκην ἑρμηνεύουσι τῆς ἥττης τοῦ Φωτίου τὸ ἡδὺ (τὴν ἡδονὴν τοῦ τὸν Φώτιον ἡττῆσθαι), δῆλον οὖν τὴν πρότασιν «πῶς τὸ ἡδὺ τῆς ἐμῆς ψυχῆς καταστάζει» ἢ καὶ κακῶς κεῖται μεταξὺ τῶν σημείων. Καὶ ἄλλως δέ, τίνι ῥήματι συναπτέον ὡς ὑποκείμενον τὸ ἐκεῖνα ἢ τὸ ταῦτα τὸ ἐνὸν τοῖς ἃ δὲ ἥττημαι; Ταῦτα δὲ ἃ ἥττημαι τί ποιοῦσιν;

Δῆλον ὅτι τὸ χωρίον διαστικτέον·

Ἃ δὲ ἥττημαι πῶς τὸ ἡδὺ τῆς ἐμῆς ψυχῆς καταστάζει!, ὅτι λόγοι με — παρευδοκιμοῦσιν.

Τὸν ἐκδότην διέφυγε τοῦ χωρίου ὁ νοῦς ἐκλαβόντα τὸ καταστάζει, ὃ κατὰ τὴν ἡμετέραν στίξιν εἶναι μεταβατικὸν (ἃ δὲ ἥττημαι καταστάζει τῆς ἐμῆς ψυχῆς τὸ ἡδύ), ὡς ἀμετάβατον (τὸ ἡδὺ καταστάζει τῆς ἐμῆς ψυχῆς).

12.

Ἐπιστ. 9, σελ. 6,18-23.

Καὶ τῶν θείων λογίων, φασίν, τοὺς νόμους παρορᾷς καὶ τῆς ἡμετέρας συμβουλίας ὀλιγωρεῖς. Εὔχομαι μὲν ἐκφῆναι ταῦτα φθόνου καὶ τῆς πάντα τὰ καλὰ λοιδορουμένης καὶ διαπλυνούσης γλώσσης· εἰ δὲ τὰς εὐσεβεῖς καὶ μισοπονήρους ψυχάς, αἷς αἱ πράξεις εἰς δικαίαν

ἀγανάκτησιν κινοῦσαι μέχρις ἡμῶν ὑπηρετήσαντο τῇ φήμῃ <παρορᾶς>, ἡ ἐσχάτη σοι ἄρα λείπεται παρ' ἡμῶν συμβουλία.

Διωρθώσαμεν ἐκφῦναι. Κατὰ τὴν τοῦ ἐκδότου διασκευὴν τοῦ χωρίου ἡ δοτικὴ αἷς συνάπτεται τῷ ῥήματι ὑπηρετήσαντο ὃ προσέλαβεν ἔπειτα δευτέραν δοτικήν, τὴν τῇ φήμῃ· ἂν ὁ ἐκδότης παρεγγράψας τὸ παρορᾶς ἔτρεπε τὸ αἷς εἰς τὸ ἃς (ὡς ἀντικείμενον τοῦ κινοῦσαι), τὸ χωρίον θὰ εἶχέ τινα ἔννοιαν. Ἀλλ' οὔτε τὸ παρέμβλημα οὔτε ἄλλο τι πρᾶγμα εἶναι ἀληθές· ὡς ἥλιος ἀνέλαμψε τοῦ χωρίου ὁ νοῦς διὰ τῆς ὑφ' ἡμῶν γενομένης ὀρθῆς διαιρέσεως τῶν γραμμάτων ΑΙΣΑΙ (αἷς αἱ)·

εἰ δὲ τὰς εὐσεβεῖς καὶ μισοπονήρους ψυχὰς **αἱ σαὶ** πράξεις εἰς δικαίαν ἀγανάκτησιν κινοῦσαι μέχρις ἡμῶν ὑπηρετήσαντο τῇ φήμῃ, ἡ ἐσχάτη σοι ἄρα λείπεται παρ ἡμῶν συμβουλία.

Ὁ Kurtz εὗρε μόνον τὸ ἐκφῦναι.

13.

Ἐπιστ. 10, σελ. 6,26 - 7,1.

Ὄκνος μὲν οἶδε προβάλλειν ἀσφάλειαν, ἀλλ' ὅστις καίριος καὶ τὸ ῥᾷστον οὐκ ἔχει κατήγορον· τῶν δὲ καλῶν καὶ τιμίων προδότης ὁ ῥᾴθυμος καὶ ἐν τῷ τῆς ἀσφαλείας προσχήματι τὴν σκηνὴν ἑαυτῷ τῆς ἀναχωρήσεως περιπήγνυσιν. Εἰ μὲν οὖν μηδὲν ἐλυμήνατο τοῖς ἀναγκαίοις καὶ καλοῖς ἡ τοσαύτη σου διατριβή, τῆς ἀσφαλείας ὁ ὄκνος καὶ τὸ συνετὸν ἀξιόλογον· εἰ δ' ἄνω καὶ κάτω πάντα τῷ βραδεῖ γεγόνασιν, ἐγὼ μὲν οὐκ ἐρῶ κ.τ.λ.

Ἀδυνατοῦντες νὰ ἐννοήσωμεν ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ τῆς ἀσφαλείας τὸν ὄκνον, κάλλιστα δὲ ἐννοοῦντες τὸ διατριβὴ τῆς ἀσφαλείας (ἴσον τῷ πρόσχημα τῆς ἀσφαλείας) μετεστίξαμεν τὸ χωρίον ὧδε·

Εἰ μὲν οὖν μηδὲν ἐλυμήνατο τοῖς ἀναγκαίοις καὶ καλοῖς ἡ τοσαύτη σου διατριβὴ τῆς ἀσφαλείας, ὁ ὄκνος καὶ τὸ συνετὸν ἀξιόλογον κ.τ.λ.

14.

Ἐπιστ. 12, σελ. 7,15-18.

Ὁ μὲν σωματικὸς ἔρως ὄψει καὶ ὁμιλίᾳ καὶ συναναστροφῇ κρατύνεσθαι εἴωθεν, τούτων δὲ διαπεσὼν ἀμβλύνεται καὶ μαραίνεται· ἡ δὲ τοῦ θείου πνεύματος ἀγάπη, μηδενὸς αὐτῶν ἐν τῇ συναφείᾳ δεομένη, οὐδὲ διασπωμένη τούτων, φέρει τὸ ἔλαττον.

Ἐπειδὴ ὁ νοῦς δὲν ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ νομίσωμεν ὅτι ἡ μετοχὴ διασπωμένη εἶναι ἐξενηνεγμένη παραλλήλως πρὸς τὴν μετοχὴν δεομένη, παρετηρήσαμεν ὅτι ἐξαλειπτέα ἡ μετὰ τὸ τούτων ὑποστιγμή.

15.

Ἐπιστ. 13, σελ. 7,23-8,16.

Ὁσάκις ἂν τοῖς ποθεινοῖς καὶ ἠγαπημένοις τῆς ὑμῶν θεοφρουρήτου ἐξουσίας ἐντύχωμεν γράμμασι, τοσαυτάκις ἀναζωπυρούμεθα τῷ πνεύματι καὶ πλέον εἰς δόξαν τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν διανιστάμεθα. οὐχ ὅτι μόνον ἐξ ἠγαπημένου λίαν καὶ πεποθημένου υἱοῦ δεχόμεθα γράμματα οὐδ' ὅτι τὰς θεοδωρήτους αὐτοῦ ὑγείας δι' αὐτῶν ἀναμανθάνομεν, καίτοι καὶ ταῦτα μόνα ἱκανά ἐστι ψυχὴν φιλόθεον καὶ φιλάρετον ἐμπλῆσαι χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης, ἀλλ' ὅτι καὶ καθ' ἑκάστην γράμμα προκοΠΗΣ ἀρεΤΗΝ καὶ εὐσεβείας ἐπίδοσιν δι' αὐτῶν σημαινομένην καταμανθάνομεν, φροντίδα ψυχικῆς σωτηρίας, εὐχῶν ἐξαίτησιν, φρόνημα πρὸς τὰ ἐκεῖθεν φερόμενον, ἄνθρωπον, οἷον ἡ τοῦ δεσπότου καὶ πλάστου χεὶρ (εἴη δὲ φθόνος ἅπας πόρρω τῆς σῆς ἀπερριμμένος πολιτείας) ἀπ' ἀρχῆς ἐπλαστούργησεν, ἐν τῷ παρόντι βίῳ γνωριζομένην. Ἀλλ' εἴη Θεός, ὁ μέχρι τοῦ νῦν τούτοις σε κατακοσμήσας καὶ στηρίζων τοῖς κατορθώμασι, καὶ μέχρι τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ βίου ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς καὶ μείΖΩ ΣΥΜΜΕΤΡΟΙΣ περιέπων καὶ συντηρῶν, ἵνα καὶ τῷ ΥΠΕΡ τῆς σῆς θεοφρουρήτου ἐξουσίας διακυβερνωμένῳ ἔθνει καλὸν εἴης καὶ ἀείμνηστον διδασκαλίας ὑπόδειγμα καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἔθνεσιν ἀφορμὴ σωτηρίας καὶ ἐπι-

στροφῆς καὶ διορθώσεως καὶ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν αἰώνιον σεμνολόγημα.

Πέντε σπουδαῖα σφάλματα λυμαινόμενα τὴν καλὴν ταύτην πρὸς τὸν Μιχαὴλ ἄρχοντα Βουλγαρίας ἐπιστολὴν παρετηρήθησαν ὑπό τε τοῦ Heisenberg καὶ ὑφ' ἡμῶν· α') τὸ καθ' ἑκάστην ὃ διωρθώθη καθ' ἕκαστον (καθ' ἕκαστον γράμμα)· β') τὸ προκοπῆς ἀρετὴν ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ προκοΠΗΝ ἀρεΤΗΣ· γ') τὸ μείζω συμμέτροις ἀντὶ τοῦ αὐταποδείκτου μείΖΟΣΙ ΜΕΤΡΟΙΣ, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς καὶ μείζοσι μέτροις περιέπων καὶ συντηρῶν· δ') τὸ ὑπὲρ ἀντὶ τοῦ ΥΠΟ· ε') τὸ γνωριζομένην ἐν οὗ τῇ διορθώσει διεφωνήσαμεν πρὸς τὸν Heisenberg.

Κατὰ τὸν Heisenberg γραπτέον τὸ γνωριζομένη· «ἄνθρωπον, οἷον ἡ τοῦ δεσπότου καὶ πλάστου χεὶρ — ἀπ' ἀρχῆς ἐπλαστούργησεν ἐν τῷ παρόντι βίῳ γνωριζομένη» ἐν ᾧ χωρίῳ τὸ ἄνθρωπον (ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι αἰτιατικαί, καὶ αἱ πρὸ τοῦ καταμανθάνομεν κείμεναι, αἱ προκοπὴν καὶ ἐπίδοσιν, καὶ αἱ μετὰ τὸ καταμανθάνομεν, αἱ φροντίδα, ἐξαίτησιν καὶ φρόνημα) εἶναι ἀντικείμενον τοῦ ῥήματος καταμανθάνομεν. Καθ' ἡμᾶς δὲ αἱ αἰτιατικαὶ φροντίδα, ἐξαίτησιν, φρόνημα καὶ ἄνθρωπον συνήφθησαν πρὸς νέον ῥῆμα, τὸ γνωρίζομεν, τοῦ πρώτου ῥήματος, τοῦ καταμανθάνομεν, προσλαβόντος ἀντικείμενα τὰ πρὸ αὐτοῦ κείμενα προκοπὴν καὶ ἐπίδοσιν. Ἄλλως, δὲν βλέπομεν τὸν λόγον δι' ὃν ὁ Φώτιος ἐν τῷ χωρίῳ, ἐν ᾧ προφανῶς τὸ ἐν τῷ παρόντι βίῳ ἀντίκειται τῷ ἀπ' ἀρχῆς, ἔγραψε τὸ γνωριζομένη πρὸς τὸ χείρ· ὁ πατριάρχης τοῦτο μᾶλλον λέγει· «καθ' ἕκαστον γράμμα καταμανθάνομεν ἄνθρωπον ἐν τῷ παρόντι βίῳ γνωριζόμενον (τοιοῦτον) οἷον ἡ τοῦ Θεοῦ χεὶρ ἀπ' ἀρχῆς ἔπλασε»· καὶ τὸ γνωριζόμενον ἄρα εἶναι δυνατὸν καὶ ἠκάσαμεν καὶ τοῦτο· ἀλλὰ καὶ νῦν προτιμῶμεν τὸ γνωρίζομεν. Σχήματος ἀσυνδέτου τοιούτου (. . . καταμανθάνομεν . . . γνωρίζομεν) παραδείγματα κεῖνται καὶ ἄλλα παρὰ Φωτίῳ.

16.

Ἐπιστ. 14, σελ. 8, 19-21.

Πολλοὶ τῶν νέας πηγνυμένων φιλίας θεμελιοῦσι μὲν φιλοτίμως, τὸ

τὸ δὲ ἐπισκευάζειν αὐτοῖς καὶ ἐποικοδομεῖν εἰς ἀφοσίωσιν τελευτᾷ· τὸ δὲ ἡμέτερον οὐ τοιοῦτον κ.τ.λ.

Καὶ ὁ Heisenberg παρετήρησε καὶ ἡμεῖς παρετηρήσαμεν ὅτι ἡ δοτικὴ αὐτοῖς ἡ κειμένη ἐν τῷ κώδικι συναπτέα τῷ τελευτᾷ ῥήματι· κακῶς ἄρα ὁ ἐκδότης μετέγραψεν αὐτοῖς. Ἐπιστ. 15, σελ. 9,26 «ἀγνοοῦντες εἰς οἷον αὐτοῖς ταῦτα καταστρέφει τέλος».

17.

Ἐπιστ. 15, σελ. 9, 15-30.

Ἐπειδὴ τῶν πρὸς ἡμᾶς σου συνθηκῶν (οὐκ οἶδα τῶν ἐξ αὐτῆς ὁρμῆς πεπλασμένων, ἐδήλου γάρ τι τοιοῦτον αὐτῶν καὶ ἡ γένεσις· οὐκ οἶδα τῶν μεταβολῇ μεταπλασθέντων γνώμης, καὶ γάρ ποτε καὶ τοιαύτης ἐπειράθημεν ἄλλοτε διαθέσεως), πλὴν ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ τῶν σῶν παρ' ἡμῖν ὁρκίων κειμένων οὐδὲν ἔλαττον αὐτῶν λόγον ἔχεις ἢ εἰ μηδ' ὅλως ἢ εἰ ἐπὶ τῷ πατεῖσθαι μᾶλλον προέβησαν (τοῦτο γὰρ ἀπαραγράπτῳ μαρτυρίᾳ, τὴν σὴν ἀπουσίαν,— τί γάρ μοι τὰ ἄλλα καταλέγειν; — τοσούτῳ χρόνῳ παραμετρῶν βεβαιῶσαι διεσπούδασας), ἀπεστείλαμέν σοι ταῦτα (sc. τὰ ὅρκια), ἵνα μήτε μάτην παρ' ἡμῖν κείμενα ὦσι — μήτε σοὶ πάλιν, διαμελετᾶν ἐθέλοντι ἅπερ ἂν ἴσως ὑποβάλῃ ἡ διάστασις, βάρος εἴησαν καὶ ἄχθος ἄλλως περιττόν, τὸν ἐξ ἀνθρώπων φόβον ἢ τὴν αἰδῶ ἐπισείοντα κ.τ.λ.

Τέσσαρας παρατηρήσεις ποιούμεθα νῦν εἰς τὸ προκείμενον χωρίον· α') ἀντὶ τοῦ μεταπλασθέντων τὸ ὀρθὸν θὰ ἦτο τὸ μεταπλασθεισῶν· ἄγνωστον εἶναι ἂν τὸ γραμματικὸν σφάλμα προσαπτέον τῷ ἀντιγραφεῖ ἢ αὐτῷ τῷ Φωτίῳ ἀποτίνοντι φόρον εἰς τὸν νυσταγμόν, τὸν κοινὸν πᾶσι τοῖς βροτοῖς ὄντα (ἰδὲ καὶ ἀρ. 23)· ἴσως δὲ ὁ Φώτιος γράφων τὸ μεταπλασθέντων ἐν νῷ εἶχε τὸ (ἀκολουθοῦν) ὁρκίων· β') τὸ ἔλαττον αὐτῶν εἶναι ἡμαρτημένον, διότι ὁ Φώτιος τοῦτο θέλει νὰ εἴπῃ· «ἐπειδὴ τῶν σῶν ὁρκίων τῶν παρ' ἡμῖν κειμένων λόγον ἔχεις κατ' οὐδὲν μείζονα ἢ εἰ τὰ ὅρκια μηδόλως— προέβησαν (ἴσον τῷ «ἀφροντιστεῖς τῶν ὁρκίων τοσοῦτον ὡς εἰ μηδ' ἐγένοντό ποτε ταῦτα»)»· ἀλλ' ὁ τοιοῦτος νοῦς φθείρεται διὰ τοῦ οὐ-

δὲν ἔλαττον ἀνθ' οὗ προτείνομεν τὸ «οὐδέν' ⟨ἢ⟩ ἐλάττον⟨α⟩ [αὐτῶν] λόγον ἔχεις», διττογραφίαν τοῦ ἔΛΑΤΤΟΝ ὑπολαμβάνοντες τὸ μετ' αὐτὸ γεγραμμένον ΑΥΤΩΝ· γ') κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν στίξιν τὸ τὴν σὴν ἀπουσίαν εἶναι ἐπεξήγησις τοῦ τοῦτο ἄνευ ἐννοίας τινός· μεταστικτέον· «τοῦτο γὰρ ἀπαραγράπτῳ μαρτυρίᾳ, τὴν σὴν ἀπουσίαν (τί γάρ μοι τὰ ἄλλα καταλέγειν;) τοσούτῳ χρόνῳ παραμετρῶν, βεβαιῶσαι διεσπούδασας» κ.τ.λ.· δ') ἡ μετὰ τὸ πάλιν ὑποστιγμὴ θετέα πρὸ αὐτοῦ, ὥστε τὸ πάλιν νὰ συνάπτηται πρὸς τὸ διαμελετᾶν ἐθέλοντι· «μήτε σοί, πάλιν διαμελετᾶν ἐθέλοντι ἅπερ ἂν ἴσως ὑποβάλῃ ἡ διάστασις, βάρος εἴησαν καὶ ἄχθος ἄλλως περιττὸν» κ.τ.λ.. Τὸ χωρίον οὕτω μετεστιγμένον συμφωνεῖ πρὸς τὸν νοῦν τοῦ πρὸ τῆς ἐπιστολῆς προτεταγμένου «Πρὸς τὸν πολλάκις ὁμολογήσαντα γνησίαν ἀγάπην καὶ νόθοις ταύτην ἐπινοίαις κιβδηλεύσαντα».

18.

Ἐπιστ. 15, σελ. 10, 1-11.

Εἰ ταῦτα οὐκ ἴσχυσαν ἐγκολάψαι τῷ πίνακι τῆς ⟨σῆς⟩ ψυχῆς τὴν ἡμετέραν καθαρὰν ἀγάπην ἢ καὶ κοιλάνασαι ταύτην οὕτω ῥᾳδίως ἀπαλειφομένην ἔχουσι, λῆρος ἂν εἴη μακρὸς ἐπὶ χόρτῳ (χάρτῃ Heisenberg) καὶ καλάμῳ καὶ μέλανι τὴν ἀληθινὴν ἡμῶν ἀγάπην ἐλπίζειν τῇ σῇ ποτε διαχαραχθῆναι ψυχῇ (ἄμεινον δ' ἂν εἴη καὶ φθάσαι καιρούς, οὓς οἱ σοὶ λογισμοὶ ταῖς μελέταις ποιοῦντες ἐκείνοις τῶν συνθηκῶν τὴν ἐπιζήτησιν ταμιεύονται) καὶ προλαβεῖν γνώμην ἐνασχημονεῖν γνωρίμῳ μέλλουσαν, τὴν αἰτίαν προαφελομένῳ· οὕτω γὰρ ἡμεῖς καὶ τοῖς οὐ φιλοῦσι ΠΡΟΦΕρόμεθα μηδὲ μῦθον ἐφ' ἡμᾶς γελάσαι τῇ κατοχῇ τούτων (sc. τῶν συνθηκῶν) ⟨τὸν⟩ παροιμιαζόμενον «Ὕλλαν κραυγάζειν» κ.τ.λ.

Παρετηρήσαμεν· α') ὅτι τὰ μεταξὺ τῶν σημείων τῆς παρενθέσεως κείμενα ἄμεινον — ταμιεύονται κακῶς κεῖνται οὕτω διότι, ὡς τὰ συνεχόμενα διδάσκουσιν, ἡ ἀπαρέμφατος προλαβεῖν συναπτέα τῷ λῆρος ἂν εἴη μακρὸς οὐδαμῶς, ἀλλὰ τῷ ἄμεινον δ' ἂν εἴη ᾧ συνάπτεται καὶ ἡ ἑτέρα ἀπαρέμφατος (μηδὲ) γελάσαι·

λῆρος ἂν εἴη μακρὸς ἐπὶ χόρτῳ καὶ καλάμῳ καὶ μέλανι τὴν ἀληθινὴν ἡμῶν ἀγάπην ἐλπίζειν τῇ σῇ ποτε διαχαραχθῆναι ψυχῇ· ἄμεινον δ' ἂν εἴη καὶ φθάσαι καιρούς, οὓς οἱ σοὶ λογισμοὶ ταῖς μελέταις ποιοῦντες ἐκείνοις τῶν συνθηκῶν τὴν ἐπιζήτησιν ταμιεύονται, καὶ προλαβεῖν — μηδὲ μῦθον ἐφ' ἡμᾶς γελάσαι κ.τ.λ.

Οὕτω μετέστιξε καὶ ὁ Kurtz· β') ὅτι τὰ ἐν τῷ κώδικι κείμενα καὶ προλαβεῖν γνώμην ἐνασχημονεῖν γνωρίμου μελλούσης τὴν αἰτίαν προαφελόμενον παραδιωρθώθησαν ὑπὸ τοῦ ἐκδότου καὶ προλαβεῖν γνώμην ἐνασχημονεῖν γνωρίμῳ μέλλουσαν, τὴν αἰτίαν προαφελομένῳ, μεταγραπτέα ὄντα καὶ προλαβεῖν γνώμης ἐνασχημονεῖν γνωρίμῳ μελλούσης τὴν αἰτίαν προαφελόμενον· τούτοις δὲ κάλλιστα ἐπιφέρονται τὰ «οὕτω γὰρ ἡμεῖς καὶ τοῖς οὐ φιλοῦσι ΠΡΟΣΦΕρόμεθα»· γ') ὅτι τὸ προφερόμεθα διορθωτέον προσφερόμεθα. Ἀμφότεραι αἱ διορθώσεις ἐπῆλθον καὶ εἰς τὸν Kurtz.

Προσπαρατηροῦμεν νῦν ὅτι ἀντὶ τοῦ «ἐλπίζειν τῇ σῇ ποτε διαχαραχθῆναι ψυχῇ» ἔκειτο τὸ «ἐλπίζΕΙΝ ⟨ΕΝ⟩ τῇ σῇ ποτε διαχαραχθῆναι ψυχῇ», πιθανῶς λέγομεν.

19.

Ἐπιστ. 15, σελ. 10, 11-15.

Ἐν γὰρ τῷ πόντῳ τῆς ἀπιστίας τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης σοι καταποθείσης, οἱ ταύτην εὑΡΕΙΝ ⟨ΕΝ⟩ ταῖς σαῖς συνθήκαις ἀναζητοῦντες οὐδὲν ἀνενδεέστερον, οἶμαι, μῦθον εἰσάγουσι τῷ βίῳ ἢ ὁ τὸν Ὕλλαν κραυγάΖΩΝ ἀλογωτάτην πρᾶξιν στηλιτεύοντα.

Ἀναπληροῦμεν νῦν τὸ ἐκρυὲν ἐν καὶ βλέπομεν τὸ χωρίον ἀνακτώμενον τὴν προσήκουσαν ἔννοιαν διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ κραυγάζων εἰς τὸ κραυγάΖΕΙΝ κατὰ τὸ ἑξῆς· «μῦθον εἰσάγουσι τῷ βίῳ οὐδὲν ἀνενδεέστερον ἢ ὁ (sc. εἰσαγαγὼν) τὸν (sc. μῦθον) 'Ὕλλαν κραυγάζειν' ἀλογωτάτην πρᾶξιν στηλιτεύοντα.». Τῆς παροιμίας οἱ γνωστοὶ τύποι εἶναι τὸν Ὕλλαν κραυγάζεις (Ἀποστολίου XVII 9, Paroemiogr. Gr. I σελ. 688, 15) καὶ Ὕλαν

κραυγάζειν (Ζηνοβίου VI 21, Par. Gr. II σελ. 167, 1 καὶ Διογενιανοῦ VIII 33, Par. Gr. I σελ. 311, 3).

20.

Ἐπιστ. 16, σελ. 11, 6-13.

Ὁ μὲν Διόνυσος οὐκ ἐβάκχευε, Βάκχας δὲ ἐπεσύρΑτο· πλὴν ἀλλ' ἐπεὶ τῆς ἐπιστολῆς ἡ κατὰ μέρος ἱστορία μακρότερον, ὁ μὲν Διόνυσος αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν οὐκ ἐμαίνετο· ἔχει γὰρ τὸν πρῶτον τῆς ἀμπέλου βότρυν ὁ μέτρον τὴν χρείαν τοῦ οἴνου ποιούμενος· ὁ δὲ τῆς χρείας καταβλακευόμενος καὶ τὸν δεύτερον ἐκθλίβων βότρυν τοῦ τε μετρίου διέπεσε καὶ ἀσφαΛΕΙΣ τὴν φύσιν τοῖς τῆς Ἀφροδίτης ὀργίοις ὑπάγεται καὶ τελετὴ λαμβάνει τὸν ἄνθρωπον. *Ἃ* τῆς ἀσελγείας ὁρᾶται μυστήρια.

Διωρθώσαμεν ἐπεσύρΕτο καὶ μακροτέρα.

Νῦν παρατηροῦμεν ὅτι α') τὸ ἀσφαλεῖς τοῦ κώδικος διορθωτέον ἴσως μᾶλλον ἀσφαΛΩΣ ἢ ἀσφαλὴς (ὃ ἔθηκεν ὁ ἐκδότης)· β') ἀντὶ τοῦ ἀδιανοήτου ἃ ἔκειτο τάχα τὸ καί· «καὶ τελετὴ λαμβάνει τὸν ἄνθρωπον καὶ τῆς ἀσελγείας ὁρᾶται μυστήρια.».

21.

Ἐπιστ. 16, σελ. 12, 3-12.

Οὐ μῦθος ταῦτα τῷ κηλοῦντι τὴν ἀκοήν, κλέπτων καὶ παραμιγνὺς τῷ πλάσματι τὴν παραίνεσιν καὶ διὰ τοῦ θέλγοντος ἐκκαλούμενός τε καὶ διαμαλάσσων τὸ ἀπειθὲς τοῦ φιλοίνου καὶ δυσκάθεκτον (οὐ γὰρ δεσποτικὴν οὗτος ἔφερε ψῆφον τῷ κράτει τῆς ἐξουσίας τὸ ΦΕΡΟΝ ἐπιΦΕΡΟΥΣΑΝ), ἀνθρωπίνης δ' ἐπινοίας φιλανθρώπου μόνον ἐτύγχανε νουθετήματα. Ἀλλὰ τίς ἐκφέρει τὰ νῦν εἰρημένα ψηφίσματα; Παῦλος ἐκεῖνος ὁ μετάρσιος ἄνθρωπος—, Παῦλος τὸ τῆς ⟨ἀγέλης⟩ τοῦ Χριστοῦ στόμα, ὁ στῦλος τῆς Ἐκκλησίας κ.τ.λ.

Ὁ Heisenberg παρετήρησεν· «ist — statt des unmöglichen

φερόν, das Papadopulos-Kerameus im Index als ein bisher unbekanntes Wort bezeichnet — was es heissen soll, verrät er nicht — zu schreiben τὸ φέρον, d. i. das Fortreissende»· ἡμεῖς δέ· «statt des Monstrum φερόν, welches auch im Index p. 124 eingebracht ist, schr. φοβερόν.». Ὅτι τὸ φοβερόν, ὃ εὗρε καὶ ὁ Kurtz, εἶναι τὸ ἀληθές, τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ τὸ ὀλίγον κατωτέρω κείμενον «στέρξαντες τὸν φόβον εἰς ὀργὴν ὑψηλοτέραν ἀνελύσαντο».

Παρατηροῦμεν νῦν ὅτι ἐξαλειπτέα ἡ μετὰ τὸ ἀκοὴν ὑποστιγμὴ (τὸ τῷ κηλοῦντι συναπτέον τῷ κλέπτων, «κλέπτων διὰ τοῦ κηλοῦντος»·) καὶ μεταστικτέον·

διαμαλάσσων τὸ ἀπειθὲς τοῦ φιλοίνου καὶ δυσκάθεκτον· οὐ γὰρ δεσποτικὴν οὗτος ἔφερε ψῆφον — ἐπιφέρουσαν, ἀνθρωπίνης δ' ἐπινοίας — ἐτύγχανε κ.τ.λ.

Ἀντὶ τοῦ τοῦ ἐκδότου ἀγέλης ἡμεῖς ἠκάσαμεν τὸ φωνῆς πρὸς συμπλήρωσιν· ἀλλ' ἴσως δικαίως ὁ Heisenberg ἐξαλείφει τὸ τῆς παραβάλλων τὸ ἐν σελ. 35, 17 «στόμα γίνεται ὁ τοιοῦτος Θεοῦ» καὶ τὸ ἐν σελ. 37, 4 «ὦ στόμα Χριστοῦ».

22.

Ἐπιστ. 16, σελ. 12, 21-24.

Τούτοις μὲν οὖν καὶ τοῖς παραπλησίοις τὸν ὡς σὺ καὶ καλεῖς καὶ νομίζεις φίλον κατεπᾴδων καὶ πρό γε τούτων σαυτὸν ἱερὸν καὶ καλὸν παράδειγμα προτιθεὶς αὐτῷ εἰς τὴν τῶν νουθετημένων παράκλησιν — ἔχεις σεσωσμένον.

Παρετηρήσαμεν ὅτι ὁ νοῦς διδάσκει τὸν ἐνεστῶτα χρόνον νουθετουμένων μᾶλλον ἢ τὸν παρακείμενον νενουθετημένων.

23.

Ἐπιστ. 18, σελ. 14,9.

Τῶν δοθέντων ἐντολῶν ἀλογήσαντα.

Παρετήρησε τὸ πρᾶγμα καὶ ὁ Heisenberg· ὅρ. ἀρ. 17.

24.

Ἐπιστ. 19, σελ. 14, 22-30.

Θεοφάνει ἀρχιεπισκόπῳ Καισαρείας.

Ὑπὲρ μὲν ὧν τὸ θεῖον τὰ μὲν ἐν ἀρχαῖς εἰς σωτηρίαν ὁρῶντα τῇ καθ' ἡμᾶς ἀπάσῃ πολιτείᾳ ἐπεδείξατο, τὰ δὲ τοῖς τε φθάσασι καὶ τοῖς φυομένοις οὐ ⟨τὰς⟩ φαυλοτέρας ἐλπίδας ἀλλὰ τὰς ἀμείνους ἡμῖν ἀνέχειν παρέσχετο, οἷά περ ὑπ' ὄψιν ἄγον τὴν ἐπὶ τοῖς μέλλουσι θυμηδίαν καὶ ἀπόλαυσιν, αὐτῷ τὸν ὀφειλόμενον αἶνον καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀνεπέμψαμέν τε καὶ εἰς ἀεὶ φέρειν ὑπὸ χρέους ἀνωμολογησάμεθα, καὶ σοὶ περὶ τὴν χάριν τῶν εὐαγγελίων μὴ ἠγνωμονήσαμεν· κ.τ.λ..

Ὅτι τὸ ὑμᾶς καὶ τὸ ὑμῖν τοῦ κώδικος, ἃ ὁ ἐκδότης μετέγραψεν ἡμᾶς καὶ ἡμῖν, ἔχουσιν ὀρθῶς ἅτε ἀναφερόμενα εἰς τὸν Καισαρείας ἀρχιεπίσκοπον παρετήρησεν ὁ Kurtz.

Μετεβάλομεν μὲν ἡμεῖς τὸ ὑπὸ χρέους εἰς τὸ ὑποχρέους, νομίζομεν δ' ὅμως νῦν ὅτι δύναται νὰ μείνῃ ἡ ὑπάρχουσα γραφή.

Ἀνακαλούμενοι δὲ τὴν εἰρημένην μεταβολὴν ἀντάλλαγμα τοῦ ἀστοχήματος παρέχομεν νῦν ἀναμφισβήτητον διόρθωσιν δι' ἧς τὸ παρατεθὲν χωρίον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Φωτίου ἀπαλλάσσεται ἐν τῷ τέλει δεινοῦ τινος σφάλματος. Ὁ Φώτιος τῷ Θεοφάνει καλὰ περὶ τῆς καθ' αὐτὸν ἁπάσης πολιτείας ἀγγείλαντι ἀνακοινοῦται ὅτι ἀνέπεμψε μὲν καὶ ἀεὶ θὰ ἀναπέμπῃ τὴν εὐχαριστίαν τῷ Θεῷ, θέλει δὲ καὶ τῷ Θεοφάνει νὰ μὴ ἀγνωμονῇ περὶ τὴν τῶν εὐαγγελίων χάριν. Ταύτης δὲ οὔσης προφανῶς τῆς ἐννοίας τοῦ μέρους «αὐτῷ — τὴν εὐχαριστίαν ἀνεπέμψαμεν — καὶ σοὶ περὶ τὴν χάριν τῶν εὐαγγελίων μὴ ἠγνωμονήσαμεν» πῶς ὁ Φώτιος δύναται νὰ λέγῃ τὸν ἀόριστον χρόνον μὴ ἠγνωμονήσαμεν; Ὁ Φώτιος οὐκ ἤδη οὐκ ἠγνωμόνησεν ἀλλὰ νῦν οὐκ ἀγνωμονεῖ, νῦν λέγει ὅτι οὐκ ἀγνωμονεῖ. Ἀλλὰ τί τὰ πολλά; Αὐτὸ τὸ μὴ παρακείμενον τῷ ἠγνωμονήσαμεν (ἀντὶ τοῦ οὐκ ἠγνωμονήσαμεν) μαρτυρεῖ τὸ σφάλμα· δὲν διστάζομεν ἡμεῖς νὰ εἴπωμεν ὅτι καὶ ἂν τὸ ἠγνωμονήσαμεν εἶχεν ὁ κῶδιξ θὰ

μετεγράφομεν αὐτὸ ἀγνωμονήσΩμεν, ὁ δὲ κῶδιξ ἔχει τὸ ἈγνωμονήσΑμεν·

αὐτῷ τὸν ὀφειλόμενον αἶνον καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀνεπέμψαμέν τε καὶ εἰς ἀεὶ φέρειν ὑπὸ χρέους ἀνωμολογησάμεθα καὶ σοὶ περὶ τὴν χάριν τῶν εὐαγγελίων μὴ ἀγνωμονήσωμεν.

25.

Ἐπιστ. 19, σελ. 14,30—15,11.

Ὅτι δὲ θλίψεις ἔτι μετρεῖς ἀδοκήτους καὶ συμφοραῖς ἀπηλγημέναις, ὡς ἂν ὁ λόγος φαίη, ἄλγος ἀγείρεις καὶ τῶν μηκέτι ὄντων ἀκμάζουσαν τὴν μνήμην ἔχεις καὶ δυσφορεῖς ἐφ' ᾧ τὸ θεῖον τοῦτο μὲν ὑφορώμενόν σου τῶν νῦν ἐχόντων οὐχ ὅμοια, τοῦτο δὲ καὶ τῶν ἐχθρῶν, οἷα τὰ ἀνθρώπινα, τοιαῦτα ζητούντων ἰδεῖν (ἐξ ὧν τοῦ φθόνου ῥαΐζουσι) καὶ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον εἴπερ τινὰ ἄλλον ἐπιτήδειον εἶναι πρὸς τὰς αὐτῶν ἐλπίδας νομισάντων, μηδέτερα μὲν τούτων προελθεῖν παρεχώρησεν ἔτι δὲ μᾶλλον τὰ σὰ διακοσμῆσαι εὐδόκησε—, οὐκέτι ταῦτα ἐπαινεῖν οἶδα οὐδ' ἐπαινέσομαι.

Ἀντὶ τοῦ ἀγείρεις γραπτέον τὸ τοῦ κώδικος ἐγείρεις, ὅπως παρετήρησεν ὁ Heisenberg «ἄλγος ἐγείρεις ist eine durchaus angemessene Verbindung, also nicht zu ändern in ἀγείρεις» καὶ ὅπως παρετηρήσαμεν καὶ ἡμεῖς «man sagt θρῆνον, γόον ἐγείρειν =θρηνεῖν, γοᾶν, nicht aber θρῆνον ἀγείρειν». Τὸ συμφοραῖς ἀπηλγημέναις ἄλγος ἀγείρω δὲν σημαίνει τὸ ἄλγος ἐπ' ἄλγει τίθεμαι, ὡς ἴσως ἐδέξατο ὁ ἐκδότης, διότι ἀπηλγημέναι συμφοραὶ εἶναι αἱ «ἠλγημέναι ἤδη καὶ μηκέτι ἀλγούμεναι» (τῶν μηκέτι ὄντων ἀκμάζουσαν τὴν μνήμην ἔχεις) καὶ τὸ συμφοραῖς ἀπηλγημέναις ἄλγος ἐγείρω δηλοῖ τὸ «ἀλγῶ ἐπὶ συμφοραῖς ἐφ' αἷς ἠλγημέναις ἤδη οὐ δεῖ πάλιν με ἀλγεῖν». Τὸν ἐκδότην ἠπάτησε τάχα ἡ πρὸς ἀπρόθετον δοτικὴν πτῶσιν σύνταξις τοῦ ἄλγος ἐγείρεις (τοῦ ἀλγεῖς)· ἀλλὰ πρόχειρον παράδειγμα τῆς τοιαύτης τοῦ ἀλγῶ συντάξεως εἶναι τὸ τοῦ Σοφοκλέους ἐν Ἠλέκτρας στίχῳ 1201 «μόνος γὰρ ἥκω τοῖσι σοῖς ἀλγῶν κακοῖς».

Παρετηρήσαμεν ἡμεῖς ὅτι γραπτέον τὸ ὑφορωμένων σου, διότι

τὸ τὸ θεῖον — ὑφορώμενόν σου τῶν νῦν ἐχόντων οὐχ ὅμοια εἶναι παντελῶς ἀδιανόητον· τὸ ἀκολουθοῦν τοῦτο δὲ καὶ τῶν ἐχθρῶν — τοιαῦτα ζητούντων ἰδεῖν — καὶ — νομισάντων μαρτυρεῖ ὅτι προεμνημονεύθησαν ἄλλοι τινὲς ὡς ἄλλο τι πράττοντες· καὶ ἄλλως δέ, καὶ καθ' ἑαυτὸ τὸ τὸ θεῖον ὑφορώμενον οὐδὲν δηλοῖ διότι οὐχὶ ὁ Θεὸς ὑφορᾶται ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι ὑφορῶνται καὶ ὑποβλέπουσι. Τὴν γενικὴν ὑφορωμένων (τοῦτο μὲν ὑφορωμένων) προσβοῶσιν ἡμῖν αἱ ἑπόμεναι μετοχαὶ (τοῦτο δὲ καὶ τῶν ἐχθρῶν) — ζητούντων — καὶ — νομισάντων κατὰ τὸ ἑξῆς· «τὸ θεῖον, τοῦτο μὲν τῶν νῦν ἐχόντων (πρός σε) οὐχ ὅμοια (ἴσον τῷ τῶν νῦν οὐχ ὁμοίως πρός σε, ὥσπερ πρότερον, διακειμένων, τῶν οὐκέτι σοι φίλων ὄντων) ὑφορωμένων σου (ὑποπτευόντων σε) τοῦτο δὲ καὶ τῶν ἐχθρῶν τοιαῦτα ζητούντων ἰδεῖν ἐξ ὧν ἀνακουφίζονται ἀπὸ τοῦ κατέχοντος αὐτοὺς φθόνου, — μηδέτερα τούτων γενέσθαι παρεχώρησε». Δῆλον νῦν καὶ ὅτι τὰ ἐξ ὧν τοῦ φθόνου ῥαΐζουσι ἀπαλλακτέα τῶν σημείων τῆς παρενθέσεως, ὡς καὶ ὁ Kurtz συνεβούλευσε. Τῆς πρὸς τὴν γενικὴν πτῶσιν συντάξεως τοῦ ὑφορᾶσθαι εὑρόντες ἄλλοτε παρὰ μεταγενεστέρῳ συγγραφεῖ παράδειγμα δὲν ἔχομεν αὐτὸ ἐν τῇ μνήμῃ. Ἴσως δέ, λέγομεν νῦν, ὁ Φώτιος ἀντὶ τοῦ σου ἔγραψε τὸ σε. Τὸ ὅλον χωρίον ἔχει ἄρα καθ' ἡμᾶς ὧδε·

Ὅτι δὲ — δυσφορεῖς ἐφ' ᾧ τὸ θεῖον, τοῦτο μὲν ὑφορωμένων σου (σε) τῶν νῦν ἐχόντων οὐχ ὅμοια τοῦτο δὲ καὶ τῶν ἐχθρῶν, οἷα τὰ ἀνθρώπινα, τοιαῦτα ζητούντων ἰδεῖν ἐξ ὧν τοῦ φθόνου ῥαΐζουσι καὶ — νομισάντων, μηδέτερα μὲν κ.τ.λ.

Ἐκ τῶν διειλημμένων ἡμῖν φαίνεται διὰ τί δυσκόλως δύναταί τις νὰ ἐγκρίνῃ τὸ ὑπὸ τοῦ Kurtz προταθὲν ὑφορωμένου σου.

26.

Ἐπιστ. 19, σελ. 15, 11-26.

Πρῶτον μὲν δι' ἅπερ εἶπον, ἃ καὶ σύ, πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστρεφόμενος καὶ λιπὼν ἔξω πάντα τὰ ἀλλότρια —, εὖ οἶδ' ὅτι ψέγοντας μᾶλλον ἡμᾶς ἢ ἐπαινοῦντας καὶ αὐτὸς ἀποδέξῃ· δεύτερον ⟨δ'⟩ οὐκ ἌΝ τις τὰ παραλεληλυθότα λογοθετεῖ καὶ περὶ αὐτὰ τοὺς

λογισμοὺς στρέφει καὶ πέπηγεν, εἰ μὴ τῶν ἐγκεχειρισμένων — τὴν ὀλιγωρίαν ἔχει. — Ἐπὶ τούτοις φοβερὸν καὶ μέγα καὶ θεῖον καὶ ἀγγελικῶν τάξεων τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ὡς ἀληθῶς προεληλυθὸς δῶρον· ἐφ' ᾧ εἴ τις στένει καὶ λήθην οὐκ ἔσχε τῶν φθασάντων λυπηρῶν —, οὐκ οἶδα ἐφ' ὅτῳ ἡσθείη οὐδ' οἷον ἄλλο φάρμακον εὑρήΣΕΙ ἀκεσώδυνον κ.τ.λ.

Παρατηροῦμεν νῦν α' καὶ β') ὅτι ἐκβλητέαι αἱ ὑποστιγμαὶ αἱ μετὰ τὸ σὺ καὶ τὸ ᾧ διότι τὸ μὲν ἃ συνάπτεται πρὸς τὸ ἐπιστρεφόμενος, τὸ δὲ ἐφ' ᾧ πρὸς τὸ στένει· γ') ὅτι τὸ ἂν διορθωτέον ΑΥ ὃ αἶρον τὴν συντακτικὴν ἀτοπίαν ἐπικουρεῖ ἅμα τῷ νοήματι· δ') ὅτι ἀντὶ τοῦ εὑρήσει ἔκειτο ἴσως ἤτοι τὸ εὑρήΣΑΙ ἢ τὸ εὑρήΣΗΙ (εὑρήσῃ)· ὅρα ἀρ. 38· καὶ ε') ὅτι γραπτέον τὸ πρὸς σεαυτόν.

27.

Ἐπιστ. 19, σελ. 16, 27-17, 5.

Διὸ καὶ τῆς ἐπισκοπῆς, ἧς ἂν αὐΤΟ'Σ ἐπιστατεῖν καταστήΣΕΙΣ, Θεοῦ πνεύματος συνεργίᾳ ἐπιψηφίζεται κατέχειν τὰς ἡνίας. Τὸν δὲ τοῦ Δασβέντου Ξυράφιον, ὡς τὸ σὸν ἐδήλου γράμμα ἔτι τὰς τρίχας τοῦ Ἠσαῦ οὐκ ἐν τῷ δέρματι μόνον ἀλλ' ἐν μέσῃ καρδίᾳ φύοντα καὶ οὐδὲν τούτων ἀποξυράμενον, ἀλλ' ἀπεναντίας τὴν γνώμην, τὴν κλῆσιν, φέροντα, οὐδ' ὅπερ, καίπερ ἄξιον ὄντα, τῶν τῆς ἐπισκοπῆς πρωτοτοκίων ἀπελαθῆναι ἡ ἡμετέρα βούλησις ἐπιτρέπει, ἀλλὰ παραινοῦμεν ἔτι ἀγωνίσασθαι ἀναδιδάξαι τε αὐτὸν καὶ νουθετῆσαι πρὸς τὸν Ἰακὼβ ἐπιστραφῆναι κ.τ.λ.

Ὁ Heisenberg ἔγραψεν· «ist zu schreiben καταστήσῃς statt καταστήσεις, wenn nicht vielleicht ausserdem noch αὐτὸν ἐπιστάτην zu emendieren ist»· τὸ καταστήσῃς καὶ τὸ αὐτὸν προετείναμεν καὶ ἡμεῖς.

Ὁ Heisenberg ᾔκασε τὸ τῆς γνώμης, ἡμεῖς δὲ τὸ τῇ γνώμῃ·
Τὸν — Ξυράφιον, — οὐδὲν τούτων ἀποξυράμενον ἀλλ' ἀπεναντίας τῇ γνώμῃ τὴν κλῆσιν φέροντα.

Διὰ μόνης δὲ ταύτης τῆς διαστίξεως καὶ ἀναλάμπει ἡ χαριτολο-

γία τοῦ Φωτίου παίζοντος πρὸς τὸ κύριον ὄνομα (τὸν — Ξυράφιον) καὶ πρὸς τὸ ἀποξυράμενον ῥῆμα.

Ἀντὶ τοῦ συντακτικῶς μετεώρου καὶ ἀδιανοήτου οὐδ' ὅπερ ὁ Heisenberg προέτεινε τὸ οὐδέπω, ἡμεῖς δὲ τὸ οὐδ' οὕτω (κατωτέρω λέγεται τὸ οὐδ' οὕτως ἕτερον διοριζόμεθα καὶ τὸ οὐδ' οὕτως αὐτὸν ἀδείας ἐπιλαβέσθαι — παραχωρεῖν σε βουλόμεθα·)· τὸ οὐδ' οὕ ὁ ἀντιγραφεὺς διέφθειρεν εἰς τὸ οὐδ' ὅπερ διὰ τὸ ἀκολουθοῦν καίπερ, εὕρομεν δ' ἡμεῖς ἐν κώδιξι τὸ οὕτω δεδηλωμένον καὶ ἄλλως καὶ ὧδε· οὖ, οὕ·

οὐδὲν τούτων ἀποξυράμενον ἀλλ' ἀπεναντίας — φέροντα, οὐδ' οὕτω, καίπερ ἄξιον (sc. ἀπελαθῆναι) ὄντα, τῶν — πρωτοτοκίων ἀπελαθῆναι ἡ ἡμετέρα βούλησις ἐπιτρέπει κ.τ.λ.

28.

Ἐπιστ. 19, σελ. 17, 16.

Ἐνεφέρετο γάρ σου τοιοῦτόν τι βούλεσθαι αὐτὸν κἀν τῷ γράμματι.

Ὁ Heisenberg ἁπλῶς δὲν ἐνέκρινε τὴν μεταγραφὴν τοῦ ἐν τῷ κώδικι κειμένου καί, ἡμεῖς δὲ παρετηρήσαμεν· «schr. ἀνεφέρετο und mit der Handschrift καὶ (*es wurde auch durch deinen Brief berichtet*)».

29.

Ἐπιστ. 19, σελ. 17, 25-29.

Πλὴν ἐκεῖνον, εἰ ἄρα γε αὐτὸν τοιοῦτον μέχρι τέλους παραστήσει τὸν τῆς ἀπειθείας καὶ ἀποστασίας ἄνθρωπον, τὴν ἀξίαν δίκην λαβόντα, οὐδ' οὕτως αὐτὸν ἀδείας ἐπιλαβέσθαι ὥστε βλάπτειν ἑτέρους παραχωρεῖν σε βουλόμεθα κ.τ.λ.

Ὁ ἐκδότης ἤκασε τὸ μέχρι τέλους ⟨ὁ χρόνος⟩ παραστήσει· ἄνευ ἀναπληρώματός τινος ἐγράψαμεν ἡμεῖς τὸ αὑτὸν ἀντὶ τοῦ αὐτόν·

εἰ ἄρα γε αὐτὸν τοιοῦτον μέχρι τέλους παραστήσει, τὸν τῆς— ἀποστασίας ἄνθρωπον, κ.τ.λ.

Ὁμοίως ὁ Kurtz ἤκασε τὸ εἰ ἄρα γ' ἑαυτόν.

30.

Ἐπιστ. 19, σελ. 18, 4-8.

Περὶ δὲ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων τῆς σῆς θεοφιλοῦς ὁσιότητος ὅσα μὲν ἡμῖν πραχθῆναι Θεὸς συνεργήσει, σπουδῆς λογίζου ταῦτα καὶ τοῦ πρὸς σὲ φίλτρου ζώπυρα· ὅσα δὲ μὴ γένηΤΑΙ ⟨ΤΩΙ⟩ τὴν σὴν ἰσχὺν ἡττᾶσθαι καὶ τῇ ἀτονίᾳ τὸν ἀγῶνα καταβραβεύεσθαι τοῦ βουλήματος, οὐκ ὀλιγωρίας οὐδὲ τῆς σῆς αἰτίας παροράματα.

Τὸ χωρίον ἀνακτᾶται τὸν νοῦν δι' ἧς νῦν ποιούμεθα ἀναπληρώσεως τοῦ ἐκρυέντος ἄρθρου τῷ.

31.

Ἐπιστ. 20, σελ 18, 13-22.

Μητροφάνει μητροπολίτῃ Σμύρνης.

Εἰ τοσαύτην ᾔδειν φιλοσοφίας ὑμῖν ἐναποτεκεῖν σχολὴν τὸ πρὸς τὸν ἕτερον τῆς ἱερᾶς ὑμῶν ἀποστεῖλαι ξυνωρίδος, τοῦτο ἄν, εὖ ἴσθι φίλων ἄριστε, σκοπὸν ἐβαλλόμην καὶ διὰ τοῦτο ἂν εἴΗ πρὸς τὴν τοιαύτην ἐληλυθὼς πρᾶξιν, οὕτω καλὰ τὰ Ἡμέτερα καὶ οὕτω τῆς ἡδονῆς στάΖΟΙ καὶ τὴν τέρψιν ἔΧΟΙ ταῖς ἁμίλλαις συγχορεύουσαν· νῦν δέ, τἀληθοῦς γὰρ ἐραστὴς ἐγὼ καὶ φίλοις ἀληθείας γράφω, οὐ πρότερόν μοι τοῦτο ἐπὶ σκοπὸν ἤχθη· οὕτω γὰρ «ἥρωα ἐΠ' ἀσπίδι ξενίσειν» ὑμᾶς, ὡς ὁ παλαιὸς λόγος, εὐτύχησα ἄν. Ἀλλὰ γὰρ μαθὼν ὕστερον, ἴσως ἂν πρὸς ἑτέρους χρησαίμην.

Ὅ τε Heisenberg καὶ ἡμεῖς ἐνοήσαμεν ὅτι ἀνακλητέον τὰς γραφὰς τοῦ κώδικος στάΖΕΙ καὶ ἔΧΕΙ, γραπτέον τὸ εἴΗΝ (πλὴν τούτου ἡμεῖς προετείναμεν τὸ ἦν·) καὶ θετέον μετὰ τὸ πρᾶξιν ἄνω στιγμὴν ἀντὶ τῆς ὑποστιγμῆς, μόνοι δ' ἡμεῖς ὅτι διορθωτέον Ὑμέτερα·

τοῦτο ἄν,—, σκοπὸν ἐβαλλόμην καὶ διὰ τοῦτο ἂν εἴην πρὸς τὴν τοιαύτην ἐληλυθὼς πρᾶξιν· οὕτω καλὰ τὰ ὑμέτερα καὶ οὕτω τῆς ἡδονῆς στάζει καὶ τὴν τέρψιν ἔχει ταῖς ἁμίλλαις συγχορεύουσαν κ.τ.λ.

Παρατηροῦμεν νῦν ὅτι ἀντὶ τοῦ ἀνοήτου ἐπ' ἀσπίδι γραπτέον τὸ ἐΝ ἀσπίδι· ὁ τύπος τῆς παροιμίας, ἣν ὁ ἐκδότης ἀμάρτυρον κατεχώρισεν ἐν σελ. 58 ἥρωα ἐπ' ἀσπίδι ξενίσειν (ἐν τοῖς ὑποσημειώμασι τῆς σελίδος 18 οὐδὲν παρετηρήθη·), εἶναι ἀλλ' ὥσπερ ἥρως ἐν ἀσπίδι ξενίσαι σε βούλομαι κατὰ Ζηνόβιον I 64 (Paroem. Gr. I 24, 7) ἑρμηνεύοντα «ἐπὶ τούτων εἴρηται οἳ τοῖς αὐτῶν ἔργοις ἢ τέχναις χρώμενοι τοὺς φίλους εὐεργετοῦσι· παρόσον οἱ ἥρωες τὸ παλαιὸν ἔνοπλοι ὄντες ἐξενίζοντο» καὶ ὥσπερ ἥρως ἐν ἀσπίδι ξενίσαι βούλομαι κατὰ Διογενιανὸν VIII 73 (Par. Gr. I 320, 1· ὅρα καὶ II Ind. σελ. 834). Ὁ Φώτιος ἔγραψε τὸ ἥρως, εἰ μὴ τὸ ἥρωας (πρὸς τὸ ὑμᾶς).

Παρατηροῦμεν καὶ ὅτι τὸ ὕστερον, ὃ κεχωρισμένον εἶναι ἀπὸ τῶν ἑπομένων διὰ τῆς ὑποστιγμῆς, ἴσως μᾶλλον συναπτέον πρὸς τὸ ἴσως ἂν πρὸς ἑτέρους χρησαίμην.

32.

Ἐπιστ. 20, σελ. 18, 26-28.

Εἰ δὲ ὃ τῇ σῇ ὁσιότητι βλαβερὸν τοῦτο καὶ λυπεῖ, οὐκ οἶδ' ὅπως ⟨ὃ⟩ ἑτέρῳ ἀβλαβὲς τοῦτο ἐκεῖνον οὐκ εὐφραίνει κ.τ.λ.

Ἴσως πρὸ τοῦ ΕΤΕΡῳ ἐξέπεσε τὸ ΟΠΕΡ (ἀντὶ τοῦ ὃ).

33.

Ἐπιστ. 20, σελ. 19, 4-10.

Τοῦ δὲ προτιμώμενον μὲν χαίρειν μὴ προτιμώμενον δὲ ἀνιᾶσθαι ἡ προειρημένη ἄγνοια τοῦ συνδιατρίβειν ὑμᾶς μετ' ἀλλήλων διωθεῖται καὶ παραγράφεται τῆς αἰτίας. Εἰ δὲ ὁ δεξάμενος οἷς ἐδοξάΖΕΤΟ ᾐΣΘΕΤΟ, τῆς ἰδίας ἐπιεικείας ἔδωκε σημεῖον, ἀλλ' οὐχὶ τῆς ἡμε-

τέρας φιλοτιμίας ἔλεγχον ἀφῆκεν· οὐδὲ γὰρ τὰ σταλέντα εἰς ἡδονῆς ἀνεφέρετο λόγον.

Ἀντὶ τοῦ ἀδιανοήτου ἥσθετο γράφομεν τὸ ΗΣΘΗ [ΤΟ]·

Εἰ δὲ ὁ δεξάμενος οἷς ἐδοξάζετο ἥσθη [το], τῆς ἰδίας κ.τ.λ.

Ἐν τούτοις προετιμήσαμεν νὰ ἐγκλείσωμεν ὡς νόθον τὸ το ἢ νὰ μεταβάλωμεν αὐτὸ εἰς τὸ ⟨τοῦ⟩το.

34.

Ἐπιστ. 20, σελ. 19, 12-16.

Ὁ οὖν τῆς εἰρήνης ἄγγελος, οἷς τὰ τῆς εἰρήνης φιλοσοφεῖται καὶ πράττεται, οὐ μόνον ἐν τοῖς σπουδαίοις, ἀλλὰ καὶ ὅσα περ ἱεΡΑΙ ποΛΙΑΙ παίζειν οἶδεν καὶ νεανιεύεσθαι, αὐτὸς ὑμῖν καὶ τὸν τῆς ἀληθείας στοχασμόν, ἴσως μὲν καὶ χωρὶς τῶν γραφέντων, παραστήσειεν.

Γράφομεν τὸ ἱεΡΑ ποΛΙΑ κατὰ τὸ ἑξῆς· «ὁ τῆς εἰρήνης ἄγγελος ἐκείνοις (ἴσον τῷ ὁ τὴν εἰρήνην ἐκείνοις ἀγγέλλων), οἷς τὰ τῆς εἰρήνης φιλοσοφεῖται καὶ πράττεται οὐ μόνον ἐν τοῖς σπουδαίοις ἀλλὰ καὶ ἐν ἐκείνοις ὅσα ἱερὰ πολιὰ (ἴσον τῷ ἱεροὶ γέροντες) παίζειν οἶδεν (ἴσασι) καὶ νεανιεύεσθαι, αὐτὸς ὑμῖν» κ.τ.λ.

35.

Ἐπιστ. 21, σελ. 19, 28-20, 8.

Ἐπειδὴ περὶ τῶν ἄρτι προσιόντων τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ διηρώτησας, ἐκεῖνο ἂν σοι φαίην οὐκ ἀφ' ὑψηλοῦ τοῦ θρόνου καὶ δικαστικῆς ἐξουσίας, ὡς ἄν τις οἰηθείη, ἀλλ' ἄνωθεν μὲν καὶ ὡς ἂν οἱ θεῖοι νόμοι θεσπίσαιεν, διὰ τῶνδε τῶν πραγμάτων φέρων τὰς ψήφους, καὶ οἷς ἂν τὸ τῆς ἀληθείας κάλλος, κομμωτικῆς χωρὶς περινοίας, ἐμφανίζοιτο, ὡς τούς γε — μετὰ τοσαύτην χρόνου παράτασιν προσιέναι βουλομένους οὐχ ἁπλῶς οὐδ' ὡς ἔτυχε χρὴ παραδέχεσθαι, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς μὲν τῆς ἐπιστροφῆς κ.τ.λ.

Διωρθώσαμεν δι' α⟨ὐ⟩τῶν δὲ τῶν πραγμάτων.

Παρατηροῦμεν νῦν ὅτι πιθανῶς γραπτέον τὸ οὐκ ἀφ' ὑψηλοῦ τοῦ θρόνου καὶ δικαστιΚΗΣ ⟨ΤΗΣ⟩ ἐξουσίας.

36.

Ἐπιστ. 21, σελ. 20,29 - 21,8.

Νῦν δὲ καὶ προσελθὼν καὶ θειάζειν πολλοῖς καὶ πολλάκις διομολογῶν καὶ ἀμείνω λέγων τὰ παρόντα τῶν φθασάντων, εἶτα πρὸς τὴν προτέραν καὶ μαχομένην τούτοις δόξαν τοὺς ἐπαίνους ἀναφέρων καὶ δι' ἐκείνων πικρῶς τὰ θειαζόμενα πλύνων σφοδρότερον ἢ πρότερον τὴν κατὰ τῶν νυνί σοι πρεσβευομένων ἀσέλγειαν πραγματευομένην καὶ αἰνίγματι τὰ σὰ ποιεῖς ὅμοια. «Ἃ μὲν οὖν ἐδόξαζον πρότερον ὥσπερ τότε καὶ νῦν ἐμοὶ τίμια, ἐκείνων δὲ ἀμείνονα εὑρὼν ἔλιπον· ἀλλὰ τὸ ἐκείνων τίμιον ὕβρις μοι τῆς νῦν δόξης καὶ στέργειν μὲν ἃ κατέχω βούλομαι, ἃ δ' ἔλιπον ἀποτρέποντά με τῆς τούτων στοργῆς ἐγκωμίων κρίνω ἄξια.»

Εἰ καὶ ὁμολογοῦμεν ὅτι τὸ χωρίον δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ἤτοι κατὰ τὴν κειμένην γραφὴν ἢ κατὰ τὴν μεταγραφὴν σφοδροτέραν, ἀλλ' ὅμως πιθανὴν νομίζομεν καὶ νῦν τὴν εἰκασίαν ἡμῶν πραγματεύῃ ὃ ῥῆμα εἰς τὸ πραγματευομένην μετέβαλεν ὁ ἀντιγραφεὺς μετὰ τὸ ἀσέλγειαν.

Νῦν παρατηροῦμεν ὅτι τὰ Ἃ μὲν οὖν — κρίνω ἄξια θετέα ἐντὸς εἰσαγωγικῶν σημείων ὡς συγκροτοῦντα τὸ αἴνιγμα εἰς ὃ ὑπὸ τοῦ Φωτίου ἐπιφέρονται τὰ ἑπόμενα, ἀμέσως τοῖς παρατεθεῖσι συνεχόμενα.

37 καὶ 38.

Ἐπιστ. 21, σελ 21,9-15.

Ἆρ' οὖν τῶν Σφιγγὸς αἰνιγμάτων ταῦτα σαφέστερα; καὶ ποῦ ἂν εὑρήσωμεν τὸν Οἰδίποδα; ἀλλ' ἡμεῖς μὲν εὑρεῖν οὐ ζητήσομεν· οὔτε γὰρ εἰς ἀνάγκην χρείας, πλὴν ὅσα γε τῷ φιλανθρώπῳ συγκλειόμεθα, οὔτε κομψὸν ἴσμεν τὰς πλοκὰς εἰδέναι λόγῳ λύειν ὧν ἡ λύσις οὐ λόγῳ ἔργῳ δὲ μάλιστα περιγίνεται· ὁ δὲ

δήσας, εἰ μὴ πρὸς ἐπιστροφὴν ἴδοι, θᾶττον, ἴσως εὑρήσει καὶ τὸν Οἰδίποδα κ.τ.λ.

Ὁ ἐκδότης ᾔκασε τὸ εὑρήσοιμεν, ἡμεῖς δὲ παρετηρήσαμεν ὅτι τὸ εὑρήσωμεν εἶναι ἀόριστος χρόνος τῆς ὑποτακτικῆς ὅπως καὶ τὸ εὑρήσῃ ἐν σελ. 35,2 πῶς ἄν τις — εὑρήσῃ συγγνώμην κατὰ τὴν ὑφ' ἡμῶν γενομένην διόρθωσιν τοῦ ἐν τῷ κώδικι κειμένου εὑρήσει· ὅρα δὲ καὶ ἀρ. 26. Ὁ Kurtz διστάζων προέτεινε τὸ ἀνευρήσωμεν.

Παρετηρήσαμεν καὶ ὅτι μεταστικτέον· «οὔτε γὰρ εἰς ἀνάγκην χρείας, πλὴν ὅσα γε τῷ φιλανθρώπῳ, συγκλειόμεθα» κ.τ.λ.

Παρατηροῦμεν νῦν ὅτι τὸ πλοκὰς (τὰς πλοκὰς εἰδέναι λόγῳ λύειν) κακῶς εἶναι κεχωρισμένον ἀπὸ τοῦ ὧν (ὧν ἡ λύσις) καὶ ὅτι ἡ μετὰ τὸ θᾶττον ὑποστιγμὴ θετέα μετὰ τὸ ἴδοι.

39.

Ἐπιστ. 21, σελ. 21, 16-24.

Μέρους ὑπερμαχεῖ τις; εἰ μὲν τὸ ἀντιφιλονεικοῦν ἐξενίκησεν, εἶτα κατὰ τοῦ ποτὲ πολεμήσαντος συντηρεῖ τὴν μάχην ἄσπονδον, τῷδε, εἰ καὶ ἐπὶ γόνυ τὴν ὁρμὴν καὶ ῥώμην ἔκλινεν, ὅμως τὴν δεξιὰν πολεμίαν ἀνατείνεται. Ἐγὼ δὲ λιπὼν ταύτην τὴν φάλαγγα ὑπὸ τὴν κρατοῦσαν ἐμαυτὸν φέρων ἔταξα. Οὐκέτι τοῖς ἐκείνης ἐπαίνοις ἐμαυτὸν ἂν ἀποτολμήσαιμι σεμνῦναι (μείζονα γὰρ ὁρῶ μοι φερόμενον τὸν ψόγον), οἷς τὴν ἧτταν φυγὼν τῆς νικώσης ἐγενόμην, καὶ γεγονὼς ἔτι τῆς ὑπεροφθείσης ἤρτημαι.

Παρετηρήσαμεν ὅτι ταῦτα διεστιγμένα εἶναι κατὰ τρόπον ἀφαιρέσαντα τὸ χωρίον τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν· ἡ πρότασις οἷς (ἴσον τῷ καθόσον, ὅτι) — ἐγενόμην καὶ — ἤρτημαι ἑρμηνεύει, δῆλον ὅτι, τὸ μείζονα γὰρ ὁρῶ μοι φερόμενον τὸν ψόγον, ὁ δὲ νοῦς εἶναι· «δὲν θὰ ἀποτολμήσω πλέον νὰ σεμνύνω ἐμαυτὸν ἐπαινῶν τὴν ἡττηθεῖσαν φάλαγγα ἣν καταλιπὼν ὑπὸ τὴν νικήσασαν ἐμαυτὸν φέρων ἔταξα· διότι (τοῦτο ποιῶν) βλέπω ὅτι δύναμαι ἔτι μᾶλλον νὰ ψεχθῶ ἐπὶ τούτῳ, ὅτι φυγὼν τὴν ἧτταν (τὴν ἡττηθεῖσαν φάλαγγα) προσεκολλήθην εἰς τὴν νικῶσαν φάλαγγα καὶ προσκολληθεὶς εἰς αὐτὴν ἐξαρ-

τῶμαι ἔτι ἐκ τῆς ὑπεροφθείσης (τῆς ἡττηθείσης καὶ ὑπ' ἐμοῦ καταλειφθείσης) φάλαγγος καὶ ἀσπάζομαι ἔτι καὶ ἐπαινῶ τὴν ὑπεροφθεῖσαν»· μετεστίξαμεν δέ·

Οὐκέτι — σεμνῦναι· μείζονα γὰρ ὁρῶ μοι φερόμενον τὸν ψόγον οἷς — ἤρτημαι.

Προσπαρατηροῦμεν α') μὲν ὅτι μεταστικτέον·

εἶτα κατὰ τοῦ ποτὲ πολεμήσαντος συντηρεῖ τὴν μάχην ἄσπονδον, τῷδε, εἰ καὶ ἐπὶ γόνυ τὴν ὁρμὴν καὶ ῥώμην ἔκλινεν, ὅμως τὴν δεξιὰν πολεμίαν ἀνατείνεται κ.τ.λ.

β') δὲ ὅτι τὸ «ἐπὶ γόνυ τὴν ὁρμὴν καὶ ῥώμην ἔκλινεν» εἴρηται κατὰ μεταφορὰν ἐκ τοῦ ἔργου τῶν ἀγωνιζομένων· Bekker Anecd. p. 40 «εἰς γόνυ πεσεῖν· ἐπὶ τῶν ὑπὸ βίας κλινομένων εἰς τὴν γῆν», Αἰσχύλου Περσῶν στ. 929 κ.έ. «Ἀσία δὲ χθὼν — αἰνῶς ἐπὶ γόνυ κέκλιται», Ἡροδότου ϛ' 27 «ἡ ναυμαχία ὑπολαβοῦσα ἐς γόνυ τὴν πόλιν ἔβαλε».

40.

Ἐπιστ. 21, σελ. 22,12-24.

Πῶς τοῦ διχασμένου μέρους ἐγκωμιαστὴν σαυτὸν εἰσάγων, ὃ νῦν ἐν διχοτομίᾳ μὲν παντελῶς οὐκ ἔστιν, εἰς δὲ τὴν ὁλότητα σαφῶς τε καὶ εὐσεβῶς ἀπεκρίθη, οὐ κατὰ τῆς ἐμῆς μὲν ἀποθαρσύνῃ δόξης, κατὰ δὲ τῆς ὁλότητος αὖ τῆς ἐμῆς ὁπλίζῃ ἐκκλησίας, κατὰ σαυτοῦ δὲ πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων τὸν βρόχον διαπλέκεις; Ἐκεῖνά σοι καλά; ἔσο μετ' ἐκείνων. Ἐκεῖνα δὲ νῦν οὐδαμοῦ· μέρος γὰρ ἐχθρὸν οὐκ ἔστιν· τομῇ ἄρα σαυτὸν παραδίδως καὶ θᾶττον ἢ διὰ βρόχου· ὁ μὲν γὰρ βρόχος καὶ τοῦ πρὸς τὸ διαστῆσαι τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν δεῖται, σὺ δὲ σαυτὸν τοῦ μὴ ὄντος ὁμολογῶν ἐραστὴν καὶ προστάτην αὐτοσχέδιον τὸν ὄλεθρον ἤνεγκας τῆς ψυχῆς, ὥσπερ οὐδὲ ταῖς ὡρισμέναις ἄνωθεν τιμωρίαις στοιχῶν, ἀλλ' ἑτέραν σαυτῷ ποινὴν καινοτέραν ἐπινοῶν· δεῖ γάρ, ὡς ἔοικε, καινῶν κολαστηρίων ἐπὶ καινοτάτοις ἁμαρτήμασι.

Προετείναμεν τὸ καί του ἀντὶ τοῦ καὶ τοῦ, εἰ μή τι ἐξερρύη μεταξὺ τοῦ τοῦ καὶ τοῦ πρός.

Παρατήρησιν ποιούμεθα νῦν τοιαύτην ὥστε νὰ σαφηνισθῇ ἡ εἰρημένη εἰκασία· ἀντὶ τοῦ τομῇ ὁ κῶδιξ ἔχει τὰ τῷ μὴ ἣν γραφὴν ἀσπαζόμεθα προσυπακούοντες τὸ ὄντι (τῷ μὴ ὄντι) ἢ τὸ εἶναι (τῷ μὴ εἶναι)·

Ἐκεῖνα δὲ νῦν οὐδαμοῦ· μέρος γὰρ ἐχθρὸν οὐκ ἔστιν· τῷ μὴ ἄρα σαυτὸν παραδίδως καὶ θᾶττον ἢ διὰ βρόχου· ὁ μὲν γὰρ βρόχος καί του πρὸς τὸ διαστῆσαι τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν δεῖται, σὺ δὲ σαυτὸν τοῦ μὴ ὄντος ὁμολογῶν ἐραστὴν — τὸν ὄλεθρον ἤνεγκας τῆς ψυχῆς κ.τ.λ.

Τοῖς παρατεθεῖσι συνέχονται ἀμέσως τὰ ἑπόμενα.

41.

Ἐπιστ. 21, σελ. 22,25-23,2.

Πόσα ἂν τοιαῦτα καὶ τὸ θεῖον ἄνωθεν καὶ πᾶς εὐσεβούντων λογισμὸς καὶ τῶν κειμένων νόμων ἡ ἰσχὺς κατὰ τῶν νῦν μὲν προστρέχειν ὁμολογούντων τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ, μὴ ἀπὸ σπουδῆς δὲ πάσης καὶ γνώμης ἐντόνου καὶ εἰλικρινῶς καταγινωσκόντων ἃ πρὶν ἐρρόνουν ἐπιψηφίσειε; Τότε μὲν γὰρ ἐνῆν αὐτοῖς καὶ νομίζειν καὶ λέγειν (συγκεχωρήσθω γὰρ τανῦν τοῦτο· κρατεῖ γὰρ ἐκ περιουσίας ἔτι μᾶλλον ἡ ἐκκλησία καὶ τοῦτο διδοῦσα, ὅτι τὰ τῆς στάσεως αὐτοῖς δόξης ἀμείνονος)· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖθεν εἰς τὴν τῆς ἐκκλησίας ὁλοκληρίαν μεταστῆναι διωμολογήκασιν κ.τ.λ.

Μετεβάλομεν κατὰ τὸν νοῦν τὴν στίξιν τοῦ χωρίου ὧδε·

Τότε μὲν γὰρ ἐνῆν αὐτοῖς καὶ νομίζειν καὶ λέγειν (συγκεχωρήσθω γὰρ τανῦν τοῦτο· κρατεῖ γὰρ ἐκ περιουσίας ἔτι μᾶλλον ἡ ἐκκλησία καὶ τοῦτο διδοῦσα) ὅτι τὰ τῆς στάσεως αὐτοῖς δόξης ἀμείνονος (sc. ἦν ἢ ἦσαν)· ἐπεὶ δὲ κ.τ.λ.

Ἐξερρύη μεταξὺ τοῦ δόΞΗΣ καὶ τοῦ ΑΜΕΙνονος τὸ ΗΣΑΝ;

42.

Ἐπιστ. 21, σελ. 23,12-23.

Χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων, πῶς ἂν τις ἐν ἐπαίνῳ θείη ⟨τὸν⟩ ἧς ἐτύγχανε μοίρας ⟨ἀπορραγέντα⟩; ἀπορραγεὶς γὰρ ἐκείνης μερὶς καθ'

ἑαυτὴν ἄλλη μετ' ἐκείνην, μᾶλλον δὲ καὶ κατ' ἐκείνης ΥΠέστη. Ποίαν οὖν ἐπαινέσειε; τὴν προτέραν; ἀλλ' ἐκείνη τοῦτον ἀπώσατο καὶ αὐτὸς ἐκείνης διεκόπη τῇ προσφάτῳ μερίδι τὴν πρεσβυτέραν ἐξομοσάμενος. Ἀλλά γε τὴν τῆς μερίδος μερίδα καὶ ἧς προσεχῶς μετέστη; ἀλλὰ καὶ ταύτην ὁμοίως ἐξωμόσατο, καὶ τό γε πάντων ἀναισχυντότατον, καὶ συγγνώμην ἅπασαν ἐκβάλλον, ὅτι καὶ ταύτης ἀποσπασθεὶς οὐδ' οὕτω φιλεῖ γενέσθαι τῆς κατὰ τὴν ἐκκλησίαν ὁλοκληρίας, ἀλλ' εἰς ἄλλην πάλιν μερίδα φιλονεικεῖ τεμεῖν ἑαυτὸν ⟨καὶ⟩ σύνθετον ⟨ποιῆσαι⟩ καὶ ἡμίτομον κ.τ.λ.

Τὸ ὑπέστη διωρθώσαμεν ΑΠέστη, παρετηρήσαμεν δὲ ὅτι ὀρθὴ εἶναι ἡ τοῦ κώδικος γραφὴ ἐκβάλλων (ἐκβαλών?) ἧς μετοχῆς ὑποκείμενον εἶναι τὸ ὁ ἐξομοσάμενος.

Παρετήρησεν ὁ Heisenberg· «ist die Ergänzung [τὸν καὶ ἀπορραγέντα] falsch, wie der folgende Satz und die Frage ποίαν οὖν (sc. μοῖραν) ἐπαινέσειε; deutlich beweist. Ebenso sind die Ergänzungen [καὶ καὶ ποιῆσαι] wieder zu streichen und σύνθετον καὶ ἡμίτομον konsekutiv aufzufassen». Ἀμφότεραι αἱ παρατηρήσεις εἶναι ὀρθαί· ἡμεῖς δὲ καὶ τοῦ κώδικος τὴν λέξιν ἡμίονον, ἣν ὁ ἐκδότης μετέγραψεν ἡμίτομον, νομίζομεν ἀνακλητέαν ὡς διδάσκει τὸ ἐν σελ. 24, 1 «ἀλλόκοτον μερίδος τέρας ἑαυτὸν συνεπλάσατο» καὶ τὸ ἐν σελ. 24, 7 «οὕτω μορφαῖς ἀλλοκότοις διαπεπλασμένων».

43.

Ἐπιστ. 21, σελ. 24, 5-11.

Ὁρᾷς ὁποῖα τῶν τοιούτων ἡ διάνοια ἐκτιτρώσκει ἀμβλωθρίδια; πῶς οὖν τελεσφορηθείη ταῦτα; τί δὲ κέρδος δι' αὐτῶν συνεισάχθη τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ,—μήτε μέλος χρηματίσαι τοῦ ἑνοειδοῦς τῆς ἐκκλησίας σώματος μήτε ἄλλην τινὰ χρείαν παρασχεῖν δυναμένων, ἀλλὰ καὶ μέγα καὶ περιβόητον τὸ αἶσχος αὐτῇ ἐκ τοῦ δοκεῖν αὐτῇ γεγενῆσθαι προσεπιτριβόντων;

Ὅτι γραπτέον τὸ συνεισαχθείη (οὐχὶ τὸ συνεισήχθη κατὰ τὰ Addenda) παρετήρησεν ὁ Heisenberg καὶ ὅτι τὸ «ἐκ τοῦ δοκεῖν

αὐτῆς γεγενῆσθαι» ἡμεῖς καὶ ὁ Kurtz· σελ. 21, 23 τῆς νικώσης ἐγενόμην, 22, 4 τῆς ὁλότητος ἐγενόμην καὶ 23, 21 γενέσθαι τῆς κατὰ τὴν ἐκκλησίαν ὁλοκληρίας.

44.

Ἐπιστ. 21, σελ. 24, 27-32.

Ἀρξαμένη γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία, τῆς ἐν τῇ στάσει κατασκαφῆς ὑποληγούσης, ῥιζοῦσθαι οὐκ ἐπ' αὐτοῖς ἀλλ' ἐπὶ θατέρῳ μέρει τὰς ῥίζας ἐβάΛΛετο· εἶτα ἐκεῖθεν αὐξομένη —ἔσχε τὸ μέρος κ.τ.λ.

Μεταγράφομεν ἐβάλετο.

45.

Ἐπιστ. 21, σελ. 25, 21—26, 2.

Τί οὖν φησίν; «ἆρ', ἐπειδὴ οὕτω τὰ κατ' ἐμὲ συνηνέχθη, ἀκερδής μοι λοιπὸν ἡ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καταφυγὴ οὐδ' ἀνάκτησις ἔσται τοῦ σφάλματος οὐδὲ σωτηρίας ἐλπίς;» Καὶ μάλιστα ἂν φαίην ἔγωγε. Ἀλλὰ πῶς, τῶν ἄλλων πλέον καὶ σφοδρότερον μισήσαντι τὴν στάσιν καὶ τὸ σχίσμα καὶ τὴν δόξαν, ἐν ᾗ ΣΕ ΛΟΙΠΟΝ ΤΙΝΕΣ, οἱ συστασιῶται, ἀπεπήδησαν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν σπλάγχνων τὸν ἔλεον ἐκζητῆσαι προκατέλαβον; Ὃν μὲν γὰρ ὑστέρησας ἐπὶ τῇ σαυτοῦ σωτηρίᾳ χρόνον, τοῦτον ἀναλαβεῖν οὐκ ἔνι οὐδ' ἴσον ἑαυτὸν τοῖς προλαβοῦσιν ἀποφῆναι· δύναιο δ' ἂν τῷ τόνῳ τῆς προθυμίας — καὶ τοὺς προλαβόντας φθάσαι—καὶ πολλοὺς αὐτῶν λιπεῖν ὀπίσω παθόντας δεικνὺς τῷ εὐδοκιμοῦντι ζήλῳ κ.τ.λ.

Παρετηρήσαμεν ἡμεῖς καὶ ὁ Kurtz ὅτι καὶ αἱ λέξεις τί οὖν εἶναι τοῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν προσιόντος·

«Τί οὖν; «φησίν·» ἆρ' ἐπειδὴ—ἐλπίς;» Καὶ μάλιστα κ.τ.λ.

Ἐν τῇ ἀνθυποφορᾷ τοῦ Φωτίου κεῖται μέγα μὲν ἀλλ' εὐθεράπευτον σφάλμα· τίνος ῥήματος ἀντικείμενον εἶναι τὸ σε; τοῦ προκατέλαβον; ἀλλὰ τοῦτο ἔχει τὸ ἀντικείμενον, τὸ ἐκζητῆσαι (τὸν ἔλεον)· τί δὲ δηλοῖ τὸ ἐν ᾗ—ἀπεπήδησαν;

Ἀλλὰ πρὸς τί αὗταί τε καὶ ἄλλαι ὅμοιαι αὐταῖς δυναταὶ ἐρωτή-

σεις; Λαμπρὸς ἐκφαίνεται ὁ νοῦς διὰ τῆς ὑφ' ἡμῶν γενομένης μεταγραφῆς ΛΙΠΟΝΤΕΣ.

'Αλλὰ πῶς (sc. σοι ἔσται σωτηρίας ἐλπὶς) τῶν ἄλλων πλέον καὶ σφοδρότερον μισήσαντι τὴν στάσιν καὶ τὸ σχίσμα καὶ τὴν δόξαν ἐν ᾗ σε λιπόντες οἱ συστασιῶται ἀπεπήδησαν καὶ—προκατέλαβον;

Σελ. 25, 10 καταλιπόντες, 25, 15 τῆς μὲν προτέρας σε καταλιπούσης. ΛΙΠΟΝΤΕΣ=ΛΙΠΟΝ ΤΕΣ, λοιπόν τινες.

46.

'Επιστ. 21, σελ. 26, 6-8.

'Αλλ' οἷς μὲν οὖν ὁ προσιὼν εὐπαράδεκτος τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ γένοιτο καὶ οἵοις τρόποις ῥυθμιζόμενος τῷ χορῷ τῶν ἁγίων ἑαυτὸν παρασκευάΣΕΙ συναρίθμιον, εἴρηται κ.τ.λ.

Μᾶλλον δὲ παρασκευάΣΕΙΕ (ἢ καὶ παρασκευάΣΑΙ).

47.

'Επιστ. 21, σελ. 26, 12-23.

Εἰ γὰρ καὶ μὴ ἡμέτερον λέγειν «μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ», ἀλλ' οὖν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, Χριστοῦ μιμητὴν δεικνὺς ἑαυτόν, καὶ τοῦτο τοὺς μαθητὰς εἰς ἀρετῶν ἀνάγων προσέθηκε τελειότητα. Πλὴν ἀλλά γε τὸ τῆς ὑποθέσεως ἀτελὲς καὶ τῶν μὴ κατ' ὀφθαλμοὺς ἐχόντων τὰ παραδείγματα τό τε περιττὸν εἰς χρείαν μεθίστησι καὶ ἡμᾶς ἀπειροκάλου γνώμης οὐ γράφεται—, ἄλλως τε καὶ ὅτι τοῦ προκειμένου τὰς ὑποθήκας δεσποτικαὶ φωναὶ καὶ πράξεις καὶ θείων ἀνδρῶν μᾶλλον ἢ λογισμῶν κρίσεις ῥυθμίζουσιν.

Ἡ εἰς τὴν πρότασιν Εἰ γὰρ—κἀγὼ Χριστοῦ ἀπόδοσις δὲν εἶναι τὰ ἀλλ' οὖν—τελειότητα, ἃ καθ' ἡμᾶς ἀποτελοῦσι τὸ δεύτερον τῆς προτάσεως μέρος, ἀλλὰ τὰ Πλὴν ἀλλά γε κ.τ.λ., ὥστε μεταστίζομεν τὸ χωρίον·

Εἰ γὰρ καὶ μὴ ἡμέτερον λέγειν—, ἀλλ' οὖν ὁ θεσπέσιος Παῦλος

—καὶ τοῦτο τοὺς μαθητὰς εἰς ἀρετῶν ἀνάγων προσέθηκε τελειότητα, πλὴν ἀλλά γε τὸ τῆς ὑποθέσεως κ.τ.λ.

Εἰκάζομεν ὅτι ἐκβλητέος ὁ καὶ σύνδεσμος ὁ πρὸ τῆς λέξεως θείων.

48.

Ἐπιστ. 21, σελ. 26, 30-27, 7.

Οὗ δὲ χαρὰ ἐν οὐρανοῖς ἡ μετάνοια καὶ ὃς εὐφροσύνης ὑπόθεσις ταῖς ἄνω δυνάμεσι γίνεται, τούτῳ τις τῶν ὁμογενῶν μὴ λίαν ἐφηδόμενος πῶς οὐχὶ καὶ τὴν φύσιν ὕβρισε καὶ τὰς οὐρανίους τάξεις εἰς μῖσος ἐκίνησεν, ὃ τοῖς ἑτεροειδέσι παρασχεῖν εἰς ἔλεον ἔδραΜΕΝ τοῦτο παρὰ τῶν πλέον ὀφειλόντων τοῖς ὁμοφυέσι καθορῶσας ἀφαιρούμενον; Καὶ τί λέγω τὰς οὐρανίους τάξεις ὅπου γε καὶ αὐτὸς ὁ—δημιουργὸς ἐπὶ τοσούτῳ χαίρει καὶ τὴν ἐπιστροφὴν οὕτω περισπούδαστον τίθησιν κ.τ.λ.

Μεταγράφομεν ἔδραΜΟΝ (sc. αἱ οὐράνιοι τάξεις)· τὸ πρᾶγμα ὃ αἱ οὐράνιοι τάξεις τρέχουσι παρασχεῖν εἰς ἔλεον τοῖς μετανοοῦσιν εἶναι ἡ ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ αὐτῶν χαρά.

Ἀντὶ τοῦ ἐπὶ τοσούτῳ ἔκειτο πιθανῶς τὸ ἐπὶ τοσοῦτο.

49.

Ἐπιστ. 21, σελ. 27, 16-20.

Προσῆλθεν ἀποστραφεὶς τῆς πλάνης ὁ ἀδελφός; φιλανθρώποις σπλάγχνοις ὑποδεξώμεθα, κεχαρισμένῳ προσώπῳ περιπτυξώμεθα, ἐναγκαλισώμεθα πατρικῶς, μηδὲν τῶν φθασάντων ὀνειδίσωμεν μηδὲ τῆς προλαβούσης ἔχθρας τοῖς λειψάνοις τὸ πρόσωπον ΣΧΗματίσωμεν.

Μεταγράφομεν ΣΥΣΧΗματίσωμεν· Παύλου ἐπιστολῆς πρὸς Ῥωμαίους ιβ΄ 2 μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, καὶ Πέτρου Α΄, α΄ 14 μὴ συσχηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις.

50.

Ἐπιστ. 21, σελ. 27, 24.

Μηδὲν αὐτούς, ὧν ἀξιοῦμεν, τοὺς φιλτάτους ὑστερήσωμεν. Παρετηρήθη ὑπό τε ἡμῶν καὶ ὑπὸ τοῦ Kurtz ὅτι ἡ μετὰ τὸ ἀξιοῦμεν ὑποστιγμὴ θετέα μετὰ τὸ φιλτάτους.

51.

Ἐπιστ. 21, σελ. 27, 31-28, 4.

Ὁ οὕτως ἑαυτὸν πρὸς τὴν τοῦ πλησίον καταρτίσας διάθεσιν οὐδὲν τῶν ὑπούλων ἔνδον ὑποθάλπει, οὐδὲν τῆς παλαιᾶς ἀχθηδόνος διὰ μνήμης φέρει, οὐδεμίαν πρᾶξιν εἰς ἔχθραν ὁρῶσαν λογισμοῖς ἀναστρέφει, οὐΔΕ τῶν ἐκεῖθεν ἐχόντων ῥημάτων τὴν γένεσιν διὰ χειλέων προάγει κ.τ.λ.

Καὶ μόνον ὅτι, ἐὰν τὸ τὴν γένεσιν ἐκληφθῇ ὡς ἀντικείμενον τοῦ ῥήματος προάγει, τὸ τῶν ἐκεῖθεν ἐχόντων ῥημάτων οὐδένα ἔχει νοῦν πείθει περὶ τῆς ὑφ' ἡμῶν γενομένης μεταβολῆς τοῦ οὐδὲ εἰς τὸ οὐΔΕΝ κατὰ τὸ ἑξῆς· «οὐδὲν τῶν ῥημάτων τῶν ἐκεῖθεν (ἴσον τῷ ἐκ τῆς παλαιᾶς ἀχθηδόνος καὶ ἔχθρας) τὴν γένεσιν ἐχόντων διὰ χειλέων προάγει (ὁ οὕτως ἑαυτὸν πρὸς τὴν τοῦ πλησίον καταρτίσας διάθεσιν)».

52.

Ἐπιστ. 21, σελ. 26, 6-8.

Οὐ γὰρ ἄδολος στοργή, ποῦ τῶν λυπούντων ἡ ἐπιστροφή; καὶ οὐ σχολάζομεν τῇ σωτηρίᾳ, πῶς ἂν ὑπενεχθείημεν τὰς τιμωρίας διαμελετᾶν αἰτίας;

Εἰκάζομεν τὸ «πῶς ἂν ὑπενεχθείημεν τῆς (ἢ τὰς ⟨τῆς⟩) τιμωρίας» κ.τ.λ.

53.

Ἐπιστ. 21, σελ. 28, 23-25.

Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ μέχρι τῶν ἴσων ἀξιῶσαι τὸν ἀπολωλότα τῷ σεσωσμένῳ τὴν φιλοτιμίαν ἵστησιν, ἀλλὰ καὶ πλείονι τῇ τε ἄλλῃ φιλοφροσύνῃ καὶ πανδήμῳ τιμῇ τε καὶ δόξῃ λαμπρύνει.

Γράφομεν μέχρι ⟨τοῦ⟩ τῶν ἴσων ἀξιῶσαι.

54.

Ἐπιστ. 21, σελ. 29, 5-9.

Τί γὰρ χαλεπὸν ἐναγκαλίσασθαι μετανοοῦντα ἀδελφόν; τί δὲ λαμπρότερον ⟨τοῦ⟩ τοὺς δεσποτικοὺς τοῖς δούλοις οἰκτιρμοὺς ἐμὲ καταξιοῦσθαι τοῖς ὁμοδούλοις ἐπαρκεῖν καὶ πρὸς τὸ τῆς θείας προνοίας ἀξίωμα ἐμαυτὸν ὁρᾶν ἀνατρέχοντα, χεῖρα μὲν ὀρέγοντα τῷ κειμένῳ συνιστῶντα δὲ καὶ συγκατορθοῦντα τὴν μετάνοιαν;

Οὕτω, μετὰ τοῦ ἀναπληρωθέντος τοῦ, νομίζομεν ὅτι γραπτέον τὸ χωρίον.

55.

Ἐπιστ. 21, σελ. 29, 23-26.

Οὐ προσδραμὼν ἐχθρός, προσδραμὼν δὲ ὑφορώμενος, προλαβὼν τοὺς ἄλλους ὁ εὐρίπιστος, ἀλλ' ὕστερον ἧκεν ὁ μόλις εἰς αἴσθησιν καταστὰς τοῦ συμφέροντος καὶ τότε πάσης αὐτὸν διαγελασάσης ἐλπίδος.

Ἄλλος τις θὰ ἤκαζεν ἴσως τὸ προέλαβεν (ἢ προύλαβεν)· ἡμεῖς προτιμῶμεν νὰ ἐκβάλωμεν τὸ πρὸ τοῦ εὐρίπιστος κείμενον ἄρθρον ὁ.

56.

Ἐπιστ. 21, σελ. 27, 27-30.

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα μεγάλα κέντρα καὶ μεγάλας πληγὰς ἐνίησι

τῇ τοῦ προσΗΚΟΝΤΟΣ ψυχῇ· ὧν οὐδεμία ἴασις ἔξωθεν ἀλλ' ἡ μετά γε τὴν ἄνωθεν πρόνοιαν ἡ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὑποδεξαμένου ποιμένος σοφή τε καὶ φιλάδελφος μέθοδος.

Ἡμεῖς ἐξεβάλομεν τὸ δεύτερον ἡ, ὁ δὲ Kurtz βέλτιον μετέβαλε τὸ πρῶτον εἰς τὸ ἤ. Ὁ Φώτιος ἠδύνατο νὰ γράψῃ καὶ τὸ «ὧν οὐδεμία ἴασις ἔξωθεν ἄλλη, μετά γε τὴν ἄνωθεν πρόνοιαν, ⟨ἢ⟩ ἡ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὑποδεξαμένου — μέθοδος».

Δὲν εἶναι ἀνερμήνευτον τὸ προσήκοντος· ἀλλὰ πρῶτον μὲν καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ποιηταῖς τὸ ῥῆμα προσήκω δὲν εἶναι λίαν σύνηθες ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ προσέρχομαι, δὲν πιστεύομεν δὲ ὅτι θὰ θελήσῃ τις νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ προσήκοντος διὰ τοῦ συγγενοῦς· δεύτερον δὲ ὁ Φώτιος ἐν τῇ πρὸς Παῦλον τὸν Θεσσαλονίκης μακροτάτῃ ἐπιστολῇ (ἣν εὐστοχώτατα ὁ Heisenberg ἀπεκάλεσεν ein Kabinetstück byzantinischer Diplomatie) μεταχειρίζεται τοσοῦτον σταθερῶς τὸ προσιέναι ῥῆμα, ὥστε πιθανώτατα γραπτέον καὶ ἐνταῦθα τὸ προσΙΟΝΤΟΣ· σελ. 19, 28 περὶ τῶν ἄρτι προσιόντων· 20, 7 προσιέναι βουλομένους· 20, 11 προσιέναι μὲν διατείνοιτο· 24, 21 τῶν προσιόντων οὐδένα· 25, 4 οἱ — προσιόντες· 26, 6 ὁ προσιών· 26, 8 ὅπως δὲ — μεθοδεύειν προσήκει τὴν τῶν προσιόντων ἐπιστροφήν· 27, 23 τὴν ὄψιν τὰ ἔνδον τῷ προσιόντι εὐαγγελιζομένην ἐπιδείξωμεν· 29 11 ὁ προσιών· 31, 1 τῶν — προσιόντων· 32, 23 ὁ προσιών· 33, 7 τῶν προσιόντων.

57.

Ἐπιστ. 21, σελ. 29, 30 — 30, 4.

Ἐκεῖνος μόνος δύναται τὸν τοσοῦτον σάλον κατευνάσαι, τὸν τάραχον κατακοιμίσαι, ἀμβλῦναι τὰ κέντρα, τὰς ὠτειλὰς ἐπουλῶσαι ὄμμα δεικνὺς ἱλαρόν, ἦθος ἥμερον, πρόσωπον φαιδρὸν καὶ μειδιῶν [ὁ κῶδιξ μειδιᾶν·] τὴν εὐμένειαν καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν πατρικήν, ῥῆμα συγγενὲς καὶ κατὰ μηδὲν τὴν τῶν σχημάτων νοθεῦον συγγένειαν, ὅμοιον τοῖς λόγοις καὶ τὰ ἔργα προβαλλόμενον κτλ.

Ὅτι μεταγραπτέον ὅμοια εἶδεν ὁ Heisenberg.

Καὶ ἕτερον σφάλμα, νομίζομεν ἡμεῖς, λυμαίνεται τὸ χωρίον· ἐὰν

τὸ πρόσωπον λέγηται μειδιῶν τὴν εὐμένειαν, τότε κακῶς τὸ πατρικὴν συνάπτεται πρὸς τὸ τὴν εὐμένειαν διὰ τοῦ καὶ συνδέσμου, τοῦ μαρτυροῦντος ὅτι προηγήθη ἄλλο τι ἐπίθετον τοῦ οὐσιαστικοῦ εὐμένειαν. Ἀλλ' ἡμεῖς καὶ ἀμφιβάλλομεν ὅτι ἐρρήθη ποτὲ τὸ μειδιῶ τὴν εὐμένειαν (τὸ πρόσωπον μειδιᾷ τὴν εὐμένειαν) καὶ προτιμῶμεν τὸ πρόσωπον φαιδρὸν καὶ μειδιῶν,.... τὴν εὐμένειαν καί, τὸ ὅλον εἰπεῖν, πατρικὴν τοῦ πρόσωπον φαιδρὸν καὶ μειδιῶν τὴν εὐμένειαν καί, τὸ ὅλον εἰπεῖν, πατρικὸν καὶ τοῦ πρόσωπον φαιδρὸν καὶ μειδι⟨ῶσ⟩αν τὴν εὐμένειαν καί, τὸ ὅλον εἰπεῖν, πατρικὴν καὶ τοῦ πρόσωπον φαιδρὸν καὶ μειδιῶν τὴν εὐμένειαν, ... [ἐπίθετον] καί, τὸ ὅλον εἰπεῖν, πατρικήν. Τὸ τὴν ὑπολαμβάνομεν τὸ τέλος ἠκρωτηριασμένου ἐπιθέτου πρὸς ὃ ἐπίθετον διὰ τοῦ καὶ συνήπτετο πάλαι τὸ ἕτερον ἐπίθετον πατρικήν.

58.

Ἐπιστ. 21, σελ 30, 12-17.

Μικρὸν τὸ πτῶμα; καθ' ἑκάστην καὶ ἡμεῖς τοῖς ὁμοίοις περιπίπτομεν, μᾶλλον δὲ εἴθε μὴ τοῖς χείροσιν ἀλλὰ τοῖς ὁμοίοις, ὡς ἐν ἐκλογῇ κακῶν τὸ κουφότερον· νῦν δὲ τὸ χαλεπὸν καὶ δυσπαραίτητον· οἷς δοκοῦμεν παρευδοκιμεῖν (δοκοῦμεν δὲ οἷς λανθάνομεν), τοῦ χείρονος ἐλεγχόμεθα κ.τ.λ.

Τὰ νοσοῦντα ταῦτα μεταγράφομεν·

νῦν δὲ τὸ χαλεπὸν καὶ δυσπαραίτητον ⟨ΩΣ⟩ ΟΙΣ δοκοῦμεν παρευδοκιμεῖν (δοκοῦμεν δὲ οἷς λανθάνομεν) τοῦ χείρονος ἐλεγχόμεθα.

Τοῖς παρατεθεῖσιν ἀμέσως συνέχονται τὰ ἑπόμενα.

59.

Ἐπιστ. 21, σελ. 30, 16-25.

Τὸ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐμφανὲς τὸ δὲ ἡμέτερον ὕπουλον, ἐξ ὧν τοῖς μὲν παραπέπηγε τὸ παρὰ πολλῶν ὄνειδος, τὸ δὲ λανθάνον διαφεύγει καὶ

τὴν ἐπιτίμησιν· διὸ τὸ μὲν μετὰ τοῦ ἀνιᾶν τὸ συμφέρον καταπράττεται, τὸ δὲ συνδιακλέπτει τὸ παραλυποῦν τῷ συμφέροντι. Ἡ μὲν γὰρ διαβολὴ μετὰ τοῦ λυπεῖν ἀφαιρεῖται τῆς εἰ μηδεὶς ἐπεμέμφετο τὸν αἰτιΑΣθέντα ποινῆς. Καὶ δικαιώσειεν ἂν αὐτὸν αὐτόθεν, εἰ στέγειν τὰ κοινὰ μελετήσειεν ὀνείδη καί, καρτερεῖν τὴν ὕβριν μὴ διαλυθείς, τοὺς προκατάρξαντας τοῖς ὁμοίοις ἀμύνεσθαι διαναστήσειεν.

Παρατηροῦμεν νῦν δύο τινά· α΄) ὅτι ὁ Φώτιος ἐν σελ. 2, 15 μετεχειρίσθη τὸ αἰτιαθέντων, ὥστε τὸ αἰτιασθέντα (τοῦ αἰτιάζομαι ῥήματος) μαρτυρεῖ φθορὰν τοῦ χωρίου ἣν ἄλλος θὰ εὕρῃ εὐτυχέστερος ἡμῶν· β΄) ὅτι τὸ τοῦ κώδικος διαναστῆς ὁ ἐκδότης μετέγραψε διαναστήσειεν οὐ πάνυ πιθανῶς· εἰκάζομεν ἡμεῖς ἅμα μὲν ὅτι τὸ διαλυθεισ ἀπώλεσε τὸ ἄνωθεν τοῦ σ γράμματος σημεῖον τῆς συλλαβῆς αν, ἅμα δὲ ὅτι τὸ διαναστΗς μεταβλητέον εἰς τὸ διαναστΑς·

Καὶ δικαιώσειεν ἂν αὐτὸν αὐτόθεν εἰ στέγειν τὰ κοινὰ μελετήσειεν ὀνείδη καὶ καρτερεῖν τὴν ὕβριν μὴ διαλυθεῖσ⟨αν⟩, τοὺς προκατάρξαντας τοῖς ὁμοίοις ἀμύνεσθαι διαναστάς.

Τούτοις ἀμέσως συνέχονται τὰ ἑπόμενα.

60.

Ἐπιστ. 21, σελ. 30, 25-31, 5.

Ὅσον δέ τις τῶν ἐν κρυφῇ ἔργων τὰς ἔξωθεν διαφεύγει λαβάς, τοσοῦτον ἡ δίκη πρὸς αὐτὸν ὀξύτερον ὁρᾷ, καὶ τὸ τοῦ ἁμαρτήματος βάρος οὐκ ΕΧΩΝ ΟΘΕΝ περιθραυόμενον ἀνακουφισθῇ· ἡ γὰρ ταῦτα πλήττουσα καὶ διαλεπτύνουσα τέως ἡμῖν ἠρεμαία γλῶσσα οὐδαμῶς ἐπὶ συγγνώμην ῥέπουσαν τὴν στάσεως πλάστιγγα ποιεῖ. Ὡς οὖν, τῶν μὲν ὑπὸ τῆς δίκης ἀφειμένων, ἡμῶν δὲ ἑκάστου ἐνεχομένου καὶ τῆς ὀφειλῆς ἥπερ πρὸς ἄλλο τι διαλύεσθαι πρὸς τὴν τῶν πλησίον συμπάθειάν τε καὶ δεξίωσιν ῥοπὴν ἄμαχον ἐχούσης, οὕτω ⟨δεῖ⟩ διακεῖσθαι περὶ τὴν ὑποδοχὴν καὶ φιλοφροσύνην τῶν οὕτω μάλιστα προσιόντων, πᾶσαν σπουδὴν κεχρεωστήκαμεν συνεισάγειν, ἀνδράσι τε

δεδικαιωμένοις πείθοντες ἑαυτοὺς ἐναρμόζεσθαι καὶ πλημμελημάτων ἀπαλλαγήν, τὴν ἐκείνων παρουσίαν παρ' ἡμῶν εὑροῦσαν τὸ εἰλικρινὲς καὶ ἀνύβριστον.

Παρετηρήθη ὑφ' ἡμῶν καὶ ὑπὸ τοῦ Kurtz ὅτι ἐκβλητέα τοῦ ἐκδότου ἡ προσθήκη δεῖ· τὸ ἑξῆς εἶναι· «πᾶσαν σπουδὴν κεχρεωστήκαμεν συνεισάγειν (ἴσον τῷ πάντως σπουδάζειν ὀφείλομεν· σελ. 4, 24 «καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς εἶναι συνεισάγομεν σπουδήν»·) οὕτω διακεῖσθαι περὶ τὴν ὑποδοχὴν καὶ φιλοφροσύνην τῶν — προσιόντων». Ἐκβλητέα ἄρα καὶ ἡ μετὰ τὸ προσιόντων ὑποστιγμή.

Παρετηρήθη ὑπὸ τοῦ Heisenberg καὶ ὑφ' ἡμῶν ὅτι ἀνακλητέα ἡ γραφὴ τοῦ κώδικος εἴπερ, ἡ καὶ μόνη ὀρθὴ οὖσα κατὰ τὸ ἑξῆς· «ὡς οὖν τῶν μὲν ὑπὸ τῆς δίκης ἀφειμένων, ἡμῶν δὲ ἑκάστου ἐνεχομένου καὶ τῆς ὀφειλῆς εἴπερ πρὸς ἄλλο τι (sc. διαλύεσθαι ῥοπὴν ἔχει) διαλύεσθαι πρὸς τὴν — δεξίωσιν ῥοπὴν ἄμαχον ἐχούσης (ἴσον τῷ τῆς ὀφειλῆς μάλιστα διαλύεσθαι πρὸς τὴν — δεξίωσιν ῥοπὴν ἄμαχον ἐχούσης)».

Τέσσαρα ἄλλα ἔχομεν νῦν νὰ παρατηρήσωμεν· α') ἀντὶ τοῦ ἔχων ὅθεν γράφομεν ἡμεῖς τὸ ΕΧΟΝΘ' ΟΘΕΝ κατὰ τὸ ἑξῆς· «τοσοῦτον ὀξύτερον ἡ δίκη ὁρᾷ πρὸς αὐτὸν οὐκ ἔχοντα ὅθεν καὶ τὸ τοῦ ἁμαρτήματος βάρος περιθραυόμενον ἀνακουφισθῇ» (σελ. 2, 5 «καὶ οὐκ ἔχοντος, οὐδ' ἄν ποτε μεταβολὴ γένηται τῶν τρόπων, δι' οὗ μηδ' ἐπ' αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ λύσῃ τὰς ὠδῖνας τῆς γλώσσης»)· β') ἀντὶ τοῦ τὴν στάσεως ἔκειτο ἴσως τὸ τὴν ⟨τῆς⟩ στάσεως· γ') ἀντὶ τοῦ ἑαυτοὺς γραπτέον τὸ αὐτοὺς (sc. τοὺς προσιόντας)· δ') εἰκάζομεν τὸ ἀπαλλαγὴν . . . . . τὴν ἐκείνων· ἐξερρύη, δῆλον ὅτι, μετὰ τὸ ἀπαλλαγὴν ἀπαρέμφατος (ἔχειν?), δεύτερον τοῦ πείθοντες ἐξάρτημα, ἧς ἀπαρεμφάτου ἀντικείμενον εἶναι τὸ τὴν — παρουσίαν τὸ ἔχον κατηγορούμενον τὸ ἀπαλλαγήν.

61.

Ἐπιστ. 21, σελ. 32, 18-21.

Συνηθείας ἴσως καὶ χρονίας ὁ προσδραμὼν διεσπάσθη; δεῖξον αὐτῷ τὴν πρώτην ἐντυχίαν. Εἰ μὲν δυνατόν, μηδέν· εἰ δὲ μή, ἀλλ' οὖν γε μὴ πολὺ τῆς συνήθους γε καὶ φίλης λείπουσαν.

Νοῦν ἔχον τὸ χωρίον βλέπομεν μεταστίζοντες·

δεῖξον αὐτῷ τὴν πρώτην ἐντυχίαν εἰ μὲν δυνατὸν μηδὲν (sc. λείπουσαν), εἰ δὲ μὴ ἀλλ' οὖν γε μὴ πολὺ τῆς συνήθους γε (τε?) καὶ φίλης λείπουσαν.

62.

Ἐπιστ. 21, σελ. 32, 24-33, 1.

Σκυθρωπὸν ἴσως, οἷς ἐβράδυνε, φέρει τὸ πρόσωπον καὶ ἀντὶ ψυχαγωγίας πληγὴν ἄλλην ἐπὶ πληγῇ· τὸ μεμψίμοιρον αὐτῷ διαμηχανώμενον τὸ κατηφὲς εὐθὺς πικρῶς εἰς κατηγορίαν ἁρπάζει· τὸν νοῦν ἀσχολεῖ ὧν ἐστέρηται, τοῖς παροῦσιν ἀπεχθάνεται. Ἀλλὰ φαιδρὸν παρέχεται καὶ ἐπίχαρι; ὡς ἰταμός, ὡς ἀναίσχυντος, ὡς ἀντὶ τοῦ συγκαλύπτεσθαι καὶ θρασύνεται. Ἐπαρρησιάσατο ῥήματα; καταφρονητὴς εὐθὺς ἤκουσε· δι' εὐλαβείας τὰ φθέγματα; πολὺ τὸ δολερὸν καὶ ὕπουλον ἐνστερνίζεται· οὐκ οἶδεν ὅ τι καὶ πράξας τῆς τῶν μεμψιμοίρων ἑαυτὸν ἀπαγάγει πικρότητος.

Διωρθώθη ἀπαγάγῃ ὑπὸ τοῦ Heisenberg καὶ ὑφ' ἡμῶν.

Παρατηροῦμεν νῦν ἡμεῖς ὅτι ἡ ἄνω στιγμὴ ἡ μετὰ τὸ πληγῇ καὶ ἡ ὑποστιγμὴ ἡ μετὰ τὸ ἐστέρηται μεταβλητέαι εἰς ἐρωτηματικὰ σημεῖα.

Τοῖς παρατεθεῖσιν ἀμέσως συνέχονται τὰ ἑπόμενα.

63.

Ἐπιστ. 21, σελ. 33, 1-10.

Εἰ θερμῶς προσέδραμε, τὸ τῆς μεταβολῆς ἐξονειδίζεται εὔκολον καὶ σφαλερὰν τὴν γνώμην ἐκ τῶν προλαβόντων φέΡΕΙ πρὸς τὰ μέλλοντα· λογισμῶν κρίσει ἐπέτρεψε τὴν πρόσοδον; στερροτέρᾳ γνώμῃ κατασφαλιζόμενος τὴν μετάστασιν, τὸ νωθρὸν καὶ ἀργὸν καὶ δυσκίνητον καὶ ὅσα ἄλλα ἡ πρὸς τὰ χείρω κακουργεῖ τῶν ἐπαινουμένων μετάληψις, ταῦτα πάντα καὶ πολλῷ τούτων πλείονα τῶν προσιόντων περιίσταται, τοὺς συνήθεις, οἵους ἀγνοεῖ διαδεχομένους τὴν ἑταιρίαν, τὸ ἀλλότριον, τοὺς φιλ-

τάτους, ἵνα μὴ λέγω τὸ ἔχθιστον, ἀλλ' οὖν γε πάντως τὸ ὑπονοούμενον.

Πολλὰ παρετηρήσαμεν ἡμεῖς περὶ τοῦ χωρίου· α΄) ὁ κῶδιξ ἔχει γεγραμμένον τὸ φέΡΕΙΝ ὃ καὶ εἶναι τὸ μόνον ὀρθόν, διότι ἡ πρός τὸ τὸ τῆς μεταβολῆς ἐξονειδίζεται εὔκολον διὰ τοῦ καὶ σύνδεσις τοῦ σφαλερὰν τὴν γνώμην ἐκ τῶν προλαβόντων φέρει πρὸς τὰ μέλλοντα εἶναι ἐναντία τῷ νῷ τοῦ χωρίου· τὸ ἑξῆς εἶναι· «ἐξονειδίζεται (sc. ὁ θερμῶς προσδραμὼν) τὸ εὔκολον τῆς μεταβολῆς καὶ φέρειν (ἴσον τῷ ὅτι φέρει· ἐξονειδίζεται ὅτι φέρει) σφαλερὰν τὴν γνώμην ἐκ τῶν προλαβόντων πρὸς τὰ μέλλοντα»· β΄) ποῦ εἶναι τὸ ῥῆμα ᾧ συναπτέα ἡ μετοχὴ κατασφαλιζόμενος (τὴν μετάστασιν), τοῦ περιίσταται ῥήματος ὑποκείμενα ἔχοντος τὰ τὸ νωθρὸν καὶ ἀργὸν καὶ δυσκίνητον καὶ ὅσα ἄλλα ἡ πρὸς τὰ χείρω κακουργεῖ τῶν ἐπαινουμένων μετάληψις, ταῦτα πάντα καὶ πολλῶν τούτων πλείονα; τίνι δὲ ῥήματι συντάσσονται αἱ αἰτιατικαὶ τοὺς συνήθεις, τὸ ἀλλότριον (ἐὰν αἰτιατικὴ εἶναι τὸ τὸ ἀλλότριον), τοὺς φιλτάτους καὶ τὸ ὑπονοούμενον (ἐὰν εἶναι αἰτιατική); τί δὲ σημαίνει τὸ οἵους (συνήθεις) ἀγνοεῖ διαδεχομένους τὴν ἑταιρίαν; πῶς δὲ τὸ διαδεχομένους, ἐὰν τοῦτο εἶναι ἀληθές, διεφθάρη ἐν τῷ κώδικι εἰς τὸ διαΔΕΧΟΝΤΑΣ;

Βαθὺς μὲν ἐπινέμεται τὸ χωρίον σκότος, ἄπλετον δὲ φῶς διαδέχεται αὐτὸν διὰ τῆς ὑφ' ἡμῶν γενομένης διαιρέσεως τοῦ οἵους εἰς τὰ οἱ οὕς, τῆς μεταβολῆς τοῦ διαδέχοντας εἰς τὸ διαΔΕΧΟΝΤΑΙ καὶ τῆς μεταστίξεως τοῦ ὅλου·

Λογισμῶν κρίσει ἐπέτρεψε τὴν πρόσοδον στερροτέρᾳ γνώμῃ κατασφαλιζόμενος τὴν μετάστασιν; τὸ νωθρὸν καὶ ἀργὸν καὶ δυσκίνητον καὶ ὅσα ἄλλα ἡ πρὸς τὰ χείρω κακουργεῖ τῶν ἐπαινουμένων μετάληψις, ταῦτα πάντα καὶ πολλῷ τούτων πλείονα τῶν προσιόντων περιίσταται· τοὺς συνήθεις οἱ οὓς ἀγνοεῖ διαδέχονται, τὴν ἑταιρίαν τὸ ἀλλότριον (sc. διαδέχεται), τοὺς φιλτάτους, ἵνα μὴ λέγω τὸ ἔχθιστον, ἀλλ' οὖν γε πάντως τὸ ὑπονοούμενον (sc. διαδέχεται).

Εἶναι ἄρα τὸ τὸ ἀλλότριον καὶ τὸ τὸ ὑπονοούμενον πτώσεως ὀνομαστικῆς. Ὑποκείμενον τοῦ ῥήματος ἀγνοεῖ εἶναι τὸ ὁ

προσιὼν (καὶ τῶν ῥημάτων προσέδραμε, ἐξονειδίζεται, φέρειν, ἐπέτρεψε)· τὸ τὸ ἔχθιστον εἶναι ἴσον τῷ τοὺς ἐχθίστους (ἵνα μὴ λέγω τοὺς ἐχθίστους ἴσον τῷ ἵνα μὴ λέγω ὅτι οἱ ἔχθιστοι διαδέχονται τοὺς φιλτάτους) καὶ τὸ τὸ ὑπονοούμενον ἴσον τῷ οἱ ὑπονοούμενοι. Τοῦ οἱ οὓς ἀγνοεῖ (ἴσου τῷ οἱ ὑπὸ τοῦ προσιόντος ἀγνοούμενοι) χάριν παράβαλε τὸ ἐν σελ. 4, 10 «φημὶ — χρέος εἶναι τοὺς ὅσοι κήρυκες — ἐτάχθησαν — προΐστασθαι», τῆς δὲ ἐννοίας χάριν τὸ ἐν σελ. 29, 16 «ὅσον οἶδεν ὑποκινεῖν καὶ ἀνασείειν καὶ δάκνειν τῶν συνήθων ἡ ἐρημία, ἡ συνδιατριβὴ τῶν ἀγνοουμένων».

64.

Ἐπιστ. 21, σελ. 33, 11-13.

Ὧν μετὰ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς καὶ προμηθείας ἓν ἀμυντήριον καὶ θυρεὸς εἰς τὸν πανταχόθεν ὑπερασπίΖΟΝ βαλλόμενον, ἡ τοῦ ποιμένος πανταχόθεν φροντὶς καὶ στοργὴ κ.τ.λ.

Διωρθώσαμεν ὑπερασπίζων. Ὁ Heisenberg παρετήρησεν ὅτι ὁ κῶδιξ ἔχει τὴν ὀρθὴν γραφήν, ἐὰν μαρτυρῇ τι τοῦ πίνακος ἡ σελὶς 123 (ἐν τῇ λέξει ὑπερασπίζειν).

65.

Ἐπιστ. 21, σελ. 33, 24-31.

Ἄμεινον μὲν οὖν, ἴσως ἄλλος ἄν τις εἴποι, μήτε πεσεῖν μήτε παθεῖν μήτε τὸ ἀνδρεῖον οἷς ἐγκαρτερΕΙΝ παρασχΕΙΝ· δευτέρας δὲ πάντως ἀξιώσειε δόξης τὸν διὰ τῶν εἰρημένων βαδίσαντα. Ἐγὼ δὲ φαίην ἂν τὸν διὰ τοῦ πεσεῖν καὶ παθεῖν τὸ γενναῖον ἐνδειΞΑΜΕΝΟΝ ⟨ΑΜΕΙΝΟΝΑ⟩ τοῦ διότι μόνον πρὸς τὸ πεσεῖν ἀντέσχε σεμνυνομένου, ἄλλο δὲ μηδὲν προβαλλομένου τεκμήριον οἷς, μετὰ τὴν πτῶσιν, τήν τε συναίσθησιν καὶ διόρθωσιν καὶ τὴν τῶν πειρασμῶν καρτερίαν οὐχ ὕβρίσειε.

Διωρθώθη ὑφ' ἡμῶν καὶ ὑπὸ τοῦ Kurtz ἐγκαρτερεῖ.
'Αναπληροῦμεν νῦν τὴν ἐκρυεῖσαν λέξιν ἀμείνονα.

66.

'Επιστ. 21, σελ. 34, 1-9.

«Τίς ἀσθενεῖ», φησὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, «καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;» —. Ὦ μακαρίας ὡς ἀληθῶς καὶ Παύλου ψυχῆς, ὅτι φησὶν ὁ νοσῶν τὰ τῆς ὑγείας οὐ βούλεται. Τοῦτό μοι νόσος, σὺ δέ μοι σκόπει καθ' ἕκαστον τῶν νοσούντων συνασθενοῦντι ἡλίκη αὐτῷ καὶ ἐπὶ πόσον ἡ νόσος ἐτείνετο.

Ἵνα τὸ χωρίον ἔχῃ νοῦν παρετηρήσαμεν ὅτι μεταστικτέον·
Ὦ μακαρίας—Παύλου ψυχῆς· ὅτι, φησίν, ὁ νοσῶν τὰ τῆς ὑγείας οὐ βούλεται, τοῦτό μοι νόσος· σὺ δέ μοι σκόπει κ.τ.λ.

67.

'Επιστ. 21, σελ. 34, 14-15.

Καὶ ΤΙ ΑΝ εὕροιμεν πρὸς τὴν ἐκεῖθεν ἐξέτασιν ἀπολογίαν;
'Εγράψαμεν τὸ ΤΙΝ' ΑΝ.

68.

'Επιστ. 21, σελ. 34, 18-30.

Σὺ δὲ καὶ τῶν σκανδάλων ἀπολυθέντα (sc. τὸν ἀδελφόν), μᾶλλον δὲ γνώμῃ διαφυγόντα καὶ μήτε καμὼν οἷς ἂν ῥυσθείη μήτ' ἐξελὼν τῆς πάγης πόνοις ἰδίοις εἰ μὴ προσδραμόντα πατρικοῖς ὑποδέξῃ σπλάγχνοις, εἰ μὴ φιλανθρώποις ὄμμασιν ἐπίδοις, εἰ μὴ μελῶν τὸ τιμιώτατον λογίσαιο, εἰ μὴ πάντα καὶ πράξαις καὶ εἴποις, ὅσα ψυχὴν ἄρτι θορύβων καὶ ταράχων καὶ ζάλης διαφυγοῦσαν δύναται σταθερὰν καὶ γαληνιῶσαν καὶ θυμηδίας ἔμπλεων ποιῆσαι; ἀλλὰ δι' ὧν τὸν ἱκέτην ἀποστερήσεις, ὀκλάζειν ἐπαναγκάζεις καὶ ἄλλην κατ' αὐτοῦ συστρέψεις καταιγίδα καὶ πρὸς τὸ βάραθρον πάλιν

ἀποβλέπειν τοῖς ἔργοις προτρέψῃ, πῶς οὐχὶ σαυτὸν φονέα περιφανῆ τοῦ ἀδελφοῦ διελέγχεις καὶ ἀντὶ μὲν ποιμένος λύκον, ἀντὶ δὲ πατρὸς προδότην, ἀντὶ δὲ σωτῆρος λυμεῶνα;

Παρετηρήθη ὑπὸ τοῦ Heisenberg καὶ ὑφ' ἡμῶν ὅτι ἀνακλητέαι αἱ τοῦ κώδικος γραφαὶ λογίσῃ, πράξῃς καὶ εἴπῃς καθ' ἃς καὶ ἐπίδῃς γραπτέον, ἠκάσθη δὲ ὑπ' ἀμφοτέρων τὸ ἐπαναγκάζεις.

Παρετηρήσαμεν ἡμεῖς καὶ ὁ Kurtz ὅτι τὸ ἐρωτηματικὸν σημεῖον τὸ μετὰ τὴν λέξιν ποιῆσαι μεταβλητέον εἰς ὑποστιγμήν.

69.

Ἐπιστ. 21, σελ. 35, 9-19.

Ταῦτα γὰρ πάντα καὶ πλείονα περιέχεται τῇ πράξει δι' ἧς ζημιούμεθα τὸν ἀδελφόν. Ὥσπερ τοῦ διὰ πάσης μεθοδείας κερδῆσαι σπουδάσαντος τὴν φιλανθρωπίαν ἡ γνώμη προβάλλεται τὴν φιλαδελφίαν, τῶν δεσποτικῶν ἐντολῶν τὴν συντήρησιν, συμπάθειαν, *ἀληθινὸν ποιμένα. Καὶ τί λέγω τὰ καθ' ἕκαστον; εἰς θεῖον οὗτος ἀνατρέχει βαθμόν, ὅμοιον αὐτῷ παρασκευάζει τῷ Θεῷ· ψυχὴν γάρ φησιν ὁ σώσας ὡς ὁ κτίσας· βούλει δὲ εἴπω καὶ ὃ διὰ τόλμης μὲν μείζονος εἰπεῖν οὐχ εὑρεῖν, εἰς ὕψος δὲ μετὰ τοῦ εὑρεῖν καὶ τυχεῖν ἀναβαίνει ὑπερφυές; στόμα γίνεται ὁ τοιοῦτος Θεοῦ κ.τ.λ.

Εἰς τὸ τοῦ ἐκδότου ὑποσημείωμα «post συμπάθειαν lacunam indicavi» παρετηρήσαμεν τὸ «keine lacuna, wenn man schreibt —τὸν ἀδελφόν, ὥσπερ etc.».

Παρατηροῦμεν νῦν ὅτι μεταστικτέον·

τοῦ διὰ πάσης μεθοδείας κερδῆσαι (sc. τὸν ἀδελφὸν) σπουδάσαντος τὴν φιλανθρωπίαν ἡ γνώμη προβάλλεται, τὴν φιλαδελφίαν, κ.τ.λ. καὶ

βούλει δὲ εἴπω καὶ ὃ διὰ τόλμης μὲν μείζονος (ἴσον τῷ καὶ ὃ τολμηρότερον μὲν) εἰπεῖν, οὐχ εὑρεῖν, εἰς ὕψος δὲ κ.τ.λ. Περὶ τῶν «ψυχὴν γὰρ—κτίσας» ὅρ. ἀρ. 8.

Ὁ Heisenberg προέτεινε τὸ ὅμοιον αὐτὸν παρασκευάζει τῷ Θεῷ· ἡμεῖς εἰκάζομεν τὸ ὅμοιον ⟨αὐτὸν⟩ αὐτῷ κ.τ.λ.

70.

Ἐπιστ. 21, σελ. 36, 9-13.

Πλὴν ἡμῖν γε προτιμητέον, ἐπεὶ μὴ πρὸς τὰ τηλικαῦτα ὕψη πτερούμεθα μηδὲ πρὸς τὸν τοῦ Παύλου δρόμον ἀναγόμεθα. Διὰ γοῦν τὸ τυχεῖν τῶν ἐπάθλων μόνον, ἢ τὰς τιμωρίας διαδρᾶναι, τὸ συμπαθὲς τοῖς ὁμογενέσι ⟨χρὴ⟩ καὶ φιλόστοργον εἰσενέγκασθαι.

Παρετηρήθη ὑφ' ἡμῶν καὶ ὑπὸ τοῦ Kurtz ὅτι ἄνευ τοῦ τῷ ἐκδότῃ ὀφειλομένου ἀναπληρώματος χρὴ ἀναγνωστέον·

Πλὴν ἡμῖν γε προτιμητέον, ἐπεὶ μὴ—ἀναγόμεθα, διὰ γοῦν τὸ τυχεῖν τῶν ἐπάθλων μόνον ἢ (sc. διὰ τὸ) τὰς τιμωρίας διαδρᾶναι τὸ συμπαθὲς τοῖς ὁμογενέσι καὶ φιλόστοργον εἰσενέγκασθαι.

71.

Ἐπιστ. 21, σελ. 38, 17-19.

Οὐ ταῖς πρὸς τὸν κοινὸν καὶ σωτῆρα καὶ διδάσκαλον καὶ πρῶτον ἀρχιερέα ἀκαταίσχυντα πρεσβείαις καὶ ποιμαίνειν καὶ ποιμαίνεσθαι κατὰ μίμησιν ἀξιωθείημεν.

Ἀνεκλήθη ἡ τοῦ κώδικος ὀρθὴ γραφὴ ἀκαταίσχυντοι καὶ ὑφ' ἡμῶν καὶ ὑπὸ τοῦ Kurtz.

72.

Φωτίου σχόλια, σελ. 51, 17-22.

Καὶ αὐτίκα ἡ πόλις Βηθλεὲμ ἀνεπέΠΛΗΣΤΟ (ΠΛΗΣΙΟΝ γὰρ ἦν), τοῦ τε σωτηρίου τόκου τὴν ἀλήθειαν καὶ τῆς ἐξ οὐρανῶν μαρτυρίας τὴν ἀκρίβειαν τῶν θεοσόφων ἐκείνων ποιμένων προθύμως πάντα διηγουμένων καὶ τὸ φρικτὸν τοῦ θαύματος ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ἐναφιέντων.

Ὁ Kurtz ᾔκασε τὸ ἀνεπέπειστο, ἡμεῖς δὲ προτείνομεν τὸ ἀνεπέΠΥΣτο καὶ μεταστίζομεν·

ἀνεπέπυστο (πλησίον γὰρ ἦν) τοῦ τε σωτηρίου τόκου τὴν ἀλήθειαν καὶ—τὴν ἀκρίβειαν, τῶν θεοσόφων ἐκείνων ποιμένων προθύμως πάντα διηγουμένων κ.τ.λ.. Σελ. 51, 10 «οὐκ ἀπέκρυψαν τοῖς πυνθανομένοις τὴν αἰτίαν».

73.

Σελ. 51, 32-52, 6.

Ἡ δὲ Μαρία πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς [=Λουκᾶ β' 19]—. Ἀλλὰ τίσι τὰ ῥήματα ταῦτα συνέβαλλΟΝ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς; ἢ δῆλον ὅτι τοῖς ἔργοις ὧν τὴν πεῖραν εἶχε κ.τ.λ.

Διωρθώσαμεν συνέβαλλΕΝ καὶ αὑτῆς. Ὁ Heisenberg ἀνέγραψε τὰ σφάλματα ὡς τυπογραφικά.

74.

Σελ. 52, 27-30.

Χριστός, ἐν ᾧ τὰ ἔθνη τῆς ἐν χάριτι εὐλογίας κατηξιώθησαν, ἐκ τῆς ὀσφύος ἐκείνου (sc. τοῦ Ἀβραμιαίου γένους) τὰς πρώτας καὶ ἀνθρωπίνας ἀρχὰς οὐκ ἀπηξίωσεν αὐτῷ γενέσθαι τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως.

Γραπτέον τὸ αὑτῷ.

75.

Σελ. 54, 20-21.

Τῷ μὲν γὰρ διὰ τῆς οἰκείας προπετείας ἐμετρίΩσε καὶ τὰ ἐνόντα πλημελήματα.

Ἐμετρίασε?

76 καὶ **77**.

Φωτίου Ἀκολουθ., σελ. 56, 8-12.

Ὁ φῶς ὑπάρχων αὐθυπόστατον, Λόγε,
ἴθυνον ἡμᾶς πρὸς τρίβους σωτηρίας·

βοῶντα δέξαι καὶ σκότους ἁμαρτίας
ἐλευθέρωσον, Χριστέ, τὴν ἐμὴν φρένα·
λύτρον γὰρ ἡμῖν τῶν κακῶν ἐλήλυθας.

Ἀντὶ τοῦ ἡμᾶς ὁ κῶδιξ ἔχει τὸ αὐτοὺς ὃ ὁ Heisenberg συνάπτει τῷ τρίβους (αὐτοὺς πρὸς τρίβους). Ἐπειδὴ ὁ Φώτιος τῇ λέξει τρίβος ἐν τῇ αὐτῇ Ἀκολουθίᾳ, ἐν σελ. 55, 8

Αἰγυπτίων γὰρ ἐκδραμὼν μοχθηρίαν
φυγὰς σέσωστο τῆς θαλάσσης τὴν τρίβον

ἐχρήσατο κατὰ τὸ θηλυκὸν γένος, νομίζομεν ἡμεῖς ὅτι τὸ αὐτοὺς κεῖται ἐν τῇ Ὠιδῇ ἀντὶ τοῦ ἡμᾶς, πλὴν ἐὰν τις προτιμήσῃ τὸ αὐτός·

ἴθυνον (sc. ἐμὲ) αὐτὸς πρὸς τρίβους σωτηρίας.

Ἀντὶ τοῦ μοχθηρίαν ὁ Heisenberg προέτεινε τὸ μοχθηρίας· νομίζομεν ἡμεῖς ὅτι ἐν τῇ Ὠιδῇ δύναται νὰ μείνῃ ἡ αἰτιατικὴ πτῶσις ἢ καὶ ἄλλως εὕρηται ἐνίοτε συντεταγμένον τὸ ἐκτρέχω ῥῆμα.

78.

Σελ. 56, 20-24.

Ἰδὼν τύραννος δυσσεβὴς θαῦμα ξένον,
ἄνδρας πυρὸς κρατοῦντας ἐνθέῳ σθένει,
πῦρ δὲ δρόσον πηγάζον, ἐκστὰς ἐν φόβῳ
ὅλος παρεῖται καὶ βοᾷ τῷ δεσπότῃ κ.τ.λ.

Εἰς τὸ παρεῖται μετέβαλεν ὁ ἐκδότης τὸ παρεῖΤΩ τοῦ κώδικος, ἡμεῖς δὲ εἰς τὸ παρεῖΤΟ.

79.

Ἰσιδώρου ἐπιστ. 8, σελ. 41,6-8.

Εἰ καὶ μέγιστα καὶ συγγνώμης μείζονα ἐπλημμελήσατε, ἀλλ' ἅ γε

συγγνώμης, ἀνταξιώσει ὁ κριτής, εἴ γε εἰλικρινεῖ μετανοίᾳ θεραπευθείη (sc. ἃ ἐπλημμελήσατε).

Τὸ ἐπιστολίδιον ἀνακτᾶται τὸν νοῦν μεταγραφόμενον ὧδε·

Εἰ καὶ — ἐπλημελήσατε, ἀλλά γε συγγνώμης ἀνταξιώσει ὁ κριτὴς κ.τ.λ.

80.

Ἐπιστ. 9, σελ. 43, 10-17.

Μάλιστα μὲν πάντα κινῶμεν ὥστε μὴ ἁλῶναι· ῥᾷον γὰρ μὴ ἁλῶναι ἢ ἁλόντας διαφυγεῖν· εἰ δὲ καὶ ἁλῶμεν συντείνΟντες ἑαυτοὺς καὶ τὴν θείαν καλέσαντες συμμαχίαν — τοῦ μὲν ἐθέλειν κερδαίνειν παυσώμεθα κ.τ.λ.

Ὁ Kurtz εἶδεν ὅτι μεταστικτέον εἰ δὲ καὶ ἁλῶμεν, συντείνοντες ἑαυτοὺς κ.τ.λ. Ἴσως δὲ καὶ τὸ συντείνΑντες γραπτέον.

81.

Ἐπιστ. 18, σελ. 47, 24-26.

Οἶδά τινας, ἴσως δὲ καὶ αὐτός, τὰ διδόμενα γέρα μὴ προσιεμένους οὐ τῷ κρείττους εἶναι κερδῶν (πάσης γὰρ ἂν ἦσαν ἀναρρήσεως ἄξιοι), ἀλλὰ τῶν μειζόνων ἐφίεσθαι.

Ὁ Kurtz τὸ τῶν μετέγραψε τῷ· ἴσως δὲ ἔκειτο τὸ ἀλλὰ ⟨τῷ⟩ τῶν μειζόνων ἐφίεσθαι.

Αἱ διορθώσεις αἱ ὑπὸ τοῖς ἀριθμοῖς 79, 80 ἴσως εἶναι προκατειλημμέναι ἐν τοῖς Ἰσιδωρείοις τοῖς ἐκδεδομένοις (Φωτιακῶν σελ. 10-11).

Χωρία συγγραφέων.

82.

Φωτίου ἐπιστ. 4, σελ. 3, 3.

Οὐδὲ κάλλους ἐπιβολὴ τὸ συλλαβέσθαι πόνων ὧν κ.τ.λ.
Ἄξιον παραβολῆς τὸ Εὐριπίδειον ἐν Μηδείας στίχῳ 916·

ξυλλήψομαι δὲ τοῦδέ σοι κἀγὼ πόνου.

83.

Τὸν δρόμον κωλύειν ἐπιχειρήσαντα τοῦ κηρύγματος πλυνόν τ' ἐποίει καὶ ὕβρεσιν ἔβαλλε κ.τ.λ.
Ἀριστοφάνης ἐν Πλούτου στίχῳ 1061·

πλυνόν με ποιῶν ἐν τοσούτοις ἀνδράσιν.

84.

Ἐπιστ. 9, σελ. 6, 19.

Φθόνου καὶ τῆς πάντα τὰ καλὰ λοιδορουμένης καὶ διαπλυνούσης γλώσσης κ.τ.λ.
Δημοσθένης νη' 40 λοιδορουμένους καὶ πλύνοντας. Φωτίου ἐπιστ. 21, σελ. 21,2 πικρῶς τὰ θειαζόμενα πλύνων. Δημωδῶς νῦν λέγεται τὸ (περι)λούω καὶ τὸ περιχύνω τινὰ (*auswaschen*).

85.

Ἐπιστ. 10, σελ. 6,26.

Ὄκνος μὲν οἶδε προβάλλειν ἀσφάλειαν κ.τ.λ.
Ὅμοιον τὸ Σοφόκλειον ἐν Ἠλέκτρας στίχῳ 320·

φιλεῖ γὰρ ὀκνεῖν ἀνὴρ πράσσων μέγα.

86.

Ὅρα ἀρ. 31.

87.

Ἐπιστ. 20, σελ. 19,19.

Ἀλλὰ γὰρ «ὁ βαλὼν», φησὶν ἡ παροιμία, «καὶ ἰάσεται»· ἐξιάσατο γὰρ κ.τ.λ.

Ἐν τῷ πίνακι τῶν παροιμιῶν (σελ. 58) κατεχωρίσθη ἀμάρτυρος ἡ παροιμία· ὁ γνωστὸς τύπος αὐτῆς εἶναι ὁ τρώσας ἰάσεται· *Paroem. Gr.* II σελ. 763,1.

88.

Ἐπιστ. 21, σελ. 29,17.

Ποῦ δὲ οἱ κοινοὶ ἅλες, ἴσως δὲ καὶ αἱ ὅρκιοι δεξιαὶ κ.τ.λ. Δημοσθένης ιθ′ 189 «ποῦ ἅλες; ποῦ τράπεζαι;».

89.

Ὅρα ἀρ. 39.

90.

Ἰσιδώρου ἐπιστ. 4, σελ. 40,9.

Ἐπὶ λεπτῆς καὶ ἀσθενοῦς καὶ σφαλερᾶς καὶ ὡς τὰ πολλὰ διαπιπτούσης ἐλπίδος ὀχεῖται.

Ἀριστοφάνης ἐν Ἱππέων στίχῳ 1244·

λεπτή τις ἐλπίς ἐστ' ἐφ' ἧς ὀχούμεθα.

91.

Ἐπιστ. 14, σελ. 45,26-46,3.

Ἡ ἀρετὴ χρῆμά ἐστι καὶ ἀναγκαῖον καὶ συμφέρον καὶ καλὸν καὶ

πρέπον καὶ λυσιτελὲς καὶ χρήσιμον· ἀναγκαῖον μὲν ὅτι τοῦ πολιτεύεσθαι ὀρθῶς οὐδὲν ἀναγκαιότερον, συμφέρον δὲ ὅτι πρὸς μακαριότητα ἄγει, καλὸν δὲ ὅτι σεμνύνει τοὺς ἔχοντας, πρέπον δὲ ὅτι κοσμεῖ τοὺς κεκτημένους, λυσιτελὲς δὲ ὅτι λύει, τὸ τέλος, τοὺς πόνους αὐτῆς, χρήσιμον δ' ὅτι οὐδὲν αὐτῆς χρησιμώτερον.

Ἡ ἑρμηνεία τοῦ λυσιτελοῦς δὲν εἶναι ἐμφανὴς κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν στίξιν τοῦ χωρίου, τί δέ ποτε βούλεται ὁ Ἰσίδωρος δηλοῖ ὁ κατὰ τοὺς Στωικοὺς ὁρισμὸς καθ' ὃν καὶ εἴρηνται τὰ Ἰσιδώρεια· Διογένης Λαέρτιος ς' 98 «πᾶν δ' ἀγαθὸν συμφέρον — καὶ δέον καὶ λυσιτελὲς καὶ χρήσιμον καὶ εὔχρηστον καὶ καλὸν καὶ ὠφέλιμον καὶ αἱρετὸν καὶ δίκαιον· συμφέρον μὲν — δέον δὲ — λυσιτελὲς δ' ὅτι λύει τὰ τελούμενα εἰς αὐτὸ ὥστε τὴν ἀντικατάλλαξιν τὴν ἐκ τῆς πραγματείας ὑπεραίρειν τῇ ὠφελείᾳ». Στικτέον ἄρα παρ' Ἰσιδώρῳ·

λυσιτελὲς δὲ ὅτι λύει τὸ τέλος τοὺς πόνους αὐτῆς, χρήσιμον δ' ὅτι κ.τ.λ.

Ἐν Μυτιλήνῃ, τῇ 12 Μαΐου 1899.

ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

